

ВІСТІ

БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1 УД УНА

Рік VIII

Листопад 1957 р.

7-10 (78-81)

Ген.-полк. О. Греков

Нація і військо

Під безперервним впливом просторових, фізіологічних та історичних факторів, неоднакових для різних прошарків людства, більші чи менші частини її силою речей виділюються в своєрідні, типові одиниці і складають з себе окремі нації. Як все живе, кожний такий тип має природний імпульс продовжувати своє життя і боронити свою типовість проти всіх загроз та небезпек чи то духового чи фізичного характеру. Ціла людська культура завдячує свій розвій в першу чергу такій різноманітності людських типів і зв'язаний з тим своєрідності їх здібностей і талантів. Загальний для всього органічного миру закон боротьби за існування зміцнює й в цьому життєвому обсягу все сильніше та здібніше і викидає геть слабе та нездає. Якби не оцінювати цей закон, він все ж лишається фактом і вимагає рахуватися з собою. Життєздатні нації виходять на історичну арену й надають напрям цілому людству, — слабі або слабючі нації відходять в небуття.

Найбільшою загрозою для життя нації є загроза фізичного знищення її або такого повного поневолення другою, де вона остаточно тратить своє національне «я» й перетворюється лише в додаток, працюючи силою для розвитку й добробуту іншого.

Для забезпечення проти подібної загрози для кожної життєздатної нації потрібна спеціальна організація її сил, з допомогою якої вона могла б сподіватися не тільки відстояти себе проти замаху будь-якого наїздника, але й поширити свій життєвий простір чи збільшити свій вплив й значення серед інших народів.

На початкових ступенях культури, все плем'я при загрозі йому, кидалося, хто як міг та вмів на ворога. З появою й розвитком національно-державних організацій вироблялися, крок за кроком й в обсягу захисту їх від зовнішньої небезпеки, свої тверді форми й принципи. Після різних змін та еволюцій, досліджувати, які тут було б занадто довго й складно, сучасна історична доба знову прийшла до втягнення цілих націй в їх повному складі, як це було на початку людської культури, до завдання самозахисту. Але на відміну від примітивного хаотичного руху всіх, хто куди зможе, сучасний принцип тоталітарної війни розділяє це завдання між спеціально для цього зорганізованою частиною населення — постійним військом і, між останньою решткою його, яка повинна своєю безперервною

працею забезпечувати першій все, що вона потребує при виконанні своєї фахової роботи. Обидві частини державної нації приймають тут з своїми всіма силами участь в спільному ділі. Лише характер їхньої роботи відповідає їх фаховим даним. Військо не стоїть осторонь нації, як це було в добу наймитів. Воно репрезентує націю і веде її життєву справу. Абсолютний, органічний зв'язок, єдність живого тіла з його окремим органом характеризує тепер відношення між нацією та її військом. Це останнє можна оприділити до нашого історичного часу як активну, живу силу нації.

Два складові елементи входять таким чином в поняття війська — сила і національний характер цієї сили.

Перша, тобто сила являє собою складне поняття. Вона є витвором різночасної співпраці трьох факторів — в першу чергу факторів духових, але в той же самий мент у високій мірі й факторів фізичних, а в умовах сучасного розвитку техніки в значній степені й факторів чисто матеріальних. Комбінація всіх цих складових елементів в понятті сили, мусить бути так внутрішньо з'єднана, щоб при доведенні до найвищого ступеня осягнення кожної з них зокрема, в їх спільному, цілому тій чи іншій з них належала б роля, що відповідає її абсолютній вазі.

Позаяк фактичним носієм поняття сили є тут жива людина, найбільше значення набувають в цьому випадку фактори духові. Те, що зветься якостями воювача — свідоме й очайдушне завзяття, упертість до останньої міри в переслідуванні раз поставленої цілі, повне незнання страху, страху смерті й піднесення понад усім почуття обов'язку, дисципліни й духа товаришування — все це дуже легко навести, але зовсім не так легко знайти в дійсному житті. Як масове явище такі якості потребують не тільки систематичного й пляномірного культивування їх, але й відповідального ним загального духа цілої доби. Недавнє минуле — доба демоліберального паціфізму досить яскравий цьому доказ.

Крім якості духа й волі, а також й дані розуму, загального умового розвитку й високої фахової підготовки, входять необхідним складовим елементом в поняття сили. Сучасна збройна боротьба так ускладнилася, в такій мірі стала залежна від кожного окремого воювача при переведенні її, що рівень знань рішає цілу справу успі-

Нашими очима

ЗАСТУПНИЦЯ ВОЯКІВ

На декілька дів можна поділити військове життя та збройну боротьбу українського воювання під **Покровою Богоматері**. На мурах київських Золотих Воріт князь Ярослав Мудрий збудував церкву Благовіщення Пресвятої Богородиці, віддавши це слабе місце в оборонній споруді та його захисників під опіку Божої Матері. Запорізька Січ віддала себе під захист Покрови Богоматері, а її образи козаки несли перед військом в походах на ворога. Вояки Українських Армій визвольної протимосковської війни 1917-1921 рр. возили з собою завжди образ пречистої Діви, звертаючись перед босом до Неї з гарячою молитвою і прохаючи допомоги і захисту. Українська Повстанська Армія своїм офіційним актом заманіфестувала синівську відданість Царниці України і віддала себе під її опіку.

Вояки 1-ї Української Дивізії УНА, в боях з жорстокою червоною навіолою, в своїх молитвах завжди просили **Заступницю** України допомогти їм перемогти ворога.

І тепер, перебуваючи на чужині, кол. українське воювання з любов'ю і відданістю весь час звертається до **Покровительниці** українського воювання з гарячими благаннями допомогти українському народові звільнити Україну з ворожої московської неволі.

ІЗ ЗМІСТУ:

Ген. Греков —

НАЦІЯ І ВІЙСЬКО

Ю. Пасічник —

УКРАЇНСЬКІ 115 І 116 КУРЕНІ

О. Городиський —

ВІЙСЬКОВІ ВІДЗНАЧЕННЯ

К. Дубик —

МОРАЛЬНИЙ ФАКТОР

К. Д. —

ЗАХИСТ ВІД АТОМВИБУХУ

З'ЇЗД СУВИ В МЮНХЕНІ

Військові новини —

Рецензії — 3 поезії — Комунікати

ху при однакових інших духових умовах.

Не треба доказувати, що відповідні фізичні дані з'являються самозрозумілим додатком до якостей духових, бо через те ці останні одержують реальну можливість найповнішого свого виявлення на ділі.

Нарешті, приєднання до духових й фізичних даних людини могутніх матеріально-психічних знарядь нашої доби, остаточно завершує собою поняття сили в повному її виразі.

Але взятє в такому ізольованому від усього, крім її самої, означення, сила є тіло без душі, сліпа погула без ідейного напрямку, без морального виправдання, освячення цієї жорстокої праці, в якій вона виявляє себе. Тільки через приєднання до неї елементу національності, в її істоту входить живий творчий дух і її вияви на зовні одержуть моральний характер. Військо є дитина своєї нації. Від неї воно має, в першу чергу свої природні дані. Кожна нація є тип, одиниця серед людства й кожне національне військо є тому також типова одиниця зі своїми власними якостями, своїми хитами відмінними від інших. Провідні життєві ідеали нації як цілого, силою речей ідентичні з ідеалами й її частини. Коли цілість бажає жити за своїм рідним, власним ідеалам, вона мусить довести віру в них й плекання їх серед тієї своєї частини, що виступає останнім захисником її за часів найгіршої небезпеки, до максимального ступеня. Правдиве національне військо є концентратом, фактичним осередком національних ідеальних бажань й прямиць. Йому якраз найважливіша складова частина елементу сили, як такої — духовий фактор — в першу чергу оприділюється, викристалізовується під безпосереднім впливом нації. Запал, той святий вогонь, що надає нормальним силам багаторазову могутність дає своєму війську його нація. Йі завдання є також берегти той святий вогонь, бо військо дуже чутливий організм і вимагає великої послідовності та обережності у відношенні до себе. Щоб вести людей на смертну небезпеку як на бажане весілля, треба щоб вихідний стимул для того сам по собі був високий та святий, й щоб кожен й всі серед тієї частини нації, що втілює її силу, були б тому до самої глибини своєї душі переконані і тим захоплені. Морально-духовий занепад нації завжди стає і занепадом їх військ. Приклад «залізного Риму» досить відомий й яскравий доказ цьому. Процес відродження цілої німецької нації після демоліберальної простації через її в свій час надзвичайно уважно й послідовно виховане в національних ідеалах військо — протилежний приклад. Той факт, що його блискучі якості не врятували державу, залежав ніяк не від війська, але від зовсім інших, з військом нічого спільного не маючи обставин.

Випадок Німеччини являє собою одночасно також перехідний ступінь між тою формою взаємного відношення нації й війська, що було вище накреслена й іншою, її діаметрально протилежною. Для націй, що вже зміцнилися в своїй незалежній державності, їх військо — є їх витвір. Коли національний дух є в корені здоро-

вий, навіть певні перерви занепаду його не мають тоді змоги зруйнувати військо, як це й було в Німеччині після першої світової війни, й воно саме стає фактором, що вигоює націю від її духової хвороби. Але для націй, що лише складаються в державну форму або виходять з довготривалого занепаду своєї державності, доперва або знову відроджуються й вишукують свій правдивий шлях, якраз військо стає тим творчим елементом, що вдихує в них живий дух. З'єднання активних представників нації, свідомо й рішуче готових кожної хвили покласти за щастя її свої голови, суворих, захоплених та здисциплінованих національною ідеєю людей спеціального типу, мужів, вояків є перший і основний центр кожного національного відродження. Звідсіль йде світ й на більш численну але духово-невизначену решту національного цілого. Військо підносить націю на цей перший ступінь, починаючи з якої вона з часом вже сама перебирає роллю національного будівничого.

Яскравим історичним прикладом творчої ініціативи війська в процесі відродження нації, може бути якраз наша козацька доба. Козацтво перше з'єднало в собі живий духом національні елементи. Від козацького війська взяв початок творчий процес відбудови України. Вояцькі якості поклали

свою характерну відзнаку на цілий склад життя держави, на соціальні, господарські й побутові її риси. Козацька традиція пройшла через довгі сторіччя поневолення, але захувала націю як найдорожчий її скарб. І це є заповідь тому, що лицарсько-вояцький дух є основа української національної психіки, що він й досі не зламаний, що він виявить себе в героїчних вчинках, коли прийде для України знову мент знайти саму себе. До часу власного, офіційного війська не маємо. Але тим більше є потреба заздалегідь мати його не офіційно, мати його готовим разом повстати, коли проб'є вирішальна година. Цеж вимагає від кожного, хто почуває в собі силу й хист взяти на себе належний тягар борця-піонера, не гаючи часу готувати себе до того. Сучасна збройна боротьба вимагає незвичайно широких фахових знань, небувалого самоопанування й витривалості. Тому всім будучим воякам, а в першу чергу молоді, треба поставити собі за мету невинно працювати над собою, виховувати себе, кріпити волю і розум, набирати необхідних знань, стати тіло. Так жили й робили наші пращурі, і через те здобули собі й своїй країні славу на віки. Так треба жити й робити й тим з нас, в кому живе наше національне зав'язання, наша національна гордість.

Ф. Кордуба

Атомова зброя — засіб політики і війни

(Закінчення)

Московські середники психологічної війни

Як доказ, що Москва високо цінить психологічну війну, хай послужить факт, що при міністерстві закордонних справ СРСР існує спеціальний відділ, в якому працює 250 спеціалістів у напрямку психологічної війни. Для наочнення, в якому засяє і зорганізована сітка СРСР для провадження психологічної війни з Заходом, наведемо такі загальні дані:

Відносно друкованого пропагандивного слова СРСР, призначеного для вільних країн світу, аж ніяк не можна порівняти із Заходом. Від 1917 р. СРСР видав клясиків Ленінізму в 100 різних мовах із загальним накладом 889 млн примірників. Між 1933-1949 рр. «Короткий курс історії ВКП(б)», був виданий на 63 різних мовах світу аж 234 разів, накладом 35,862,000 примірників (27,567,300 примірників в російській мові і 8,294,700 в інших мовах). Крім політичної літератури, СРСР масово видає советську белетристику, напр.: твори Максима Горького видані в перекладі 71 мовою, загальним накладом 66,5 млн примірників; твори Маяковського видані в перекладах 49 мовами, накладом 48 млн примірників.

На відтинку періодичної преси, СРСР займає в світі також перше місце. Напр., журнал «Советський Союз» видається в англійській, німецькій, французькій, еспанській мовах. В цих мовах виходять журнали: «Советська література» і «Журнал для культурних зв'язків з закордоном».

Проблеми світової політики совети аналізують на сторінках півмісячника, „News“, що виходить в англійській мові і в тижневику «Новое Время», який виходить в англійській, німецькій, французькій і російській мовах.

На відтинку продукції пропагандивних фільмів, СРСР займає в світі також поважне місце. Сталін вважав фільм «за наймогутнішу зброю для агітації мас».

Дуже велику ролу в психологічній війні СРСР, виконує «Т-во для культурних зв'язків з закордоном» яке стоїть в постійному контакті з деякими церквами, т-вами приятні, різними спортивними організаціями, містечкними клубами, жіночими організаціями, професійними спілками, організаціями миру і т. д. Багато з вищенаведених організацій Заходу є фінансовані советами через «Т-во для культурних зв'язків з закордоном».

Не меншу ролу на відтинку психологічної війни в користь СРСР відіграє «Світова рада миру», разом з представниками різних лівих партій Заходу.

Замітним є і те, що російська православна церква також допомагає советському урядові провадити психологічну війну.

На окрему увагу заслуговують ще і такі дві організації як: «Світовий союз демократичної молоді», який має більше 60 млн членів і «Світовий союз студентів», який нараховує 3,5 млн членів. Не меншу ролу має і «Інтернаціональна демократична фе-

дерація жінок», яка нараховує понад 80 млн членів, що стоїть під впливом большевиків.

По другій світовій війні СССР вислав за кордон більше 3.000 різних мистців, які виступали поодинокі або групами, пролагуючи перед глядачами вільних народів різних країн Заходу, совєтську культуру, мистецтво і ідеологію. Для прикладу наведемо танцюристку Улянову або скрипала Ойстраха.

В загальному, совєтські науковці, спортсменці, мистці, туристи й інші совєтські місії, які СССР висилає за кордон, є представниками не тільки свого краю, але щонайважливіше репрезентантами комуністичної ідеології і совєтської культури. Вони, на різних відтинках ведуть психологічну війну.

На відтинку психологічної війни Захід є слабкий, бо не має таких можливостей дій, через замкнуті границі СССР для вільного світу. Тому на цьому відтинку зокрема, провідні потуги Заходу стоять позади совєтів, а це є головною причиною того, що психологічна війна цих потуг має характер чисто оборонний, а не наступальний.

Атомово зброя як засіб війни

Коли взяти до уваги нуклеарне зброєння двох атомових потуг світу, США і СССР, із політично-психологічною війною, то стає парадоксальним говорити про мир. Нуклеарне зброєння, в якому передову роль відіграє атомово і воднева зброя, вже сьогодні вплинуло на еволюціонізування всіх засобів війни. Надії людства, що майбутній збройний удар між протиставленими світами буде вирішуватися ставленим градом конвенціональної зброї, по Гірошімі, Нагасакі, експериментах в Бікіні, в Еніветок і в тундрах Сибірії, стали ілюзією. Людство знаходиться напередодні атомової війни і з цим фактом йому дуже важко погодитись. Сьогодні вже не має найменшого сумніву, що якщо якийсь напасник відважиться застосувати проти нападеного атомово зброю, то він може очкувати такої самої відплати. З уваги на таку ситуацію, протиставні собі світи приступили до інтенсивної підготовки щодо вимог атомової війни, підготвуляючи психологічно своє населення і організуячи для цього пасивну оборону, а рівночасно щораз до більше удосконалюючи атомові і водневі засоби війни. В загальному, атомово зброя ділиться на: атомову стратегічну зброю і атомову тактичну зброю. В такому порядку атомово зброя, як засіб війни, буде предметом нашого розгляду. Але поки приступити до обговорення різниць, які є між вищезгаданими родами атомового зброєння, приділимо дещо уваги атомовій бомбі, яка послужила як основа у розвитку цієї зброї.

Найперше була винайдена і застосована у війні т. зв. розрядна атомово бомба, матеріал якої уран 235 або штучний перше плутонія 239 через нейтрони, спричинює розривну експлозію. Таку атомову бомбу винайшли американські фізики і вона продовж кількох повосних років була виключним монополем США і пострахом для СССР. Однак завдяки

спритові СССР і моральному занепадові Заходу, йому за дуже короткий час вдалося здобути таємницю продукції атомової бомби. Уже наприкінці 1949 р. було відомим, що СССР здобув таємницю продукції розрядної атомової бомби, бо в той час було стверджено детонацію такої бомби на території СССР. Існує загальне переконання, що СССР здобув таємницю продукції цієї бомби завдяки родині Розенберґів, Альгера Гіса, Фукса і товаришів, всі з англосаського світу. Коли американці довідалися, що СССР має вже розрядну бомбу, то през. Труман своїм окремим ордером з 31. січня 1950 р. доручив своїм науковцям-фізикам докласти всіх зусиль, щоб винайти ще сильнішу, від вже відомої бомби, зброю. По короткому часі, цим науковцям вдалося було розкрити процес розрядження підчас термонуклеарних реакцій (ядрових процесів) і це послужило їм за основу для винаходу водневої (гідрогенної) бомби із ще більшою розривною силою. Перша пробна експлозія американської водневої бомби була переведена підчас т. зв. «Еніветок досвіду» в 1953 р. Однак і ця бомба недовго була монополем в руках США. Як вже було вищезгадано, по заяві Маленкова на Верховній Раді СССР 12. 8. 1953 р., перевів першу пробну експлозію своєї водневої бомби 8. 8. 1953 р. Ця бомба, як твердили експерти Заходу, була побудована на засадах термонуклеарних реакцій.

В дальшому розвитку атомової бомби дійшло до винаходу т. зв. кобальт-атомової бомби, яка є споріднена з водневою бомбою, а різниться вона тільки поволокою з кобальту, який в сполучі із тяжкими ізотопами водня спричинює дуже велику радіоактивність. Таким чином з винаходом атомової, водневої і кобальт-атомової бомб, людство досягло на відтинку стратегічної зброї Zenіту. Атомовими потугами є тепер США і СССР; Західна Європа, яка безпосередньо є найбільш загрожена, кладе щойно перші кроки, щоби стати третьою атомовою потугою в світі.

Атомові бомби, які скинули американці в серпні 1945 р. на японські міста Гірошімі і Нагасакі кожну відповідала своєю сконцентрованою силою 20.000 тринітротулоолу (ТНТ). У висліді застосування цих бомб були заподіяні такі шкоди: В Гірошімі з 90.000 будинків було знищених 65.000 і 80.000 людей вбито; в Нагасакі з 57.000 будинків було знищених 20.000 і 63.000 вбитих. Спеціальна американська атомово комісія ствердила, що для здобуття такого великого знищення звичайними розривними бомбами, потрібно їх скинути не менше 2.000 тонн. Щоб таку кількість розривних бомб перевезти на терен противника, потрібно 200 бомбардувальників типу В-29, з спроможністю навантаження 10 тонн бомб кожний. Це ствердження наглядно ілюструє, якою великою небезпекою для протиставлених світів є атомово стратегічна зброя, яку можна застосувати проти противника при допомозі інтерконтинентального летунства або накермовуваних інтерконтинентальних атомових ракет і спеціальних атомових балістичних стрілен. Відомим є,

що німецька ракета Ф-2 важила 4 тонни (голова важила 1 тонну) і була вистрілювана з віддалі 300 км. Сьогодні вже розв'язано технічну проблему, щоб при помочі ракетного погону перекидати великі атомові стрільна на багато тисяч км., з докладною прецизністю поцілу в ціль противника. На цьому відтинку обі протиставлені потуги переводять тепер інтенсивні досліді, випробовуючи накермоввані з віддалі ракети і балістичні стрільна. На особливу увагу заслуговують т. зв. накермовувані з віддалі ракети, як окрема зброя, якій при найближій нагоді присвятимо дещо більше місця. Деякі американські ракети досягають віддалі більше 8.500 км. Недавню совєтський маршал повітряних сил повідомив, що СССР вже посідає три-ступеневу інтерконтинентальну ракету, якої наразі не мають США.

До стратегічної атомової зброї зараховуємо важкі атомові бомби, транспортовані інтерконтинентальним бомбардувальним летунством, яким сьогодні протиставні світи диспонують. Крім цього на далекі віддалі в атомовій війні можуть бути застосовані атомові ракети, накермовувані з віддалі. Атомовий арсенал важких атомових бомб США і СССР мусить бути вже багатий. До розпорядимости ворожих стратегій є готові атомові бомби від 20.000 до 200.000 тонн розривної сили ТНТ, і водневі бомби від 10 млн до 50 млн тонн розривної сили ТНТ. Розривну силу атомових бомб окреслюється назвою «кілотонни» (КТ), а силу водневої бомби — назвою «мегатонн» (МТ). І так кілотонна атомово бомба відповідає розривній силі 20.000 тонн тринітротулоолу; 1 мегатонн відповідає 1.000 кілотонн — зріст розривної сили на 1.000.000 тонн тринітротулоолу. Найтяжчі розривні бомби в другій світовій війні важили по 10 тонн тринітротулоолу.

До тактичної атомової зброї зараховуємо атомові стрільна-гранати і меншого калібру атомові бомби, які можна скидати з бомбардувального тактичного летунства. Розривна сила тактичної атомової бомби відповідає силі 1.000 гранат кал. 155 мм, вистрілених із гармат на протязі 1 години. При застосуванні 10 МТ водневої бомби, проти з'єднань фронтового відтинку, умиртвлюється простір 2.000-3.000 квкм.

Пробні експлозії, які переводять США і СССР служать для щораз більшого всестороннього пізнання дій атомової зброї. Звіти з цих експлозії є таємною для обох сторін, тому їх не подається з докладністю до відома загалом. Це що потуге зокрема американська фахова преса про висліді своїх пробних атомових експлозії є загальною інформацією, яка служить передусім для заспокоєння публічної opinіо і для військових політичних цілей. Науковий світ, який всесторонньо підходить до оцінки нищівної сили атомової зброї, перестереігає людство перед її загрозою. На особливу увагу заслуговує порівняння атомової зброї з конвенціональною зброєю, яке наглядно відзеркалює силу і кошти їх продукції. І так 100 КТ атомово бомба може знищити індустріальний або мешканевий центр

на просторі 7 квкм. Під час другої світової війни для знищення 1 квкм. забудованої площі зужито пересічно від 500 до 1.000 тонн розривних бомб. Отже розривна сила 5.000 тонн розривних бомб відповідає силі 100 КТ атомової бомби.

За основу виміру сили тактичної атомової зброї взято атомову гранату кал. 28 см, яка при розриві нейтралізує наземні сили на просторі 12 квкм. Щоб осягнути такий успіх звичайними гранатами, потрібно було б вистрілити аж 96.000 гранат кал. 10,5 см, в часі не більше 4 хвилин. Щоб можна було виконати таке завдання потрібно 6.000 гармат. А треба знати, що німецькі збройні сили 1942 року мали всего тільки 6.000 гармат кал. 10,5 см. Отже в порівнянні з 100 КТ атомовою бомбою, яка є основою для обчислення сили розривного діяння, щоб дорівняти її розривній силі потрібно було б скинути 5.000 тонн звичайних розривних бомб. 28 см. атомовій гранаті відповідало б 1.500 тонн звичайних розривних бомб або 100.000 гранат кал. 10,5 см.

Полк. Айлерет, на сторінках військового журналу «Revue de Défense Nationale», за жовтень 1954 р., в студії п. н «L'arme atomique: arme a bon marche» доходить до таких висновків щодо коштів застосування клясичної конвенціональної і атомової зброї: граната кал. 10,5 см. 20.000.- фр. фр. граната кал. 15,5 см. 40.000.- " " розривні бомби за 1 тонну 400.000.- " " атомові гранати 28 см. 1.050.- млн. " атомові бомби 20 КТ 1.000.- " " тактичний літак «Мастер IV Б» 200.- " " стратегічний бомбардувальник В-47 785.- " " пол. гавбиця кал. 10,5 см. 10.- " " пол. гавбиця кал. 15,5 см. 17.- " " атомові гармати 28 см. 270.- " "

При узглядненні додаткових коштів на лєтовисце, допоміжні устаткування, пальне, зужиття і транспорт, автор доходить до такого ефективного вислідку:

1) Застосування атомової і конвенціональної зброї проти наземних сил, розположених на просторі 12 квкм.

А) порівняння коштів	атомграната 28 см.	100 000 гранат	10,5 см.
кошти амуніції	1 050.- млн. фр.	2 000.- млн. фр.	
зужиття гармат	1.35 " "	50.- " "	
транспорт амуніції понад 1000 км (залізницею)	0.75 " "	20.- " "	
Разом	1 052.10 млн. фр.	2 070.- млн. фр.	

Б) Порівняння інвестиційних коштів застосованої зброї, разом з спорядженням військових частин є приблизно таке:
гармат: 2 атомгармати 28 см. — 1000 пол. гармат 10,5 см; кошти: 3.000.- млн. фр. — 31.625.- млн. фр.

В) Порівняння скількості потрібної обслуги для застосування повищої зброї буде таке:
назва частини: 1 батарея з двома атомгарматами 28 см, заступає 55 дивізіонів по 18 пол. гармат 10,5 см. обслуги: 800 гармашів заступає 38.500 гармашів.

Підсумовуючи постає таке відношення коштів:
Атомові артилерія: амуніція 1, інвестиція 1, обслуга 1.
Конвенціональна артилерія: амуніція 2, інвестиція 10, обслуга 48.

2.) На підставі повищих обчислень, автор у своїй студії щодо застосування атомової і конвенціональної зброї проти індустріальних центрів дійшов до такого висновку (взявши за основу застосування 100 КТ атомову бомбу згл. 5.000 тонн звичайних розривних бомб):

атомові бомби:	розривні бомби:
амуніція 1	9
інвестиція 1	44
удержання і спорядження	
відділів 1	50

На підставі повищого підсумку доходимо до висновку, що застосування атомової зброї проти масових цілей є багато дешевим і більшощадним на обслугу, від коштів і кількості обслуги конвенціональних розривних бомб. Однак атомових бомб не оплачується застосовувати проти малих цілей, тому в майбутній війні для нищення малих цілей, будуть застосовані звичайні розривні бомби.

Пораження від атомової зброї проявляється внаслідок:

1) великого тиснення, 2) горячі і 3) радіоактивного промінювання. Для ілюстрації степеня інтенсивності і простору пораження атомової зброї нехай послужить така табеля.

Розривна сила в тоннах TNT	Степень інтенсивності 1-3	Границі поражень:		
		для тиснення в метрах	для горячі в метрах	для радіопромінювання в метрах
10 тонн	1	30	—	—
	2	110	—	—
	3	160	—	—
10 000 тонн	1	400	—	1 220
	2	1 525	1 500	650
	3	2 150	2 300	—
20 000 тонн	1	600	—	1 300
	2	1 950	2 000	800
	3	2 500	3 100	—
150 000 тонн	1	2 000	—	1 700
	2	3 750	4 300	980
	3	5 200	6 500	—
10 МТ	1	5 500	8 500	2 000
	2	12 500	45 000	1 500
	3	20 000	140 000	—
1 МТ = 1 000 000 тонн TNT				

Тиснення першого степеня (1,8 до 2 кг на квцм) спричинює тотальне

Висновки

В зв'язку з винаходом і щораз більшим готовленням нуклеарної зброї, в атомовій війні фактор несподіваного заскоку (нападу) може мати рішальний вплив на вислід війни. В майбутній війні не має вже більше місця на повільне використання стратегією різних засобів війни. Тоннаж бомб і артилерійських стрелен, вистрілених під час другої світової війни на різних воєнних фронтах, у майбутній війні може бути застосованим в одній годині в згущеній, у масово руйнівній силі атомового і водневого озброєння. З уваги на таку дійсність, клясичні фази війни мусять підстати основним змінам. Ще в другій світовій війні воєнна фаза розвивалася від мобілізації. В атомовій війні, обличчя клясичної війни буде змінене, бо для першого наступу (удару) буде використана нищівна сила до максимальності, однак, при захованні заскоку. Стратегічні засади війни атомові війна не змінить, зате величезні зміни знає тактика провадження атомової війни. Внаслідок застосування атомової зброї проти ворога, при захо-

ванні фактору заскоку, постане в його нутрі психоза пелелюка. Береться до уваги передусім соціальні і психологічні проблеми населення заатакованої країни або коаліції держав, які мають рішальний вплив на військовий характер. Щоб встановити контроль над населенням і загарантувати безпеку національної спільноти, по такому несподіваному атомовому заскоці, буде дуже трудно. Тому деякі стратеги є переконані, що такий атомовий несподіваний напад напасника, може змусити нападеного до негайної капітуляції. Розуміється скоріше заламання може прийти, як наслідок несподіваного атомового заскоку зокрема в цих країнах, які знаходяться тепер під обстрілом політично-психологічної війни, бо відпорність досьогодні ще несконсолідованих вільних народів Заходу на несподівані удари була б значно меншою, від відпорності народів ССРСР. Кожний вільний народ Заходу руководиться передусім престижем власних національних інтересів, які іноді суперечать інтересам сусідніх країн. За приклад нехай послужать взаємовідносини між Німеччиною і Францією впродовж останнього сторіччя, або до сьогодні не полагоджена справа острова Кіпру, яку можна вважати за бомбу з часовим запальником у системі НАТО. Об'єднання загрозених від більшовизму країн Європи, Північної Америки й Азії є подиктоване конечністю. Внутрі цього об'єднання дуже часто виступають різкі розходження між союзниками в питаннях політики, збройних сил, торгівлі і т. д. За приклад взяти хоч би проблему Суезу. В східному блоці наразі зауважуємо розходження ідеологічного порядку, а в питаннях оборони «соціалізму» в усіх країнах, які попали під час другої світової війни під залежність ССРСР зауважуємо однозвідність. Навіть маршал Тіто не резигнує в користь Заходу, від якого одержує допомогу, із «будови і розвитку югославського національного соціалізму». На увагу заслуговує факт, що при осудженні советської агресії в Мадящині Генеральною Асамблеєю ООН, Югославія зайняла становище по стороні ССРСР, делегати якої голосували проти деклярації, осуджуючої брутальну ліквідацію всенародного повстання мадярського народу. Рівночасно, цей поступок Югославії доказує, по якій стороні вона стане, на випадок збройного зудару. Про будь-яку революцію поневолених народів ССРСР не приходиться говорити, бо в атомовому нападі або відплаті їхні країни без найменшого сумніву знаziali б найбільшого знищення в людях і в господарстві. Замість свободи, ці народи й їхні країни жде мабуть тотальне знищення, замінення територій у пустелю, над якою буде царювати Сатана. Чи інші можуть бути перспективи в зв'язку з застосуванням ядерної зброї, в це треба сумніватися.

На закінчення, з уваги на посилене нуклеарне зброєння, і випливаючі з цього загрози для людства, звернемо дещо уваги на оцінку положення і випливаючі з нього завдання.

Сучасна оцінка, в очах британського польового маршала Монтегомері, який між стратегами су-

часності займає передове місце, і з опінію якого рахуються всі керівні і відповідальні за оборону Заходу перед большевицькою агресією державні мужі вільного світу, є така:

«...Думаю, що страх перед атомовою зброєю творить могутній вал проти небезпеки війни. При тому, ледве чи на випадок конфлікту, — в залежності від ситуації — зможуть обминути обидва противники застосування атомової зброї. Найправдоподібніше в майбутній війні прийде до гігантського повітряного двобою. Проте ми мусимо, як і давніше, бути пригтовані на наземні бої... Ми вступаємо в епоху небезпечного наукового поступу. В період актуалізації ядерної і термонуклеарної зброї, в якому набрали великого значення такі поняття, як переміщення і розпорошення, і то не тільки під оглядом військовим, але в житті цілих націй, щоб можна було в майбутній війні їх поминувти. Є невідхильним обов'язком кожної оборонної організації заздалегідь пригтовитися на застосування нової зброї і на спричинені нею наслідки. В ніяких умовах ми не сміємо попасти в катастрофальну помилку, застосовуючи майбутні воєнні засоби згідно з вчорашніми рецептами. Це було б облудне, коли б ми захотіли твердити, що ядерна і термонуклеарна зброя не будуть загоркувати організаційної побудови і тактичних операцій наземних військ. Важне піддати ґрунтовній ревізії наші військові з'єднання, щоб атомова доба не застала нас безборонними. Необхідною потребою є радикальна переставка резервових організацій НАТО-держав в Європі і за океаном. Концепція мобілізації вже сьогодні є пережитою...»

Під аспектом вимог майбутньої атомової війни переводять реорганізацію збройних сил майже всі країни Західної Європи, а в тому числі і партнери оборонної системи ОПАП-у (НАТО). ССРСР, вже скоріше приступив був до реорганізації своїх збройних сил, допасовуючи їх до вимог атомової стратегії. На увагу заслуговує ще й те, що вільні країни Заходу не мають одної стратегічної концепції, а це не входить у засяг нашої теми.

В зв'язку з небезпекою тотального знищення цілих націй у випадку застосування термонуклеарної й ядерної зброї в збройному зударі Сходу із Заходом, насувається питання, чи коєкзистенція не є більш доцільним засобом для існування націй, ніж війна?

Література

Dr. Friedrich Wirth: Der Einfluß der Atomwaffen auf militärisches Denken und Handeln. — Wehrtechnische Hefte Nr. 2 u. 3/1954.

Dr. Friedrich Wirth: Wesen und Wirkung der Atombombe. WWR Nr. 2/1953.

Dr. Friedrich Wirth: Atomwaffen, Aufrüstung und nationale Sicherheit. WK Nr. 1/1954.

Feldmarsch. V. Montgomery: „... Im Kriegsfall wäre der Gebrauch von Atomwaffen vermutlich nicht zu umgehen“. „Interavia“ Nr. 8/1954.

Maj. H. Huber: Die Atombombe — Wirkung, strategische und politische Konsequenzen. AsMZ Nr. 9/1954.

„Interavia“: Analyse der „Atomkriegs-Empfindlichkeit“ der Nationen. „Interavia“: Wenn der Frieden dennoch ausbräche.

E. v. Pfister: Politik im Schatten der Atomwaffen. WK Nr. 11/1954.

Pierre M. Gallois: Die Grundsätze der Kriegsführung und die Massenvernichtungswaffen. WK Nr. 2/1956.

Gen. a. d. H. Foertsch: Psychologische Kriegsführung des Bolschewismus. WK Nr. 1 u. 4/1954.

J. Rogge: Strategie des Wunschtraums. WK Nr. 5/1955.

H. Dählmann: Theorie und Praxis der Atombombenwirkungen. WK Nr. 6/1955.

Dr. Fr. Borkenau: Krieg und Politik. WK Nr. 2/1957.

Col. Reinhardt and Kintner: Atomic Weapons in Land Combat.

Command I. Bertin: Le monde à l'heure atomique. „Forces Aériennes Françaises“.

Маневри НАТО

19-го вересня ц. р. розпочалися найбільші за своїм засягом маневри збройних сил Північно-Атлантийського Пакту, до яких від довгих часів відбувалися інтенсивні приготування. Маневри відбулися в Західній Європі та на Атлантику. Вони охопили собою території всіх європейських країн НАТО, Туреччину, Північне та Середземне моря, а також зонв данських протоків і Дарданелли. До маневрів було залучено воєнно-морські фльоти 12 країн, тактично-стратегічну авіацію Великобританії та США, війська протиповітряної оборони та допоміжні війська.

За офіційними повідомленнями міністерств оборони США та Англії в маневрах взяло участь до 500 бойових кораблів та до 1000 американських бойових літаків. Маневри відбулися одноразово на морі, суходолі і в повітрі. Вони були розподілені на цілком окремі самостійні бойові операції, а кожна з них мала умовну назву. Найбільш важливі операції називалися «Відплатний удар», «Контрудар» та «Глибока вода».

Операція «Відплатний удар» розпочалася 19. 9. ц. р. і відбулася в Північному Атлантику, Норвезькому та Північному морях. В цей час в Баренцевому та Карському морях відбулися також і маневри Північної советської фльоти. В операції «Відплатний удар» взяла участь ударна фльота НАТО до якої належать бойові кораблі США, Англії, Канади, Голландії, Бельгії, Норвегії, Данії та Португалії. А крім того тяжкі авіоносці, крейсери, озброєні керованими на віддал ракетними та атомовими бомбами. В операції «Контрудар» брали участь наземні війська Данії та Норвегії.

Підчас виконання «Відплатного удару» силами авіації та керованими на віддал ракетовими стрільними знищено 130 військових та військово-економічних об'єктів ССРСР (умовно).

Операція «Глибока вода» розпочалася 24 вересня і охопила собою басейн Середземного моря та терени Туреччини, Італії і Греції.

Полк. Р. Долинський

Бойова група Баерсдорфа

(Закінчення)

Вийшовши в розвідку, на віддалі яких 7 км. від Тарногороду, я натрапив на першу в цьому рейді на шляху запряжену в сани підводу, що прямувала з сторони Білгорою до Тарногороду. Передова стежа негайно затримала сани, обшукала та чекала, щоб я вилегітимував. В саях їхав, згідно з посвідками: окружний лікар, поляк-фольксдойчер, шпитальна сестра полька та м'ясар, всі з Білгорою. Лікар їхав ніби на інспекцію шпиталю із сестрою, а м'ясар правив за візника та мав полагодити справи в кооперативі. Мені показалося підозрілим те, що зразу після відвідин партизанської групи, небезпечним тереном та замінованими шляхами ці люди так довільно роз'їжджають. Я пропустив їх, не виказуючи жадного підозріння, але завернув двох кіннотників, які польовими стежками мали випередити сани та повідомити заставу, щоб цих людей передали штабові для перевірки. В Білгорою не могли не знати, що Тарногород вже став тереном операцій та потерпів від нападу партизанів. Виявилось, що командир Б. враз з нач. штабу К. поїхали на інспекцію розташованих частин, тому затриманих прийняв нач. розвідки пор. Я., колишній учасник Закарпатських боїв, досвідчений старшина. Зробивши належний обшук затриманих, він знайшов в лікаря підпільну явку, апробовану штабом Ковпака. Склавши відповідний протокол в присутності ад'ютанта штабу та ще одного старшини і, керуючись інструкціями воєнного часу, наказав лікаря розстріляти як шпигуна. Сестру і м'ясара затримав під вартою, щоб передати їх в Білгорою відповідним чинникам для слідства. Цей сміливий та з воєнного боку цілком оправданий крок пор. Я. наробив чимало клопотів, ускладнень, бо ж розстріляний був фольксдойчер.

II. ТАРНОГОРОД-БІЛГОРАЙ

Наступного дня ранком група вирушила в дальший свій рейд в такому порядку: батальйон полк. Ремболовича взяв курс на північний захід в напрямку Уланова, щоб переслідувати партизанський відділ, який був в Тарногороді, а решта групи в напрямку Білгорою. Біля мосту група затрималась, бо перехід міг йти дуже поволі, частинами. Одна продовжна половина була тількищо викінчена і по ній почався перехід. Проїшли вози, дуже обережно гармати, а панцери були захищені та виставили своїми гусеницями на кілька сантиметрів з кожного боку. Найменший промах водія і танк міг полетіти сторч головою з моста в воду. Командир панц. відділу, порадившись з водіями, зважився переїхати таки мостом. Крок за кроком, посуваючись справді «гусеничним» ходом, танки на протязі години проїхали міст. Перехід групи потривав понад 2 години. За мостом батальйон Бріштота відділився від групи та взяв напрямок на північний схід, маючи

завдання пройти східний масив білгорайських лісів та осісти недалеко Білгорою на південно-східному схилі (лінія рейду Ковпака з Галичини) з відповідним забезпеченням. В час переправи через міст штаб одержав радіове повідомлення, що партизанська група, яка вирушила з Тарногороду в напрямку Уланова, змінила свій напрямок на північ, сполошена якоюсь резервою частиною вермахту, що доповнялась та перешколювалась в цьому районі. Стало ясным, що цей партизанський відділ старатиметься проскочити на захід попри Білгору та завернути на щепенецьке плоскогір'я, що б там сполучитись в якомусь місці з другою групою, де, правдоподібно, був Ковпак. Я знов одержав карколомне доручення: проскочити лівобережний масив білгорайських лісів із своїм відділом, за всяку ціну наздогнати батальйон полк. Ремболовича і змінити маршрут на північ у сторону Білгорою, під яким він мав осісти на північно-західному пункті (паралельно до бат. Бріштота, лише з іншого боку). Група-штаб, артилерія, панцери та приштабові з'єднання прямували далі прямим шляхом на Білгору. Відірвавшись від групи, я «пірнув» у ліси. Зорієнтувавшись за мапою, я побачив, що для досягнення мети треба вибирати лісові доріжки навпростець, перетинаючи трикутник, що витворився між нашими лініями маршруту. Проте лісові доріжки ледве виднілі, а їх слід був присипаний снігом. В цю тривожну пору мало хто користувався з лісових доріг. Для кінноти це був би довгий та виснажений шлях. На цей раз я знов скористався з партизанського довіду: в найближчому селі я змобілізував кілька пар саней та перекидав на них кулемети з обслугою. Розтавивши відповідно до забезпечених вимог відділ, я пустив кілька пар саней на чолі, щоб торували шлях для кіннотників. Рейд посувався досить швидко і я був певний, що ще до ночі як не випереджу, так боляч спіймаю за «хвіст» бат. Ремболовича. Знаючи звички полк. Ремболовича, я фобсував чим дужче марш. Він любив робити вимарш завжди ще за темна, прибувати на місце призначення завидна, щоб докладно зорієнтуватися в довколишньому терені. Була це людина смілива, хоробра та повна запалу. Якщо він натрапить на слід партизанів, тоді не спиниться вже, поки не «сяде» їм на карк. Я мав наказ, після досягнення бат. Ремболовича, рейдувати з ним до місця призначення з уваги на дуже небезпечний терен та лише потім повернутись до штабу, що за той час мав прибути до Білгорою та заквартирувати там.

У вечорі я настиг бат. Р. та залишився при ньому для дальшого спільного рейду. На протязі двох днів спільного рейдування я був свідком постійних конфліктів Р. з пор. Шнелером та силою обставин став медіатором для злагодження

силою та постійно загострених співвідносин. Прибувши на місце призначення, я з своїм відділом вернувся до штабу, який вже від двох днів перебував у Білгорою. Обидва батальйони зайняли свої вихідні позиції в недалеких призначених місцевостях та готувались до вирішального бою. Артилерія заквартирувала в недалекому селі Соль. Я робив майже щодня постійні розвідчі рейди, вишукуючи сліди маршруту партизанських груп Ковпака. На підставі звідомлень трьох інших бойових груп (через зголошення літаками), можна було прийти до висновку, що коло оточення партизанів все звужується і найдалі через кілька тижнів приїде до неминучого зудару з Ковпаком. На протязі того часу робились невеликі комбіновані рейди піхотних відділів з частинами кінноти в різні напрямки розташовання партизанів. Важне було змити противника щодо наших плянів, а головне не дати йому вийти в щепенецьке плоскогір'я, де був би майже недосяжний, до того в найближчій віддалі до фронту. Та чи надмірна обережність, яка часами межувала з боягузтвом нашого командування, знову не знівелює всі наші пляни, довгу та важку підготовку, як це вже мало місце в Цешанові? Мої сумніви поділяв сотн. Бріштот, який не терпів командира Б. та сотн. Кляйнова і не вірив у їх тактичні здібності.

Тим часом в Білгорою розгорівся гострий конфлікт на тлі розстрілу лікаря-фольксдойча в Тарногороді. Крайсгавтман, який був великим прихильцем розстріляного, стягнув трупа до Білгорою та влаштував величкі похорони ще до прибуття бойової групи. З шпигуна зроблено герою-мученика, якого ніби замордували озброєні українські бандити. Розуміється, що відповідно навітлені донесення пішли до Берліну та до штабу дивізії, штаб якої негайно вислав до групи сотн. Паліва. Баерсдорф перестрашився та не знав, на яку ногу стати. Німці почали поговорювати про незаконність дій пор. Я. та віддачу його під воєнний суд. Справа почала набирати зарозливий характер, отже треба було діяти. На першій оперативній нараді я, разом з рештою українських старшин запротестували проти дій крайсгавтмана, який по суті підтримав партизанку Ковпака і став зрадником на терені воєнних дій. З одного боку — крайсгавтман прикриває шпигунів. Ми поставили рішучу вимогу: віддати крайсгавтмана під воєнний суд за зраду. Сотн. Палів цілком підтримав нас, а сотн. Бріштот мовчав. Байерсдорф і Кляйноф крутилися, старались з'ягшити ситуацію та відтягнути справу. Ми поставили ультиматум, що якщо Б., по суті найвищий військовий командир у воєнному терені не вживе своєї влади, ми звернемося рапортом до штабу фронту та вищого командування в Берліні. Ми пояснили, що в зв'язку з цією подією моральний стан в частинах дуже важкий і ми не можемо нести жодної відповідальності за вислід нашої операції. До того було відомо, що крайсгавтман, який був зобов'язаний постачати харчі (свіжі) для групи

(консервовані ми мали свої), чомусь придляв продукти найгіршої якості, часом наполовину зіпсуті. Минулого дня харчовий старшина разом з сотн. Паліївм та сотн. о. Дурбаком зробили інспекцію округлих харчових складів та знайшли великі запаси прекрасної якості. Це свідчило про шиканування та саботаж крайсгаптмана, відносно українських частин. Ми притиснули Б. і К. до стіни, бо вже тоді не вірили німецькому командуванню. Доказовий матеріал був в руках нач. штабу Кляйнова, а від цього можна було чекати всього. Ми були певні, що коли матеріал піде до штабу дивізії, так до Берліну дійде обвинувачення пор. Я. без доказового матеріалу і його доля буде припечатана. Це в свою чергу дало б німцям атути в руки: тримати українських старшин в німому послушху та паралізувати будь-який їх вплив на вояків. Ми просили пор. К. — адьютанта, потайки зробити відписи з документів та передати їх сотн. Паліїву. Командир Б. мусів рішитись на якийсь крок. Ще тієї ночі він скомунікувався по радіо зі штабом фронту та Берліном, а на другий ранок, ще до світанку крайсгаптман був відставлений під ескортою та охороною панцера до Любліну. Що сталося з ним далі, невідомо. Проте можна бути певним, що його перенесено десь в глиб Німеччини.

Варто відмітити ще один характеристичний випадок, який кидася світло на відносини в дивізії, що незмінно тягнулись до самої капітуляції. Відома річ, що колишні старшини, після перевишколу, були значно пересіяні Фрайтагом. Старшин віком, відсталих та хворовитих звільнено. Тим, що залишилися в дивізії, згідно з вимогою Військової Управи та інструкціями ОКВ, мали бути повернені останні їх ступені. Фрайтаг, одначе, маючи за ціль обсадити всі командні пости німцями (навіть командирів окремих сотень), комбінував та відтягав з наданням ступенів. На його пропозицію головна команда надала всім ступені не вище сотника. Ходило про 7 старших старшин в дивізії, що мали останній ступень підполковників. Були це: Барвінський, кол. контракт. старшина польської армії; Сосідко, кваліфі. знавчез зв'язку; Ремболович, учасник обох зимових походів, перевишколений та фаховий сапер; Силенко, штабовий кваліфікований кавалерійський старшина козацьких військ; Нікітін, піхотний старшина; Палієнко, кол. контракт. старшина польської армії, висококваліфікований артилерійський старшина, та автор цих рядків, активний кавалер. старшина зі штабовою освітою. Був ще один підполк. Гончаренко, кваліфікований освічений старшина, який чомусь до свого ступення не признавався, задовольняючись ступенем сотника (як виявилось, слушно). Всім названим старшинам надано лише ступень сотника, з тим, що поступово всім повернеться їх колишні ступені. В потвердження цього всі одержували платню підполковника. Проте, ступенів не повернено до капітуляції, — це зроблено лише в останній тиждень наказом головнокоманд. УНА ген. Шандрука. Єдиний виняток зробле-

но перед відходом під Броди: полк. Палієнку надано ступень майора. Проте, молодші старшини, підстаршини та вояки титулували всіх полковниками. Ніякі інструкції, шикани не допомагали, бо люди знали їх та привикли до цього тим більше, що в дивізії лише командна мова («бэфель-шпрахе») була німецька, а наказова мова («командо-шпрахе») була українська. Кляйноф почув, як Палієнка титулували полковником і зробив з цього принциповий висновок, поставивши справу на оперативну нараду. Баєрсдорф якось, вагаючись, заявив таке: — «Я чув, що в нашій групі появилася полковник. Але чомусь мене не повідомлено. Якщо це так, тоді прошу сказати, хто це та де він заквартирував, бо я зобов'язаний скласти йому візиту». — Кляйноф іронічно усміхнувся, задовольний інтригою. Я зразу вибухнув, заявивши, що всім відомо, що нас тут є лише двох підполковників: Палієнко і я (Ремболович був тоді в рейді), отже про що і про кого ходити? Баєрсдорф, як кожний зрештою німець, що боявся вибухів, зразу ж заявив, що він це чув від артилерії. Полк. Палієнко, ця надзвичайно скромна людина, сидів зчервонілими та мовчав. Побачивши, що він не зареагує на це, бо був заскочений, я зі злістю та притиском склав таку заяву: — «Ви дуже добре знаєте, що наш правдивий ступень є, власне той, про який Ви з такою іронією говорите. Про це ми маємо відмітки в наших зольдбухах та одержуємо належну цьому ступеневі платню. Нашого ступення Ви нам не відберете. Наші люди про це дуже добре знають та інакше нас титулувати не будуть, про це я вас запевняю. Якщо ви вважаєте, що тут щось не в порядку, прошу нас відправити до дивізії на предмет звільнення, бо ми своїх прав ніколи не зречемося.»

Бріштот, що завжди держався незалежно та не пропускав нагоди досолити Б. і К. буркнув лише одно слово: «Ріхтіг». Баєрсдорф зм'явся та не мав іншого виходу, як обернути все в жарт та щоб якось стерти неприємне враження та несмак, почастував нас усіх коньяком. Ця справа ще не раз виринала опісля в дивізії, але вже в гострій формі та не безпосередньо зі штабу. Ходило тут, розуміється, не про формальні титули (що серед наших людей не мало значення), а про впливи та наші позиції. Ходило про те, чи ми будемо правдивими господарями своїх частин, з власною ініціативою, зі своїми національними планами виховання вояків, чи ми залишимося лише формальними зв'язковими, безправними «перекладачами» поміж нашими вояками та німецьким штабом і нім. командирами. На подібні випадки треба було негайно та гостро і безкомпромісово реагувати, що я робив впродовж всього часу перебування в дивізії, головню на фронтах (де позиція наша була завжди вигідніша) та через те мав чимало неприємностей, конфліктів зі штабом та німецькими старшинами. А все це не віщувало нічого доброго та мало не привело один раз на Словаччині до арешту або щонайменше звільнення з дивізії. Кожен раз рятувала

загрозлива ситуація на фронті, а люди тоді числились дуже скупо.

На жаль, після Бродів, де сотн. Паліїв пропав без вісти (за всіма даними розстріляний підло та стиха Фрайтагом за надмірну опозицію проти його поведінки й тактики та за надмірне надавання українського характеру дивізії), не стало гідного, кваліфікованого та чесного репрезентанта, ревною оборонця української дивізії. Подібні конфлікти мали місце у всіх частинах дивізії аж до самої капітуляції, але чомусь вони не доходили до штабу дивізії або поринали в його нетрях. В найгіршому випадку, «впертий» український старшина, хоч би він був правий, звільнявся з дивізії (приклад з сотн. Давидією, нині пок., пор. Поляковим, Харченком та ін.). Фрайтаг та його німецьке оточення змагало за всяку ціну очиститись від національно-незалежницького елементу та залишити лише крайню необхідних або сліпо слухняних старшин (на жаль, не бракувало й таких, хоч це були одиниці). Таку лінію Фрайтаг провадив так вперто та наглядно, що не спинявся навіть перед втратами дивізії та її частин на якості. З такою втратою були звільнені з дивізії ще перед Бродами майор Котилев, кваліфікований старшина, кол. активіст ще австрійської та української галицької армії та пор. Туренко, кол. старшина сов. армії, що ще до советсько-німецької війни перейшов з танковим відділом на німецьку сторону.

III. БІЛГОРАЙ — КІНЦЕВИЙ ЕТАП РЕЙДУ

Після довгих та обтяжливих розвідок, рекогносцировок усіма 4-ма бойовими групами, після неоднократних маневрових рейдів, що мали на меті стиснути відділи Ковпака в одному терені, після кінцевих узгоджень оперативних планів усіх груп, в кінці лютого був визначений термін для остаточного рейду-удару. За останній тиждень мій відділ особливо був виснажений щоденними розвідками. Я добився 3-денного відпочинку, бо перед останньою фазою рейду, саме мені була призначена досить важлива, відповідальна роль. Треба було переглянути коней, підгодувати їх та дати добре відпочити. Люди потребували не менше відпочинку, головне треба було оглянути та забезпечити рани, яких майже кожен з нас набрався, шугаючи щодня по лісах та нетрях. Кіннотники по кілька разів падали з коней денно, форсуючи лісові яруги, узбіччя горбів та поляни, часто завалені хащами та прикриті снігом. Кілька кіннотників мали легкі вогнестрільні рани зі сучічок з партизанами, ніколи не залишались дома, обмежуючись швидкою перев'язкою.

Якогось дня я одержав наказ виїхати цілим відділом у певний віддалений терен, заквартирувати там та почати його розвідувати. Головну увагу треба було звернути на зголошення, які буде скидати зв'язковий літак. Зараз же такі наступного дня після мого прибуття, я зважав під час розвідки в лісах літак, що зробив коло і тим самим дав умовний знак. Приблизно в центрі означено-

го кола він мав скинути зголошення. Кожен з нас голим оком завважив, як летун викинув бляшанку зі зголошенням. «Пех» хотів, що при ударі зі землею, капсуль не вибух та не дав димного знаку з місця, на яке впав. Я відчував підсвідомо, що зголошення має бути дуже важливе і вирішальне. Але над лісами дув досить сильний вітер, отже, бляшанку напевно віднесло в бік. Я не дочекався димового знаку і треба було діяти. Але де шукати в лісах, що були покриті на який метр снігом? Я вибрав найздібнішого підстаршину Б., спритного та відчайдушного львовина та доручив йому з половиною відділу обережно «чесати» згоданий район, де могла впасти бляшанка. Треба було посуватися дуже обережно, щоб не затерти отвір, де впала бляшанка, але треба було також спішитись, бо це був побіждний час та через пару годин почне смеркати. Я з другою частиною відділу взяв на себе забезпечення та охорону першої частини, бо в лісі могли бути замасковані партизани, які також могли бачити літак та викинену бляшанку. Приблизно по двох годин пошукування, підстар. Б. подав сигнал ракетою умовленим кольором. Через деякий час я побачив Б., що тріомфально ніс бляшанку в руках. Сам він був весь у снігу і виглядав скоріше на сніжного діда, ніж на вояка. Проте нелегке завдання виконав блискуче. В зголошенні писалось, що всі відділи Ковпака перебувають у колі оточення, подавався ручний шкпі еwentуального його розташування та наказ штабу фронту розпочати операцію на світланку наступного дня. З цим зголошенням я відправив підстар. Б. з кількома кіннотниками до штабу в Білгороді з наказом: гнати форсованим гальопом до останку сил коней, не рахуючись навіть з тим, що коні впадуть. Розрахувати сили та на випадок потреби в придорожньому селі або хуторі змобілізувати санну запряжку. Я знав, що ані Б., ані інші кіннотники (які, до речі, мали найкращі коні) ніколи в світі не допустять, щоб їх улюблені коні впади. Вже в половині дороги Б. змобілізував добру санну запряжку, залишивши в господаря своїх коней (розуміється, без сідел) та погнав саньми до штабу. Ще тієї ночі обидва курені були автами перекинені на визначені позиції, а артилерія вирушила форсованим маршем кінними запрягами. До світланку все було готове до бою. На поланий ракетний сигнал літаком, усі бойові групи з усіх боків на просторі приблизно 50 квкм, почали наступ.

Вже зі шкпі я побачив, що партизани все ж таки мають деяку можливість висмикнутись. Північна бойова група, замість перефорсувати шебжиньське плоскогір'я (що, до речі, було дуже обтяжливим зоряду на конфігурацію терену), обійшла його, щоб облягати собі труд. Таким чином вона не встигла відрізати Ковпака цілковито від плоскогір'я і через своє спізнєння дала йому можливість опертись одним своїм крилом об нього. В разі скруги Ковпак мав можливість, правда важко, але все ж таки виходу. Так воно

сталось пізніше, бо група була знищена, розсіяна як бойова одиниця, але не ліквідована. Висмикнувся й сам Ковпак.

Цю ситуацію однаково оцінили полк. Палієнко, Ремболович і сотн. Бріштот. Я зі своїм відділом був поставлений у районі виходу в шебж. плоскогір'я із завданням підтримувати в разі потреби вогонь по відступаючих партизанах та переслідувати окремі групи, що висмикнуться з кілля.

Віля 8 год. ранку на поданий сигнал почалась атака. Артилерія відкрила сильний вогонь (батерія сотн. М. Дялбоги та пор. С.) та охороняла просування піхоти. Партизани скоро зорієнтувались у становищі та оборонялись сильним кулеметним вогнем. Після кількогодинного бою коло оточення все вужчало, але в одному місці наша піхота наткнулась на дуже погану позицію, що було вислідом помилки, зглядно несумлінності північної групи в координації дій. На горбку великої поляни стояв хутірський вітряк, на якому партизани поставили два кулемети та немилосердно сікли вогнем, не даючи можливості піхоті підняти голови для форсу. Обидва батальйони, що форсували відкритє зоранє поле, розгорнулись крилами, маючи за прикриття лише скиби. Поміж нашою лінією та горбком з вітряним млином проходив неглибокий яр (не більше 2-ох м. глибини), дном якого проходила польова дорога з виходом в плоскогір'я. Артилерія була зорієнтована на перенесення частинного вогню на яр, за прикриттям якого напевно висмикувались партизани та на вітряк, кулемети якого також безумовно прикривали відступ. Яр обстрілювався повздовж досить цільно та коштував, як виявилось пізніше, кількості жертв партизан. Проте попасти у вітряк та спаралізувати вогонь кулеметів ніяк не вдалось. Правда, важко попасти в закриту, відносно невелику ціль з гармати. Мимо того, піхота просувалась дуже сміливо вперед, але це не давало можливості профорсувати сили до краю ярку, щоб там укріпитись і відрізати єдиний шлях відступу. Ситуацію врятував полк. Палієнко, який зняв з позиції одну гармату, підтягнув її на віддалє зору вітряка та трьома стрілами особисто скоїв вітряк, як билину (т. зв. «фольтрефер», віртуозне попадання в ціль за 3-ма стрілами, прямим наведенням гармати, без прицільного приладу, а т. зв. прицільною рукою). Перед вечором бій закінчився. Віля 2-х сотень попало в полон, зізнань яких ми довідались, що Ковпак втратив у цій акції біля 700 чол., з чого половина вбитих і ранених. Невелика частина (приблизно 150 чол., в тому числі й сам Ковпак) висмикнулась у шебжиньське плоскогір'я. Група була розбита, розпорошена і її Ковпак уже до кінця війни ніколи не зібрав до купи, як це він сам згадує в своїх мемуарах (чисто блефово-пропагандивного характеру), що їх він видав у Києві, зараз по війні.

✱

З кого та якої кількості складався відділ Ковпака? Основна група його

го, що прорейдувала з північно-східної України, з м. Путивля, складалася приблизно з 150-200 чол. По дорозі вона або збільшувалася за рахунок комун. елементу, що знаходився в підпіллі, бо не встиг відступити перед німцями, або переважно з утікачів військово-полонених з німецьких таборів. Дике, варварське, до сьогодні незрозуміле поводження німців з полоненими, поставило останніх в розпучливе становище. Зрозуміла річ, що поява Ковпака стала для них єдиною дошкою рятунку. Плян рейду Ковпака був, власне, на них розрахований. В Галичині ця група не мала більше як 600-700 чол. і довго там не погостила, не маючи жодної підтримки у місцевого населення (без цього партизанка безвартісна). Весь рейд у Підкарпаття та втеча на Волинь-Холмщину-Підляшшя протривали не повних 2 місяці. Писання Ковпака в спогадах про «гаряче, прихильне відношення населення зах. областей України» — це блеф і чиста пропагандивна думка. Він би так легко не залишив зах. областей, якщо б для цього була найменша можливість.

Натомість на теренах кол. Польщі, особливо з переважаним польським населенням, Ковпак над сподіванням одержав активну і гарячу моральну та матеріальну підтримку. Провінційні відділи Армії Крайової та польське підпілля цілковито підпорядкувало в названих теренах свої дії Ковпакові. Нерідкі були випадки, коли відділи АК брали участь в операціях Ковпака. Так було у випадку нападу на м. Тарногород. Під час свого рейду ми зустрічали окремі невеликі чисто українські села, які мали вигляд скоріше фронтних твединь, як мирного села. Одне таке сільце було дослівно навкруги обведене кільчастим дротом, на виїзних дорогах з села кільчасті загороди, ба навіть мостовий укріпленний причілок. Всі входи вартувались день і ніч, патрулювалось навкруги, а в разі потреби сигналом скликалась уся «зброяна сила» села. Ініціатором такої самооборони була ОУН. До приходу в ці терени Ковпака, це була самооборона проти польських боївків АК, що місцями криваво тероризувала українське населення. На цих теренах сили Ковпака доходили іноді до 2-3.000 чол. і тоді вони творили 2 або 3 окремі відділи. Сам Ковпак, сьогодні генерал-полковник, двічі героєм СССР, і є вперезаний вздовж та впоперек орденами, один зі заст. прем'єра міністрів УССР, не є військовою людиною. Це старий комуніст, партійний чиновник в Путивельському районі, змосковщений українець з довбасівських робітників, був просто застуканий німцями та, не встигнувши відступити, пішов у глибоке підпілля, користаючись з непроходимих путивельських лісистих околиць, куди ледве німці заглядали. Коли німецький фронт захитався під Сталінградом, Ковпак вирішив використати ситуацію для реабілітації та організував невеличкий партизанський відділ. Тітлерівська адміністрація в Україні дала чимало людського матеріалу для сов. партизанки. Коли розхитана сов. воєнна господарка

одержала альянтську матеріальну допомогу, Сталін негайно використав цю ситуацію. Він стягнув Ковпака та ще одного партизанського командира, що оперував в Брянських лісах, до своєї головної квартири, підніс зразу їх до генералів та дав їм пропагандивно військове завдання, підсилити їх автоматичною зброєю та деякими воєнними матеріалами. Основні кадри поповнення людьми мали черпатись із таборів військово-полонених.

Німецькі штаби механічно повторили історично-воєнні помилки та цілком недооцінили значення партизанки, головно на східних просторах. Чи то історична нім.-пруська мілітаристична гордість, чи гістична впертість лаяка Гітлера, не дали спроможності підготувати армію до війни всесторонньо. Німецька армія була знаменито вишколена та зграєна для блискавичної війни (чи не найкраща тоді в світі), гірше для оборони, а вже в партизанській війні була цілковитим ляком. Цієї помилки вона не виправила до кінця війни, хоча фронтовики набрали чималого досвіду на сході та вже орієнтувались в методах партизанки. Безперечно, що партизанка далась німцям в знаки та нанесла немалу щербину цілій воєнній машині. Після упадку Сталінграду, ціла воєнно-господарська машина Німеччини почала важко, з переборами дихати. Кожен успіх партизанки давався відчувати вдвічі дошкульніше. Партизанка почала причинятись до ламання фронтів. За чинної допомоги партизанки була відрізана нім. армія на Кавказі, ледве встигла вирватися з Криму, дошкульно потріпана на Балканах і т. д. Почались систематичні оточення окремих армій (т. зв. котли) на східному фронті, при яких армія трапила багату технічну базу, перетранспортовану з чималими труднощами. Найдошкульніше під тактичним оглядом дала себе відчутити титовська партизанка в Югославії, де вона набула спонтанних розмірів.

✱

Бойові дії групи закінчились. Після тижневого відпочинку, перегляду та підсумків група завантажилась знову кількома транспортами в районі Звєжинця на потяги та вернулась до дивізії, вже до Нойгамеру, куди вона переїхала в міжчасі з Гайделяґру. Північна бойова група, дивізія якої стаціонувала десь в районі Замостя, мала поворотним маршем прочистити терен розсіяння останків партизан.

На станції в Нойгамері мій транспорт зустрів нач. штабу дивізії май. Гайке та повідомив мене про невеликі події: моя кінно-розвідча див. школа ліквідована. На мій запит — чому, Гайке якось двозначно відповів, що, мабуть, тому, що або Фрайтаґ не розуміє значення кінної розвідки на сході або... невідомо чому. Або не хоче, бо має інші, свої плани, — закінчив я.

Кінна школа була розділена між полків, при яких в т. зв. штабових сотнях полків мали створитись розвідчі, кінні чоти. Пор. Бутц, піднесений в міжчасі до сотника, мав їх

Ю. Пасічник

Українські 115 і 118 курені в боротьбі з советською диверсією

(Уривки із щоденника з 1941-1944 рр.)

Осінній листопадовий день. Важкі хмари швидко просуваються над городом князя Льва. Холодний північний вітер метав дощем і снігом, покриваючи вулиці міста. Ранком 8. листопада 1941 р. вирушила група добровольців-українців з приміщень при вул. Чистій у напрямі до головного двірця. На чолі цієї групи, зорганізованої із 280 добровольців, маршував сотн. Войновський, колишній учасник Українських Визвольних Змагань 1918 р. Група завантажилась у вагони і о 14. год. рушила в дорогу. Поїзд щораз більше розганяється і вривається в простори, прикриті нічю. Добровольці напружено приглядаються і прощають рідні околиці-села, розположені вздовж залізничного шляху. Перед їхніми очима заподіяні червоним окупантом страшні звірства над невинними українцями, яких помордовано у в'язницях при вул. Льва Сапіги і Казимирівській у Львові та по в'язницях інших міст Західної України. Б кожного у душі горить жадаба пімести за помордованих батьків, братів і сестер. Кожний із них рішився бути активним учасником боротьби проти червоних окупантів. Їхні думки лінули до матері українських городів, столиці України — Києва. Час-до часу задуманих добровольців про наше історичне минуле зрушував різкий свист паровозного гудка. Стукотиння коліс по рейках пригадувало добровольцям тарохотіння кулеметів німецьких військових з'єднань, які нещодавно сміливим наступом змусили сили червоного окупанта до відвороту, заподіявши йому багато шкоди в людях і в воєнно-технічному матеріалі. В кожного горить серце запалом, причинитися активною боротьбою для повалення відвічного ворога України, тим разом московського червоного окупанта.

Серед роздумувань і дружніх гуків, яким на зміну лунала із молодих вояцьких грудень українська пісня, несподівано поїзд почав звільняти свій біг. У темні ночі показались контури великих будинків обабіч залізничних рейок, а в напрямі бігу поїзду щораз більше почали по'являтися зелені і червоні свігла семафорів. У вагонах оживився рух. Повільно поїзд задержує свій біг. Що це за станція? — залунали запити із

вагонів. У відповідь із сусіднього вагону була відповідь — Київ. Серед темні доходить до вух прибулих добровольців наказ — висідати!

Відділ уставивсь у маршову колону і на команду «ходом руш» помаршував вільним кроком у напрямі на Шевченківський бульвар, вулицею Володимирівською, біля св. Софії, крізь Софійську площу попри величавий пам'ятник великого Богдана. 9. листопада о 1. год. відділ заквартирував у приміщеннях казарм при вул. Короленка. Там була вже група коло 350 добровольців — синів Зеленої Буковини і Закарпаття, які також добровільно зголосились до активної боротьби проти московських окупантів. Ця група посувалася щораз за фронтовою полосою. Вона мала добре організований хор, який підчас маршу співав українські пісні. Українське населення з сльозами в очах вітало цих добровольців, обдаровуючи вояків усім що тільки мало. Під час відпочинків цей відділ ніколи не марнував часу, — сейчас був організований зв'язок із населенням і місцевим управлінням села чи даної місцевості, і звичайно в замкненому приміщенні в переповнених залах цей хор давав концерти. Підчас одного концерту, в програмі якого були козацькі і стрілецькі пісні, в яких згадувалось про наше минуле, про наших гетьманів — Сагайдачного, Дорошенка, Богуня і т. п., викликали в присутніх потрясуче враження та спричинилися до духового піднесення. Після концерту присутні довго не розходились домів, кожний хотів поділитися своїми переживаннями під московською окупацією. Добровольці від багатьох присутніх довідалися про страшні голодові часи 1932-1933 рр. в Україні, під час яких вигинуло із голоду багато сіл, і померших не було кому похоронити. До пізньої ночі продовжувались щирі приятельські розмови населення із добровольцями, з надії, що може тепер покращає. Від кожного чулось, що тяжко було жити українцям на рідній землі. Національно підбадьорені і скріплені на душі брати придніпрянці пізньою ніччю розходились домів. Кожний із них вірив, що з погасненням «ясного сталінського сонечка» вкінці для укра-

спільно дошколювати на нойгамерських вишкільних полях.

Мене призначено командиром 1. швадрону «нахшубу», де вже чекав мій ад'ютант школи зі штабовою канцелярією. Через два тижні була ще раз зібрана вся бойова група на дивіз. площі, де з парадом було вручено біля 150 нагород. Спосіб нагороджування (розуміється, за проектом Фрайтаґа), цілковито потвердив мої здогади щодо його тактики. Полк. Палієнко, Ремболович і я одержали Хрести воєнної заслуги з мечами 2-ї класи (бронзові), натомість сотн.

Кляйноф, пор. Шнеллер та інші одержали такі ж Хрести 1-ї класи (срібні). Обидва вони ще жодних бойових відзначень не мали і такий стрибок через ступень не відповідав практиці вермахту. Срібний Хрест одержав також цілком слушно сотн. Бріштот, який вже мав бронзовий та залізні Хрести 1. та 2. класи. Одержав бронз. Хрест також мій підстаршина Б.

Так закінчилась перша, невелика бойова сторінка історії дивізії; відкривалась друга, ще чиста, не записана сторінка.

інців надійшов день національного визволення. Ніхто навіть не припускав того, що брутальні «визволителі» застосують до обездоленого українського народу такі самі методи, які стосував московський окупант.

Чергового дня відділ збирався в дальшу дорогу. Селяни прощались із добровольцями немов із своїми синами, — промовляючи — «ідіть діти, нехай вам Бог допоможе у вашому ділі!..» З кожного села і містечка відходив відділ у щораз більш підбадьореному настрої, із скріпленням завзяття і бажанням ще більшої пімсти над кровожадним московським окупантом. В населенні добровольці бачили національне піднесення і незнищимий дух непокірності окупантам. Цей настрій додавав сил добровольцям і скріплював віру в непоборність української ідеї. Кожний вірив, що український народ, не зважаючи на безприкладні в історії жорстокі переслідування Москвою, таки діждеться своєї волі, повного національного визволення. На прещання із грудей добровольців брехала українська пісня, якої відгомін розпливався по безмежних, рівнинних просторах українського чернозему. Із-за плотів вихилялись кучеряві жовті голови із масивними листками соняшників, а на ланах хвилювала колосиста пшениця, багатство України. Коли глянцем, серце радується, бо дійсно це медом і молоком текуча земля, а жити тут на ній трудолюбивому українському народові вороги не дають... Все це закликає нас усіх до єдності, бо тільки в єдності сила і перемога народу.

115 курінь був зорганізований з українців, які відбули військову службу по різнонаціональних арміях і з різними ідеологічно-політичними переконаннями. Всіх їх єднано братерство зброї і одна намічена ціль: визволити український народ від окупантів.

Наприкінці грудня 1941 р. 115 курінь був переведений з приміщень при вул. Короленка, до казарм при вул. Ліватовського. В цих казармах був переведений вишкіл, під час якого добровольці звикли до військової дисципліни, забуваючи за цивільне життя. Після трьох місяців вишколу курінь став бойовою одиницею. Сотенними куреня були: 1-ої сотні — сотн. Петрійчук, 2-ої сотні — пор. Зарічанський і 3-ої — сотн. Остапенко. В квітні 1942 р. розпочато організацію 118 куреня, командиром якого був полк. К. Смовський (описля підвищений до ранги генерала). Під кінець квітня 1942 р. була вже зформована 1-ша сотня 118 куреня, сотенним якої був сотн. Винницький. За старанням штабу куреня німецьке командування звільнило було групу старшин українців ЧА, які добровільно зголосились вступити до українських військових частин при німецькій армії. З прибуттям цих старшин продовжувалось формування 118 куреня, Сотенним 2-ої сотні був сотн. Шудра, а 3-ої — ппор. Нарядько. З кінцем травня 1942 р. курінь був уже в повному стані. На початку цей курінь був умундирований у мундир литовської армії. Відзнаки старшин і підстаршин були німецькі. На рукавах старшини носили жовто-

блакитні відзнаки в формі гризуба. Які були обведені срібним паском. На патках курінь носив рузетки з тризубцями 1918 р., які привіз був для куреня ген.-хор. Смовський. 1943 року цей курінь був перемундирований у німецькі однострої, а відзнаки були залишені незмінними.

В другій половині травня 1942 р. в лісі біля м. Хабне був скинений десант, старшин ЧА. Ці старшини були призначені для організації в запіллі ворожого фронту советської партизанки, для паралізування постачання живої сили і воєнного матеріалу для німецьких з'єднань на фронті та для винищення німецького адміністративного «зондерфюрерського» апарату. Для ліквідації цієї десантної групи був призначений 115 курінь, зокрема його 1-ша сотня. Було це перше бойове хрещення цієї сотні в акції проти большевицької партизанки, під час якої полягли в бою сотн. В. Петрійчук і стр. В. Вовк, — обидва сини Зеленої Буковини. Їх тіла похоронено на цвинтарі містечка Хабне. Під час бою 1-ша сотня 115 куреня була змушена відступити. Цій сотні на допомогу була підкинена автомашинами 1-ша сотня 118 куреня, яка повела наступ у глибину ліса і дійшла була до битого шляху, який веде до м. Овруч і там задержалася. Большевицька партизанка відступила була на північ у Гомельські ліси. 2-га сотня 118 куреня зводила бої під Черніговом. По закінченні акцій, обі сотні вернули назад до Києва.

В червні 1942 р. 115 курінь виїхав був до містечка Слонім. В цій околиці курінь брав участь в постійних боях проти большевицької партизанки. 1-ша сотня куреня була розквартирована в м. Рудка Яворська. Вона під час боїв з партизанкою понесла поважні втрати в людях. Там загинули в боях: писар сотні ст. дес. Рудик, стр. Бехметюк і інші. В той час 118 курінь був залишений у Києві, і там сотні переходили вишкіл, готуючи їх передусім до операцій в закритому терені. За час постою цього куреня в Києві був налашований постійний зв'язок з студентською молоддю. Зв'язковим від молоді був М. Т., (залишився в Києві) який був захищений в стан куреня. Він поставив для куреня харчування, а сам студіював медицину в Мед. Інституті, Велику прислугу для куреня він виконував і на відгинку розвідки. Оба курені були в постійному контакті та іноді підпорядковувались директивам ген. хор. М. Капустяньського. Курені 115 і 118 були зорганізовані з українців центральних земель України, Галичини, Буковини і Закарпаття. Внутрі куренів не було жадних територіальних розходжень, між вояками панувала братня згода і допомога. Багато вояків з обох куренів були наочними свідками помордованих по в'язницях міст України, москвинами, українських патріотів та повішених гештапом. Це було причиною розбудження ще більшої ненависти до обох окупантів України, рівночасно ці факти впливали й на жаждобу пімсти. Перед очима добровольців згаданих куренів постійно просувались картини знущань гештапо над українським населенням. Підпільна

преса, яку одержували ми зі Львова ще більше підсилювала нашу ненависть до обох окупантів, рівночасно вона допомагала нашим братам з центральних земель України краще пізнавати «німецького визволителя». А треба пам'ятати, що у винищуванні українського провідного потенціалу з допомогою гештапо йшли агенти НКВД, які залишилися були після відступу Ч. А., і добровільно зголосилися були на працю в гештапо. Ці агенти передусім повели були шалену пропаганду проти т. зв. «западних буржуазних націоналістів», вмовляючи в населення, що вони зрадили український народ пішовши на співпрацю з німецькими фашистами. На початку 1941 р. ці агенти втішалися успіхами серед москвинів Києва. Українців, ці пропагандивні гасла не збаламутили, вони на кожному кроці ставили активну відсіч московським агентурним інспіраціям. Газету «Українське Слово», яка виходила під редакцією ред. Рогача, закрило гештапо тільки з цієї причини, що на її сторінках дуже багато присвячувано уваги українській національній єдності і змаганням до соборності всього українського народу. Крім цього, на сторінках цієї газети розкривались страхоття нечуваних в історії людства жорстокостей, які застосовувала Москва проти українського й інших поневолених нею народів. Це було недовподоби німецькій адміністрації яка була наставлена на колоніальну політику України, а не на національну і політичне визволення українського народу. Був арештований ред. Рогач, і на пост відповідального редактора переіменованої газети на «Нове Українське Слово» німецька адміністрація призначила відомого Штепу, який всеціло підпорядковував себе волі і наказам своїх хлібодавців. Український народ зайняв був пасивну поставу до голошеної Штепою пропаганди, якої головним мотом було пропагувати гасла «Нова Європа» і безупинні заклики до української молоді, щоб вона добровільно зголосилась на рабську працю в Німеччині. Коли пропаганда Штепи не давала сподіваних успіхів, тоді гештапо приступило було до посиленого терору над населенням і примусового вербування молоді на праці до Німеччини. В травні 1942 р. гештапо розпочало в Україні безоглядний терор. Молодь не могла виглянути з хат на вулицю, бо її вилучено і під ескортою відставлявано до збірних пунктів, звідкіля її в закритих вагонах транспортовано на роботи до Німеччини. В Києві в той час таким збірним пунктом була школа при вул. Львівській. Започаткована хвиля терору гештапом проти українського народу вже в лютім 1942 р., за короткий час дійшла до 118 куреня. Сотн. Войновський, який був душею куреня, щоб уникнути арешту був змушений залишити його і скрито виїхати до Львова, де по короткому часі він був викритий гештапом, арештований і запроторений до концтабору в Саксенгаузені В липні 1942 р. писар другої сотні 118 куреня дес. Василішин особисто був відібрав телефонічний наказ гештапо, щоб його негайно придержати до 8-ої год. чергового дня. Не вічікуючи означено-

ного дня дес. Васишин, користуючись приготованим відпустковим документом, негайно залишив сотню і виїхав з Києва, по тижневі давши про себе знати, що він перебуває у Львові. Дальший зв'язок із ним був перерваний, тому мені невідомо, яка його зустріла пізніше доля. З цього часу дуже частими небажаними гостями куреня були гештапівці, які в час вимаршу куреня на вправи переводили ґрунтовну ревізію в приміщеннях сотень, намагаючись добратися до організаційного нутра націоналістів, яке за заподанням агентів НКВД мало знаходитись в курені. Були випадки, що розвідка куреня скоріше довідувалась про накази прокурора Київської Округи майора Пфалля, відносно переведення ревізії по сотням куреня. Сейчас осувано підпільну літературу, яка була в диспозиції добровольців, і не було одного випадку, щоб гештапо щонебудь компромітуючого знайшло в курені. Одного разу до рук гештапо попало кілька карток молитви «Боже вислухай благання», яку щоденно співали добровольці при ранній збірці і це послужило за причину дальших арештів в курені. Вояки 118 куреня були свідками 8-ох шибениць, які поставило гештапо на Хрещатику в Києві та на яких були повішені українські патріоти з таблицями на грудях «бандит». Через 6 днів мороз заморожував тіла повішених, бо гештапо заборонило було їх тіла похоронити. Ніхто із нас не забуде горячих липневих днів 1942 р. в яких гештапо вирвало із наших рядів таких наших друзів по зброї: сотн. Кравця, ст. дес. Кибича, ст. дес. Пиндилока, ст. дес. Гавриша, стр. Сича, стр. Бродія. Всі вони українські патріоти горіли любов'ю до своєї Батьківщини України, хотіли допомогти виконати заповіт своїх батьків, добровільно зголосились до куреня для боротьби проти червоної Москви, і за це їх зустріла кара з рук гештапо. Їх знищено, але не знищено ідеї, за яку вони боролись.

Ранком 23. вересня 1942 р. 118 курінь виїхав з Києва до Мінська. 2-га сотня куреня зайняла місце свого постю в м. Слуцьк; 3-тя сотня заквартирувала в м. Лагойск; 1-ша сотня ниприкінці листопада була виїхала до м. Плещенніце. В цьому районі, в той час почала сильно оперувати большевицька партизанка під проводом Морозова. Почались марші, бої з метою очищення терену від партизан. За короткий час курінь зумів відкинути партизан в напрямі на Вігомель. Звідтіля партизани нічними рейдами пробілились до кол. польсько-большевицького кордону, і перейшовши річку Вілейку, по той її бік, на польській території почали грабити населення. Партизани грабили худобу, збіжжя, одяжу, обув, кожухи й інше, що їм попадало під руки і літаком, який присідав на бігомельському летовищі все це відправлялося в Москву. Такі грабунки населення тривали від 1941 р. до 21. 6. 1943 р. В січні 1943 р. наказом штабу куреня 2-гу і 3-тю сотні стягнуто до м. Плещенніце, де вони виконували вартову службу та виконували марші в різних напрямках, готуючись до проти-партизанських операцій на весну.

Харчування курінь одержував автомашинами з харчової бази в Мінську. Кожний транспорт харчів охороняла одна сотня, бо без такої охорони не міг пробитися ані один транспорт. Околиця була дуже сильно інфільтрована большевицькою партизанкою. Містечко Лагойск, в якому находилась 3-тя сотня 118 куреня заквартирувала частина т. зв. «сталінських» СС-сів, яка була зорганізована виключно з москвинів-полонених Ч. А. Командиром цієї частини був німецький майор Дірліван. На домагання старши, які були перекинені літаком з Москви, до цієї частини не приймано інших національностей з німецького полону. Ця частина одержувала оперативні накази прямо з Москви через командира бригади Цітікова, який командував партизанською бригадою, а штаб якої находився біля Вітебська. Ця частина замінила в згарища багата осель Білорусі та винищила чимало білоруського населення. На місці, де колись стояло с. Хатини, Лагойського району, виріс бурян на тілах помордованого населення. Хто залишився був при житті був змушений, ратуючи життя піти під команду Цітікова. В цей спосіб червоні СС виконували подвійну роль — вимордовували білоруських патріотів, що організували самооборону проти большевицької партизанки і нищили села разом з населенням, щоби по наказу Москви використати німецькі мундири і викликати в білоруському народі ще більшу ненависть до німців. Для німецької адміністрації терор і винищення населення було корисне, бо вона могла цим способом тримати народ в постійному страху і послухові, що було їй потрібне для будови «Нової Європи». За час постю 118 куреня в м. Плещенніце, в 1-ій сотні був зорганізований хор, душею якого був ппор. Лукович. Під його диригентурою цей хор за короткий час почав виступати з концертами, на яких завжди брало численну участь населення. Виконуючи під час концертів старинні козацькі і стрілецькі пісні, цей хор одержав повне призначення і прихильну поставу білоруського народу. На концертах виступала білоруська патріотка Валя з дуже гарними декламаціями, захоплюючи добровольців. Вона разом із своєю матір'ю згинула під час евакуації від большевицького бомбардування міста Ліда.

Починаючи від січня 1943 р. 118 курінь переводив очищування Плещенського району від большевицької партизанки. Під час цих операцій 1-ша сотня втратила 2 стрільців вбитими і 1 був ранений.

20. травня 1943 р. була розпочата загальна евакуація. О год. 6,30 ранком курінь бойовим маршем вир'шив з квартир. По чотирьох годинах він нав'язав зв'язок з ворогом і вступив із ним в бій. В цей день поляг від міни, покладеної партизанами на дорозі в напрямі до с. Вілкіки — ст. дес. Ярослав Славський, який завідував господарським відділом. Не зважаючи на те, що большевицька партизанка завзято боронилась, вона таки не видержала вогня куреня і була змушена залишити село о год. 10,45. 21. травня курінь вирушив в дальший

наступ. О год. 8,30 курінь заняв село Д. В цьому районі курінь зайняв позиції в такому порядку: 3-тя чота хоронила село з півдня, 2-га чота — з півночі, а 1-ша — від заходу. Большевицька партизанка була озброєна в більшості автоматами ппд і ппт та півавтоматами. 10-ти зар'ядних рушниць вони мали дуже мало. Партизанський відділ, який оперував в цьому районі належав до партизанських частин, які підлягали майорові Морозову, який був надісланий з Москви. До 23. травня на відтинку розположення куреня не було жадних поважніших сутичок крім перестрілок степ. 24. травня 1-ша сотня дійшла до с. Велике Поле і зайняла позиції. На правому крилі від сотні одна з німецьких частин зайняла с. Хромовичі. Від півночі, на лівому крилі відтинку 1-ої сотні зайняла становища 2-га сотня 118 куреня. В напрямі на південний схід в с. Жамойск находився партизанський відділ в числі коло 400 партизан. 25. травня 3-тя чота 1-ої сотні під командою ппор. І. Пасічника одержала завдання перевести розвідку в напрямі с. Жамойск. Чота вирушила в год. 14-ій, зробивши маршрут 6 км лісом. Передня стежа в складі 1-го роя під командою дес. О. Панькова запримітила на віддалі коло 150 м окопи, які були дуже старанно замасковані. Чота приспіненим маршем увійшла в село Жамойск, не заставши в ньому ані одного партизана та ані одної душі з населення. Біля опорознілих хат де-не-де кружляли квочки із малими курятами. Кругом села був густий шпильковий ліс. На краю села по лівій стороні в першій хаті находився партизанський штаб. В цій хаті була знайдена карта, на якій був визначений маршрут партизанських відділів. Чота вернула з розвідки о год. 17,00. Наступного дня, то є 26. травня сотня в бойовому марші прибула до с. Жамойск. Згідно з наказом штабу куреня, яким командував полк. К. Смовський, сотня задержалась в цьому селі через два дні і зайняла оборонні позиції в напрямі на схід. На лівому крилі нашого відтинку займала позиції 2-га сотня під командою ппор. Сандули. Цій сотні вдалось було зловити на одній прогаліні команданта партизанського відділу Юрченка, який пас вівці. Після короткого переслухання його відставлено до штабу куреня. 28. травня курінь почав наступ на партизан в напрямі на р. Березину. 2-га сотня наступала на відтинку в напрямі до с. Холмовка, — 3-тя на с. Маков'є і 1-ша в напрямі с. Уборок. 3-тя чота вела наступ на південно-східній край села, 2-га чота — на південно-західній, а 1-ша чота піддержувала дві наступаючі чоти прямуючи в середину села. О год. 15,00 курінь здобув вищезгадані села. 28. травня 3-тя чота підсилена одним роем 1-ої чоти під командою ппор. Пасічника згідно з наказом сотенного сотн. О. Винницького пішла в розвідку, дійшовши до р. Мрав, яка пливе з північної сторони с. Уборок. Маршували по багнистому лісі. Пройшовши 3,5 км наш відділ звернувся на північний схід і по яких 30 хвилинах маршу виїшов на край ліса. Перед відділом простяга-

О. Городиський

Українські військові відзначення

(Відповідь дискусантам і доповнення)

В моїй статті у Вістях ч. 41-48 про українські військові відзначення, я старався порушити тему, яка є зовсім нова і на яку не має до тепер ніде вичерпної інформації. Не можна знайти на цю тему ніякої інформації і не можна ствердити, чи існують українські бойові відзначення чи ні. Ціллю статті було викликати ділову дискусію з діловим підходом до справи, на жаль, дотепер ні один з дискусантів не підійшов до справи ділово і не вніс якогось конкретно-го висвітлення.

Пан інж. майор Яворський у дуже самопевній формі написав ревелюційну відповідь у двотижневику «Наша держава», рік 4, ч. 2 (64), стор. 7, орган гетьманської організації, що виходить у Торонто. Ту саму статтю передрукували Вісті — на жаль, у скороченні, і хоча подав у своїй відповіді п. Яворський деякі доповнення, однак не закріпив їх ніяким історичним документом (як напр., Денник розпорядків ч... з дня... і т. п.)

В своїй відповіді п. Яворський згадує також про військові відзначен-

ня, що зовсім іншою, хоч і цікавою темою про неї в своїй попередній статті не згадував.

Ні один аргумент п. Яворського не може промовити до переконання дослідників, який шукає історичних джерел чи фактів, бож не може бути ніяким доказом, факт існування того чи іншого відзначення, яка знаходиться у приватній збірці автора. Доказом існування відзначення (відносно відзнаки не дискусую, бо про них дійсно досить багато написав п. Яворський), є документ, на підставі якого таке відзначення подало, а сам документ, підписаний і затверджений, урядовими, чи до того спеціально покликаними, чинниками. Цього саме, на жаль, ми у відповіді п. Яворського не знайшли.

Розпитував я колишніх старшин УСС, про комбатантський хрест УСС, що мав би був повнитися ще у Відні і яким нагороджено (хто саме і коли нагороджував — не подано) полк. Долуда. Однак про його існування ніхто не міг подати мені ніякої інформації. Рівнож без вислідів осталися мої пошукування за ін-

формаціями відносно Ордену «Оборонців Львова» й інших відзначень УГА. Інформовано мене, що були проекти у Головній Команді УГА відносно бойових відзначень, однак вони ніколи не були затвержені й нікого ними не відзначено. В жадній публікації про УСС чи УГА немає згадки про відзначення.

До правдивої ревелюції дійшов п. Яворський у ствердженні, що перші й одинокі в нашій історії бойові відзначення, є відзначення для воєнів УПА, затвержені УТВР, і що вони є витором СМЕРШ-у. Тому, що це місце було пропущене у Вістях, подаю його, щоб читачі змогли зорієнтуватися, до чого саме договорився п. Яворський в українській газеті (можливо, що головний редактор її перочив).

«Відносно хрестів УПА (в газеті УНА), тут є велика розбіжність між постановами й нагородами хрестами УПА самим штабом УПА в 1944 р., а малюнками хрестів у книзі «Графіка в бункрах». Є підозріння, що книгу «Графіка в бункрах» видала в краю совєцька розвідка «Смерш» метою обдурування наївних патріотів про дальше існування УПА, для дальшого продовження звязку з краєм та вилучення йдучих для звязку (що за стиль і правопис!) фактом є, що в тім самім 1946 р. на 1947 большевики зліквідували УПА, штаб котрої, що хотів проредертися через Мадярщину до Хорватії до «Кріжаків», був увесь знищений, лиш розбитки проредертися до Баварії. Тепер у краю діє СМЕРШ, вилучлюючи звязкових з емірації. Такою жертвою впав мій найбільший приятель, ідеаліст бл. п. Володимир (має бути Василь — прим. О. Г.) Охримович, який помимо моїх пересторог йому, вірив дальше в давнїшу УПА та не перестав продовжувати звязків з краєм.»

Думаю, що Виш. читачі були дуже захоплені впершій мірі стилем і правописом української мови пана інж. хемїї майора З. Яворського, а в дальшому його інформаціями та логічними закінченнями. Найцікавішим логічним закінченням є безперечно перекїд штабу УПА до «Кріжаків». По що? — На це питання, логічної відповіді ми не одержали. Де і коли був розбитий штаб УПА? Хто згинув зі штабу? (Головний командир УПА сл. пам'яті ген. Т. Чупринка-Шухевич загинув в краю року 1950, а не в Югославії; потвержені дії відділів УПА є ще з 1952 р., можливо, що є ще пізніші, але авторів цих рядків вони не відомі). На ці питання відповіді також не має. Хто був інформатором п. Яворського про СМЕРШ? Невжеж інформація з першої руки? До правдивих ревелюцій дійшов п. Яворський також відносно сл. пам'яті Василя Охримовича. В ім'я правди мушу ствердити, що неправдою є, ніби сл. пам'яті В. Охримович говорив що-небудь п. Яворському про свої пляни. Яку думку мав сл. пам'яті В. Охримович про п. Яворського скажемо колись іншим разом і в іншому місці.

УКРАЇНСЬКІ 115 І 118 КУРЕНІ...

лась прогалина ширини коло 1 км, покрита багном на якому росла цибульовата трава і кущі лозини. По середині цієї прогалини круто пропливала р. Березина. По обох берегах річки за прогалиною починався густий шпильковий ліс, в якому мабуть рідко ходила людська нога. Тим лісом ніхто не користувався, бо повалені бурєю дерева лежали на землі, доживаючи свого віку і на їх тілах виростали молоді. На ліво приблизно 1 км від устя р. Мрав, яка вливається до р. Березини, на протилежному березі поза кущами запримічено совєцьких партизан, які були розставлені групами по три чоловіка. На наказ ми відкрили вогонь по них із 5 легких кулеметів. В цьому часі несподівано чоту заатаковано вогнем з трьох сторін і по яких п'ятьох хвиликах перестрілки ми завернули назад без втрат. Стверджено, що один партизанський табір був розположений на правому березі р. Мрав і він нараховував приблизно 300 чоловік. Другий партизанський табір був розположений над лівим берегом річки. Звідомлення про розміщення цих таборів подано негайно до команди сотні. В цьому районі оперувала частина «сталінських СС-ів», майора Дірлівана. Організацію цього партизанського відділу переведено в Мінську, а постом для штабу було м. Лагойск. Ця частина палила села разом з населенням. Спалювано людей в цей спосіб, що найперше їх партизани зганяли до stodil, а опісля окруживши ці забудовані кулеметами, їх підпалювано. Наколи тхонебудь вирвався із цього пекла, негайно був застрілений вогнем кулеметів. Не зважаючи на це страхіття одному чоловікові таки вдалось було

врятуватись. Вирвавшись з загорілої stodoli цей чоловік біг подем з горіючим на собі одягом в сторону с. Губа, яке лежить на шляху посередині між Лагойском і Плещеніцями. Чи вдалось було людям вдержати при житті цього нещасливця, мені не відомо. Та сама частина сталінських СС-ів, яка таборувала на правому крилі по правім березі р. Мрав заатакувала партизанський табір, який находився недалеко устя цієї річки. Наступ був невдалий. Цей відділ завернув до своїх попередніх позицій о год. 17.00. Решта дня і ніч пройшли спокійно. 31. травня був переведений загальний наступ на цілому відтинку, у висліді якого були зайняті вищезгадані два табори, але партизани відступили поза озеро Палік. 118 курінь зайняв позиції вздовж р. Березини в такому порядку: 3-тя сотня зайняла становища від с. Брод на південь; побіч сс. Нідаль і Гodeloe — 2-га сотня; від с. Холмовка до устя р. Мрав включно — 1-ша сотня. З уваги на малий численно склад 2-ої сотні та важливість відтинка, командування куреня із тактичних зглядів видало 13. червня 1943 р. наказ, згідно якого переведено таку змінену обсаду цього району: 1-ша сотня зайняла позиції на відтинку від с. Брод вздовж р. Березини до с. Нідаль включно; 3-тя сотня перейшла на відтинку край ліса від с. Холмовка вздовж р. Березини до устя р. Мрав; 2-га сотня зайняла відтинок почавши від 1-ої сотні аж до 3-ої. В цей спосіб забезпечено найслабший відтинок фронту, де передбачалось, що совєцькі партизани можуть прорватися.

(Продовження в наступному числі)

В кожному разі ніколи п. Яворський в opinii сл. пам'яті В. Охримовича не був його найбільшим приятелем.

Вірю однак, що головний редактор «Нашої держави» переочив вищенаведені ревелції п. Яворського, бо ж в поважній газеті не пишуть про такі речі, про які не мають жадного поняття. (Про стиль і правопис, взагалі не доводиться говорити). Чи це комусь подобається чи ні, але факт є фактом, що перші й дотепер єдині бойові відзначення створено на основі декрету УГВР, щойно в 1944, 1947 і 1948 рр. Наколи б здавна існували військові відзначення, то УПА напевно перебрала б їх для своїх воєнків, щоб продовжувати традиції військових відзначень.

Хоч ми мали армії: УНР, гетьманського уряду, УГА, Карпатської Січі, чи в останній війні УНА, то ніхто досі з урядових чинників не спромігся на створення таких відзначень. Щойно створення їх у невідрадних умовах боротьби УПА. Не можна знайти жадного виправдання для тих, що мали всі можливості для створення таких відзначень, а не створили їх. Не може бути жадним виправданням також і те, що були проєкти, але... чомусь не затверджені. Чому?

На це питання, я не хочу давати відповіді, однак вірю, що дадуть відповідь на цю тему деякі старші військовики, — дійсні штабні старшини та відповідальні мужи за тогочасну українську військову політику.

Твердження п. Яворського про військові відзначення УПА, треба опрокинути й осудити, як неправдиві і ворожо-тенденційні.

В своїй статті, п. Яворський згадує також про законно створені і затверджені в різних відзначень у час існування гетьманського уряду. Не згадує Вп. дискуснт, кого було нагороджено цими відзнаками і навіть не подає числа розпорядку. В такі твердження п. Яворського можна цілком сумніватися, бо навіть в Історії Д. Дорошенка, яка дуже докладно описує часи панування гетьмана і, яка має спеціальний розділ, присвячений військовим справам, немає про ці справи жадної згадки. Якщо б такі відзначення існували, то Дорошенко, як визначний український історик, напевно не обійшов би їх мовчанкою.

Існує ще інша причина, а з цим і доказ, що каже нам сумніватися в існування відзначень за гетьманського уряду.

Коли в вересні 1918 р. гетьман П. Скоропадський відвідав (разом зі своїм почотом) німецького цесаря Вільгельма в Берліні, як сувєрен України, то цесар Вільгельм нагородив гетьмана Скоропадського і деякого з його почоту, німецькими відзначеннями. Не зробив цього в відношенні до німецького господаря, цесаря Вільгельма і його почоту (як це звичайно в таких випадках волилось), гетьман Скоропадський. Він не нагородив жадним українським відзначенням, ані цесаря, ані нікого з його почоту, бо такого не було. Коли зважимо, що всі дипломатичні відзнаки підготовляються і нормуються спеціальним дипломатичним протоколом, в якому до подробиць

передбачається весь перебіг відвідин, то стає ясним, що гетьман Скоропадський знав уже скоріше про вручення йому і декому з його почоту німецьких відзначень, а тим самим міг і зрванжуватися. Як в українській, так і в німецькій історичній літературі, є про цю подію обширна згадка.

Візита гетьмана Скоропадського, як сувєрена України, має також ще інші цікаві моменти, однак на жаль, сумні, які кидають погане світло на цю подію. Гетьман Скоропадський приїхав до Берліну в мундирі царського генерала з усіма царськими орденами. Це дуже прикрє враження, що сувєрен України приїждить з офіційною візитом в мундирі царського генерала, в мундирі недавнього окупанта з усіма його відзначеннями. Чи це брак національної свідомости, чи незнання, чи прямо російська інтрига? Відомо, що російські великодержавні впливи при гетьманаті були поважні. Не можна ж собі уявити, напр., литовського, лотиського, естонського чи польського репрезентанта з тих часів, що репрезентував би свою незалежну державу у ворожій йому уніформі! Пригадуємо собі (навіть в Історії Дорошенка) багато фотознімок гетьмана Скоропадського з часу його урядованя з російськими відзначеннями. Про справу чужинецьких відзначень згадаю даліше.

Відкучився на мою статтю і п. ген. П. Шандрюк, який не вніс нічого цікавого, ані нічого нового. Дискутуючи в основному з автором статті, він, не пригадує собі, щоб колинебудь в 1 УД (в останній стадії війни) говорив зі мною на теми військових відзначень. Це відповідає правді, однак це не виправдує п. генерала, що такого відзначення не створив. Навіть в останній стадії війни можна було про те подумати. Відзначення аж ніяк не залежали від відповідного складу штабу УНА. Однак це знову інша тема, до якої колись при нагоді, для певних історичних тверджень, поверну. Натомість, я говорив з п. ген. Шандрюком разом з п. сотн. Б. Підгайним про пропам'ятну відзнаку 1 УД на одному з чогових консолідаційних засідань комбатантських організацій. Засідання було скликане з ініціативи кол. УСС-сів, а саме д-ром Н. Гіряком в таборі Фрайман 1949 року. Мені, як одному з ініціаторів (сотн. Б. Підгайний, сотн. В. Козак, хор. В. Керол) створення пропам'ятної відзнаки 1 УД, ходило про те, щоб ми не починали від себе 1 УД, але щоб перебрати пропам'ятне відзначення «Хрест Симона Петлюри». Цей хрест найкраще надавався до того, щоб (додавши на одному з боків хреста дату «1938 р.» — постановя Карпатської України), можна було його носити всім кол. воєнкам українських формацій з другої світової війни. Ми, маючи на думці, що п. ген. Шандрюк є докладніше поінформований про «Хрест Симона Петлюри» (можливо, що він сам є в капітулі хреста як кол. к-р УНА і кол. старшина УНР), допоможе нам всім дійти до позитивного поладження справи. Саме тому ми звернулися якраз до нього і на жаль жадної конкретної інформації не

одержали. Ця справа є ще актуальна і було б добре, якщо б капітула пропам'ятного «Хреста Симона Петлюри» над цією справою серйозно застановилась. Щойно тоді можна б змінити відповідно статут, доповнити капітулу і ми втішалися пропам'ятною воєнною відзнакою, яка має свою традицію.

Ініціатори пропам'ятного відзначення 1 УД, по невдачі, звернулися до капітули пропам'ятного Хреста УГА, а саме до сл. пам'яті дир. Ю. Шепаровича. Цим разом переговори також не увінчалися успіхом. Зберігся в актах Братства лист, підписаний д-ром Л. Макарушкою, в якому капітула Хреста УГА подає логічно обгрунтовані мотиви, чому саме не можна передати Хреста УГА воєнкам 1 УД, хоча й з певними змінами.

На цьому хочу кінчити мою відповідь дискуснтантам.

Користаючись з нагоди, хочу заторкнутися ще кілька справ, які пов'язані з нашими пропам'ятними військовими відзначеннями. Щораз частіше стрічаємо в пресі очеркнення пропам'ятних відзначень: Хрест Симона Петлюри, Залізний Хрест за 1 Зимовий Похід, Хрест УГА і Хрест УСС-ів. Їх називають — орденами, а тих, що їх мають право носити — лицарями тих орденів. Назва лицар є неправильна і прозраджує цілковите незнання: як, коли й якими відзначеннями й на якій підставі та якого розпорядку можна когось називати лицарем того чи іншого відзначення. Це такого ніколи не було (й напевно не буде крім окремих випадків у нас), щоб пропам'ятне (всі вищезгадані хрести є тільки пропам'ятними) відзначення, на яке мають право всі ті, що напр. були в 1-ому Зимовому Поході (і к-р ген. М. Омелянович Павленко і його джуря, і п. П. Феденко, який зброй ввагалі не носив і нічим спеціально героїчним не відзначився), було орденом, а всі, які мають право його носити були лицарями того ордену. Жадне з вище згаданих пропам'ятних відзначень не було надаване підчас існування українських збройних сил. На отримання пропам'ятного відзначення треба було лише виповнити відповідну анкету, а цього ніколи немає при орденах, які надають право до певних титулів, чи до певних користей. (Гляди статут пропам'ятного Залізного Хреста за 1-ий Зимовий Похід).

Чи існують ще т. зв. Лицарі Орденів?

Так — але це в першій мірі лицарі релігійних чи державних орденів, яке число є стисло обмежене. (Напр. англійський орден Підв'язки). Підчас останньої війни німці не називали героєм чи лицарем того що одержав Лицарський Хрест, а тільки Ріттер-крюйцреггером, а совети уживають очеркнення орденоносець. Даліше лицарями орденів в деяких арміях називають (напр. польська) тих воєнків, що виявили дійсно непересічне героїство, а ніколи і ніде не називають лицарями ордену членів такої чи іншої військової формації, що має своє пропам'ятне відзначення.

Думаю і вірю, що в нас наступить під цим оглядом зміна та заперере-

станемо вживати неправильних очеркень та титулів.

Іншою, ще важнішою справою у нас стоїть питання: як і де носити чужинецькі відзначення і чи мають деякі з них носити взагалі. Вже на рекрутському вишколі, в нормальних умовах, вояк довідується, що військові бойові чи пропам'ятні відзначення чужих держав, все носить тільки після своїх. Це є засада, яка не улягає виняткам, злегковаживши цією засадою, вояк допустився б зневаги власної держави і власного мундиру. До цього головного й засадничого твердження приходять ще інші, додаткові пояснення. В деяких випадках диктує політична ситуація, як поступати з чужинецькими відзначеннями і формальність як даний вояк має право носити відзначення.

За приклад візьмемо американську армію. В американській армії можна носити всі бойові і пропам'ятні відзначення альянтів з другої світової війни, однак не було випадку, щоби якийсь американський вояк чи старшина, що має відзначення Червоної армії, носив його на своєму мундирі на терені США чи підчас служби на теренах, де квартирують військові з'єднання США. Не було ще випадку (і напевно не буде) щоби хтось з кол. вояків Ч. А., які служать в американській армії, причепив собі на американський мундир большевицькі відзначення, не маючи ще жадного американського.

Не бачив я також ніколи жадного вояка чи старшину, який до першої світової війни служив в армії окупанта (російській, німецькій чи австрійській) і будучи в своїй відновленій державі та у своїй армії носив і пишався відзначеннями кол. окупантів. Це є зовсім самозрозуміло і згідне з почуттям національної гідності. Вже зовсім жалюгідним і неможливим є, щоби колишнє відзначення окупанта вивіщати перед відзначенням своєї держави. Ясна річ, що бойові чи пропам'ятні відзначення отримані в армії окупанта являються особистою власністю, але їх звичайно несуть підчас похорону на орденській подушці вслід за труною.

Нам здається, що це беззастережні правди, однак не у нас. На жаль деякі старшини армії УНР часто грішать цим, а ще прикрішим є факт, що такими старшинами є кол. українські генерали!

Коли хтось з нас погляне на фотознітку (правда, з дорисованим мундиром) сл. пам'яті ген-полк. М. Омеляновича Павленка, то на його грудях побачимо таку черговість відзначень: (фотознітка видана накладом Военно-історичного інституту в Торонто) Залізний Хрест, Хрест Симона Петлюри, російський св. Георгіївський, Хрест УГА та ще один, мабуть також російський (точно не знаю). Не зрозумілим є факт, як то міг повстися Хрест св. Георгія — російський (відзначення окупанта України на грудях кол. головного команданта УГА), перед хрестом УГА. Думаю, що цієї помилки допустився маляр, який дорисував мундир і відзначення до знімки обличчя. (Не хочеться вірити, щоби це була копія знімки). Одак повинно бути недопустимим зі сторони п. ген. М.

Садовського, як керманіча Военно-історичного інституту в Торонто, щоби таку знімку із такою черговістю відзнак випустив в світ. Думаю і вірю, що український генерал таки вище ставить своє (хоч і пропам'ятне) від чужого. Хай буде, що це відзначення бойове та не враховуючи вже й почуття національної гідності чи примітивного знання на якому місці оставляються чужі відзначення (в цьому випадку того Георгія на грудях), але ж свої відзначення ставимо на перші місця. Також зовсім непотрібно пишався своїм Георгієм, перебуваючи в таборі полонених в Ріміні п. ген. М. Крат. Георгій, це символ насилля російського окупанта — білого царського, який нічим не різнився від теперішнього — червоного. В протигагу до вищенаведених фактів треба з приємністю ствердити, що українці, кол. вояки російської царської армії, попавши до німецького чи австрійського полону, скинули зі своїх грудей всі російські відзначення, не зважаючи на це, що москалі всі свої відзначення в таборах полонених затримали. Вояки й старшини УГА, які прийшли з австрійської армії поскидали всі австрійські відзначення; навіть ті чу-

жинці, що перейшли на службу до УГА також поскидали всі свої, навіть високі відзначення; для них всіх було ясною і самозрозумілою справою. Підчас останньої війни деякі українці отримали німецькі бойові й пропам'ятні відзначення, однак ніколи ніде і ніхто ще не начепив собі тих відзначень в сучасну пору.

Треба також згадати, що надавання відзначень, як військових так і державних має також політично-пропагандивне значення, що в міру потреби й обставин використовується. Цього, на жаль, українці, як зазвичай своєї пропаганди й політичної діяльності не використали.

Для майбутніх творців українських збройних сил треба буде мати справу відзначень на увазі й поступати так, як поступили в 1918 р. новопосталі держави: Литва, Латвія, Естонія, Фінляндія і Польща, які одним з перших державних декретів створили свої бойові й державні відзначення. Згадаю, що напр. теперішня Західна Німеччина, ще підчас неповної самостійності проголосила Залізний Хрест — бойовим відзначенням, як рівнож створила державні відзначення, якими наділено багатьох визначних чужинецьких мужів.

Увага!**Увага!**

В Ж Е Н А В И Ч Е Р П А Н Н І В Е Л И К А М О Н О Г Р А Ф І Я

про

„БОЇ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО“

Ю. Тис - Крохмалюка

Книга має 200 стор., велику бібліографію, 8 шкідців боїв Хмельницького, політично-адміністративну карту України XVII століття, багато зняток і рідкісних гравюр, великий список літератури.

Вперше дістане читач всесторонньо висвітлені могутні баталії гетьмана Богдана Хмельницького, розкриються перед ним світлі сторінки історії української зброї сперед триста років.

Сперта на ґрунтовній історичній студії, праця Ю. Тиса-Крохмалюка є рівночасно приступним і цікавим описом для найширших кругів читачів і шкільної молоді.

Бажаючи мати цю книжку повинні негайно замовляти її у представників Братства або прямо в Адміністрації „Вістей“.

Ціна книжки: в США і Канаді — 2,25 дол., Аргентині — 25 пезів, Австралії — 15 шил., Англії — 12 шил., Бельгії — 75 фр., Франції — 600 фр., в Бразилії, Швеції, Голляндії, Італії рівновартість 6,50 нм.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ — «БОЇ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО»!
КНИГА ЛИЦАРСЬКОСТІ Й ХОРОБРОСТІ НАШИХ ПРЕДКІВ!

Спішіть з замовленнями!

Ген.-полк. О. Греков

Доповнення до брошури «Чортківська офензива»

На наше прохання, ген. А. Греков, який належить до найбільш компетентних в справах Чортківської офензиві, надіслав для журналу «Вісті» доповнення. Ці доповнення будуть для майбутнього історика цінним матеріалом при історичному наświetленні подій, що є зв'язані з вищезгаданим наступом УГА. Доповнення ген. А. Грекова друкуємо без змін.

Редколегія

Відповідаючи на поставлені мені в листі від 22. 7. 1937 р. Редколегією питання, дозволю собі подати слідуючі доповнення:

1. Особа автора книжки мені не відома й не можу нікого пригадати, кому б приписати цей твір. У всякому разі, на мій погляд, це мусить бути людина порядна й об'єктивна, бо в тексті вона тримається спокійного тону й не займається ніякими персональними обвинуваченнями та розрахунками і не перекичує штучно фактів.

2. Основною хибкою нарису подій являється односторонність й неосвідомленість у всебічному ході подій інформация автора. Він навіть зовсім не згадує про участь й рішення галицького державного проводу відносно основних справ того часу. Але якраз у справі Чортківської операції уряд відіграв дуже поважну роль (про це буде докладніший наголос далі).

3. Автор проходить мовчки мимо керуючої діяльності проводу 2-го корпусу в Чортківському прориві. А між тим якраз за Чортків полк. Гарнавський й пполк. Шаманек одержали підвищення на вищу рангу, а це значить, що вони чимось заслужили на те. Але книжка подає події лише на фронті частина корпусу якби втілюючи в ній цілий корпус.

4. Самий хід бою з'ясовано не точно й незвичайно вузько. Часи подій означені неправильно. Продовження бойових операцій після заняття Чорткова також односторонні й є нарисом роботи кількох бригад, а не цілої армії.

5. Техніка штабної роботи автору невідома й наведена з помилками, які дають фальшиву картину цілого керування військовими подіями. Цілоком слушно, що оперативні плани розробляв сотник, а потім майор Лобковіч. Для того він й був шефом оперативного відділу. Але той відділ був лише одною з частин штабу армії й міг працювати виключно лише по директивам командуючого армією, а не начальника одного з корпусних штабів, як це на стор. 27 зазначено відносно начальника штабу 2-го корпусу. Начальники штабів мусіли виконувати директиви штабу армії, але ніяк навпаки.

6. Майор А. Бізанц, як правильно зазначено на стор. 28 одержав рангу підполковника за Бучач. Але командування 2-го корпусу ніде не згадувало про якусь його особливу роль у бою 9 червня і не представляло його до жадної нагороди. Це заставляє думати, що з якихось то причин в інформації, одержаної автором книжки,

в тій справі є щось одностороннє й перебільшене!

7. Відносно діяльності полк. Шаманека в книжці багато плутанини. Його діяльність була цілком ясно оприділена посадою начальника штабу 2-го корпусу. Цей корпус виконував найбільш складні й поважні завдання, як самий сильний й тут Шаманек з його видатними якостями старшини генерального штабу був якраз на місці й навіть необхідний.

8. Характеристика (стор. 9) того виступу деяких старшин, як «дезерції із заплілля до фронту» накидає на галицьку армію якийсь відтінок гультайства, неорганізованості з'єднання, де кожний міг робити на свою руку що йому бажалося. Такого стану в УГА не дивлячись на її прикрий стан, в той якраз час не було. Я цілий час прип'ядався до неї з самого квітня й занепаду дисципліни ніколи не міг константувати.

Для більш ясної картини подій, додаю короткий нарис подій, як вони дійсно йшли в той тяжкий мент.

З самого початку дозволю собі подати в двох словах, як прийшло до того, що якраз я опинився в той час на чолі галицького війська.

Гостро несходячися в поглядах на методи ведення війни проти большевиків з Головним Отаманом С. Петлюрою, що не погодився з моїм пляном, я 17. березня 1919 р. подався до димісії з посади наказного отамана військ України й переїхав як приватна людина у Станіславів. Коли почалися заволоди на фронті УГА у квітні та травні 1919 р., голова галицького секретаріату, Голубович, викликав мене до себе для різних порад і наразі 16. травня зробив мені пропозицію обняти головне командування УГА. Я відмовився, бо абсолютно не знав ані командного ані стройового складу УГА. за війнятком генерала Омеляновича-Павленка, та й того я лиш пару разів бачив у Києві й тільки. Коли мені буде дозволене ознайомитися з даними війська, тоді я зможу дати ту чи іншу відповідь на зроблену мені пропозицію. Лише 20. травня я одержав відповідь, що Голубович згоджується з моїм пляном й дозволяє мені іменем уряду відвідувати галицькі війська, де я це знайду потрібним. Про це він повідомив полк. Курмановича, як начальника штабу армії й рівночасно секретаря військових справ.

Полк. Курманович був остільки уважливим що сам повіз мене у своїйому авті до штабу УГА й штабів корпусів. Але не встиг я досить побачити, як галицький секретаріат вирішив виїхати зі Станіслава у Бучач, бо на лівому крилі армії, у третьому корпусі ген. Генбачева постало дуже тяжке становище й рівночасно румуни несподівано рушили на Коломию. Голубович прохав мене виїхати спільно з секретаріатом й бути увесь час при уряді.

В Бучачі 27 і 28 травня почалися наради з військовим командуванням для вироблення пляну, що робити далі. Наради відбувалися в ідальні

монастиря й участь в них приймали крім Голубовича й його секретаря, д-р Петрушевич, ген. Омелянович-Павленко, полк. Курманович і я. Ген. Павленко висловив погляд, що найкраще відвести армію за Збруч, там озброїти й впорядкувати її, й тоді йти проти поляків. Полк. Курманович гостро й негативно віднісся до пляну залишити галицьку територію й пропонував відвести війська на Гуцульщину, там перезимувати, зміцнити сили й з весною перейти до активних операцій. Мій погляд був, що Гуцульщина занадто бідна харчовими засобами й людьми, щоб там можна було довго тримати й зокрема зміцнити місцевими засобами УГА. Але я підтримав думку полк. Курмановича, що не можна відводити армію за Збруч, бо це буде рівнозначне капітуляції на польському фронті. Після довгих дебатів було остаточно вирішено вести й надалі боротьбу за кожний крок галицької землі й тримати фронт до останньої можливості.

Але тяжкі обставини робили своє й армія все більше й більше подавалася під натиском ворога. 2. червня уряд мусів виїхати з Бучача у Заліщики, бо далі лишатися там було небезпечно. В Заліщиках знову почалися наради й було нарешті урядом й командуванням вирішено триматися згідно прийнятого в Бучачі пляну до останньої можливості й коли це далі вже буде неможливо перевести війська за Дністер на румунську територію, де старшини мусіли здати свою зброю. Д-ру Ст. Витвицькому (оскільки я пам'ятаю), було доручено домовитися в цій справі з румунами. 4. і 5. червня д-р Витвицький робив спроби виконати те доручення, але румуни не перепустили його на свій беріг. Д-р Петрушевич в ті дні в Заліщиках не був, бо ще з Бучача кудись був виїхав окремо. 7. червня фронт подався зовсім у куток між Дністром й Збручем й займав приблизно лінію Устечко (на Дністрі), Товстє, Цигани (на північний захід від Скали).

Цілі дні й ночі у вагоні Голубовича йшли наради. Приїхав до Заліщик й д-р Петрушевич.

Біля другої години вночі, з 7. на 8. червня мене несподівано покликано до вагону Голубовича. Там вже був, коли я увійшов і д-р Петрушевич. Не встиг я сісти, як Голубович звернувся до мене з рішучим запитом, чи я був би згідний перебрати командування галицьким військом зараз не відкладаючи справу ні на хвилину. Це було для мене повною несподіванкою, бо за весь час від 16. травня, коли він вперш зробив мені таку ж пропозицію, він ніколи більше про це не згадував. Я в свою чергу запитав його, чому якраз тепер, коли становище війська майже безнадійне, він хоче зробити зміну командування. Голубович тоді пояснив мені: галицький уряд в теперішній критичний мент вирішив, що треба передати державну владу одній особі з обмеженими правами і на таку особу ухвалив обрати д-ра Петрушевича. В

теперішньому положенні Галичини новий диктатор вважає єдиним гідним честі своєї батьківщини зробити спробу або відкинути ворожі сили, або згинуть. Тоді й д-р Петрушевич звернувся до мене: Чи спроба наступу може мати якісь вигляди? Я попросив дати мені пару хвилин, щоб обдумати справу. Але чесна й сміла думка пана диктатора мені подобалася і навіть зробила на мене враження. З історії російсько-польських війн я знав, що польське військо завжди було зокрема чутливе до несподіваних для нього нападів. Зараз воно мусло бути певним, що УГА ніяк не відважиться після постійного відступу на якусь протиакцію. За часів моєї обсервації над УГА я переконався, що: 1) командний склад корпусів й переважно більшість стройових старшин не втратили бойового духу, бо майже відкрито осуджували пасивну тактику командуючого армією; 2) що УГА цілком зберегла свою досить численну гарматно частину включно до тяжких гармат, 3) що коли розвантажити частину величезних обозів, то зі звільнених возів можна зробити транспортну колону, щоб перевозити військові частини, туди, де виявиться найбільша небезпека, бо при слабому численному складі, у якому була УГА, треба було мати весь час на увазі можливість спільної підтримки тієї чи іншої частини фронту.

Виходячи з цих даних, я рішив, що є, хоч правда не дуже велика, але все ж безсумнівні вигляди відважитися на наступ й заявив диктаторові, що я згідний перейти командування галицьким військом, але лише при одній умові, що в мою ділянку, як командуючого, ніхто, включно з паном диктатором, не має права втручатися. Диктатор прийняв цю умову.

Тут же д-р Петрушевич власноручно написав подяку ген. О. Павленкові й розпорядження передати мені командування та вручив мені також власноручно ним написане призначення мене на місце ген. О. Павленка.

Починаючи роботу зі штабом, який стояв весь час на таляці відходу й невірні в сили свого війська, я вважав абсолютно неможливим і тому просив д-ра Петрушевича призначити мені якого-небудь старшину для допомоги. В моє розпорядження був надісланий сотн. Лобковиц, якого я залишив надалі моїм оперативним помічником, де з перших кроків роботи з ним, я переконався, що він з цією ділянкою роботи справиться.

День 8. червня пройшов в елементарній організації мого нового штабу й перенесенні оперативного штабу в Новосілку-Костокову, бо я боявся все ж безпосереднього сусідства з урядом у Заліщиках, і наколи його не втручання, то все ж зацікавленні моїми розпорядженнями.

Вечером 8. я дав полк. Тарнавському диспозицію на 9. червня; вночі, по можливості якнайобережніше, наставити всі до одної, як легкі, так і тяжкі гармати на позицію проти Чорткова; головний напрям — гора, де є цвинтар, бо це ключ ворожого

фронту; під загрозою тяжкої кари не починати вогню без мого безпосереднього розпорядження, але коли таке буде дано, негайно відкрити барабаний вогонь усіма без винятку гарматами; наказ мій буде даний, як тільки пічне світати; діджати ефекту обстрілу й лише тоді ввести в дію піші частини, але кинути їх також усі разом, не залишаючи ніякої резерви, бо людей не багато, а треба зробити на ворога вплив потужного удару. Розуміється, це було проти військових правил, але приходилося йти на щастя, бо ціла операція була лише спробою щастя.

Завдяки вмілому виконанню того наказу полк. Тарнавським і його талановитим начальником штабу пполк. Шаманеком, вислідом нашої очайдушної спроби наступу був повний успіх. Вихідною ж основою цілого успіху було однодушно й загоріле виконання всіх тих наказів і розпоряджень безпосередніми борцями — цілим старшинським і воєцьким складом УГА, які весь час були незадоволені постійними відходами назад і навпаки з запалом пішли вперед.

Це є історичний хід подій 8. і 9. червня 1919 року. Вповні припускаю, що діяльність підлеглих майорові Бізанцові частин йшла так, як це подано у книжці, про яку йде мова. Але ця діяльність йшла в межах діяльності цілої УГА і не інакше, тільки згідно з розпорядженням полк. Тарнавського та його штабу. Ціла корпусна гарматна частина могла увійти в дію лише по наказу командуючого корпусом, якому вона підлягала. Наступ почався не о 4.00 год., як сказано на стор. 25, але коло 6.00 години ранку, коли виявився успіх гарматного вогню. В сьомій годині ранку я вже мав донесення ген. Тарнавського, що гора з цвинтарем у наших руках, а о 16.00 годині вже йшло повною ходою переслідування відступаючих ворожих сил.

Кому ж належить ініціатива славного Чортківського бою?

Як видно з попереднього історичного нарису, ця ініціатива належить прямо й безпосередньо галицькому урядові і в першу чергу диктаторові д-рові Петрушевичові. Я персонально маю великий жаль проти д-ра Петрушевича, бо завдяки його помилкам так цінна мені УГА, з якою

я пережив кращі часи мого життя, трагічно загинула. Але всі ми помиляємося, а д-р Петрушевич навіть при своїх помилках шукав лише добра для своєї батьківщини.

Кому ж належав плян Чортківського бою?

З того ж самого історичного нарису це ясно видно. Але на стор. 19, як доказ іншого проведено перше речення з мого наказу від 9. червня 1919 р. На жаль, це речення подано не зовсім правильно. Дійсний текст наказу, примірник якого я маю, говорить:

«В щасливий для Галицької Армії день, славний побідою під Чортковом, я прийняв на себе безпосереднє командування Військами». До чого тут стосується слово «безпосереднє», якого у книжці немає? Командування завжди безпосереднє й годі це підкреслювати. Але якраз це слово поставлено було мною навмисне, щоб виразно висунути наперед, що фактично, на ділі, дійсно, безпосередньо той день йшов під моїм проводом. УГА мене не знала. Я згодився вести її, відверто кажучи, на очайдушну авантюру. Але вона вдалася. Треба було використати це як акт м'є, так сказати, рекомендації підлеглому складу, рекомендації через побіду, з'єднавши якраз з успіхом факт мого вступу в командування. Військова справа на великий відсоток залежить від віри війська в свій провід. Чортківським ділом ми тільки починали основну стратегічну операцію звільнення галицької землі від чужої влади й треба було з першого кроку забезпечити її успіх у першу чергу з психологічного аспекту, в обсягу тісного й взаємного довіря з гори на долину і в першу чергу з долини в гору, від основної маси до верхівки.

У всякому разі, коли навіть взяти текст книжки, і тоді кожному стане ясно, що коли я перебрав командування 9. червня, то той день йшов під моїм проводом. Як міг би я інакше вивести на позицію всі гармати, як міг би я представити на підвищення в рангах полк. Тарнавського і пполк. Шаманека, як міг би я висловити подяку за той день війську, яка стоїть далі в наказі.

Останнє речення стор. 19 взагалі незрозуміле і на тому немає чого й застановлятися.

Ветеринарні лікарі

Управа Українського Ветеринарного Товариства в США звернулась до Редакції «Вістей» з проханням, допомогти їй в комплектуванні матеріалів про працю ветеринарних лікарів в 1 УД. Йдеться про видання альманаху Товариства, в якому спеціальне місце відведено ветеринарній службі в нашій Дивізії. На жаль, не зважаючи на численні заклики Редакції за останні роки, присилати матеріали до історії 1 УД, а в тому і про медично-ветеринарну службу, до сьогодні ма-

ємо тільки фрагментарні звіти, що не охоплюють цілості згаданих служб. Подібно мається справа з цілим рядом інших служб Дивізії.

Просимо ще раз всіх наших товаришів, що розуміють значення справи, прийти на зустріч нашим проханням і вислати матеріали. Зокрема просимо членів ветеринарної служби виготовити відповідні звіти з побудови, персонального складу і праці цієї служби й вислати їх можливо найскорше до Редакції «Вістей».

Військові проблеми

К. Дубик

Моральний фактор

Досвід другої світової війни свідчить про те, що лінійні кораблі під час звичайного морського бою виявилися напівздібними виконати до кінця призначене їм окреме або загальне завдання.

Загибель «Худа», знищеного артилерійським вогнем, знищення «Пріц оф Велса» і «Ріпалса» біля малайських берегів, загибель «Бісмарка» та «Шарнгорста» — це все моральні явища в час морських боїв. Але, що «Тірпіц» був прикований до берегів Норвегії, а тому не зробив ані одного стрілу, те, що величезно-воозміщення японські лінійні кораблі «Ямато» та «Мусасі» виявилися зовсім безкорисними і були потоплені американськими авіаносцями, ні разу не стріливши з найкрупніших того часу 457 мм. гармат, — це явище не нормальне.

Помилкою японців у 1937-1939 рр. було те, що вони будували 4 лінійних кораблі типу «Ямато» та планували збудувати і п'ятий, замість того, щоб скупити власні зусилля на будівництві авіаносців, яких у них бракувало у вирішальній 1942 рік.

Страх перед ризиком довів до того, що ні один з лінійних кораблів типу «Ямато» не брав участі в бойових діях на Коралевому морі, біля остр. Мідвей та Соломонівських островів, а також і біля остр. Гуадалканал. Страх перед ризиком змусив японських адміралів опанцерувати лінійні кораблі дуже товстою панцерною бляхою, що зменшувало їх швидкість. Загальна вага панцерної бляхи одного лінійного корабля, яка дорівнювала 23,5 тис. тонн, це 33% його водозміщення. Коли б лінійний корабель мав тонше опанцерування, а більшу швидкість, напевно він зміг би взяти участь у морських боях.

Гармати великого калібру, якщо кораблі не мають потрібної швидкості плавання, стають безкорисними. Адмірал Фішер це передбачав ще 50 років тому, коли він проєктував броненосці «Дредноут» та «Інвінсібл», озброюючи їх 305 мм. гарматами. Обидва кораблі мали швидкість 25 вузлів на годину. Отже, швидкість кораблів є однією з головних передумов використання нової зброї.

В 1914-1915 рр. флоту більшості держав світу не змогли швидко організувати свою оборону від підводних човнів. В 1939-1945 рр. навпаки, ворогуючі сторони дуже швидко пристосувались до бойових обставин і винаходили для боротьби проти нових бойових середників необхідні тактичні та технічні середники: гідролькатори, радіольокаційні станції, шнорхель та ін. Особливо швидко знайдено середники боротьби проти магнетних мін. Для зберігання та мінці магнетної міни німці сконструювали її так, що, ударившись випадково об тверду землю, вона вибухала подібно авіаційній бомбі. Щоб міна не вибухала від удару об воду, її кидалося на легкоспаді. Але такої безпеки виявилось замало. В ли-

стопаді 1939 року одна магнетна міна упала в болото р. Темзи і не вибухла. Англійське командування вирішило негайно використати щасливий випадок. Хороший капітан 2-ої ранги Уврі витяг міну з болота, механізм якої докладно вивчено і це уможливило застосувати потрібні контрзаходи, які полягали в створенні магнетних площ, неутралізуючих міну, або вона вибухала передчасно, не досягнувши цілі.

Коли у вересні 1943 року німці жили на остр. Корсика і в Салерно перші літаючі бомби Н.С.23, також заходи боротьби проти них

Д. Бучинський

Для українців я не маю крісів

Переклав з еспанського д-р Дмитро Бучинський з «МАДРІД ФІЛЯТЕЛІ-КО», числа 588/7 і 589/8, за липень-серпень 1957 р., сторона 151.

Світочі політичних коментарів, шукаючи відповіді на питання: «Чому Гітлер програв війну?» — до сьогодні не могли дати ясного пояснення. Щоб дійти до цієї правди, їм дійсно бракує орієнтації в цьому питанні, чи ясніше сказати, вони не розуміють помилок, які зробив Гітлер. Гітлер програв війну вже в 1941 році, і програв її не на Заході, але на Сході, стисло кажучи, в Україні.

Відомо, що українці в 1941 році прийняли німецьке військо з відкритими раменами, як свого природнього союзника проти Москви. Знаємо, що українці, які служили в Червоній армії, не бажали воювати з німцями, використовували кожну нагоду, щоб перейти на німецьку сторону. Українська столиця Київ піддалася німцям, маючи модерне озброєння у вистарчаючій кількості, а самих вояків було понад шістьсот тисяч. Але в 1941 році мільйони полонених німці розстріляли, або вимерли вони з голоду й виснаження в концентраційних таборах.

Шеф німецького уряду, створеного для України, славним катом Еріхом Кохом, Даргелль, наказував розстрілювати українське населення і палити села. Він, осінню 1941 року сказав: «Для українців я не маю крісів; ні для їх війська, ні для поліції. Для вас, в Новій Європі — призначені мітла і мотика (сапа). Саме це було причиною, що продовж двох років, на кожен німецький удар, Українська Повстанська Армія відповідала двома ударами. Так і зродилася УПА.

Наприкінці 1943 року німці запросили українців створити спільний фронт проти Москви. Було вже досить пізно. Але Україна дала дивізію добровольців, що готова була боротися, та не «за мітлу і сапу» з німецьких рук, ані за Нову Європу, а за свою власну волю. Один з нацистських провідників, полковник Вольф, сказав тоді: «Ми не маємо ніякого довір'я до української вірності, бо знаємо, що ми виховали і вишколили

знайдено дуже швидко. Радіохвилям, які спрямовували бомбу на ціль, перешкоджалося спеціальними апаратами.

У майбутній війні надзвичайно небезпеку становитиме гідродинамічна міна, яка буває дуже небезпечна на малій глибині. Цю міну винайдено німцями в 1944-45 рр. і вжити для озброєння сучасної російської флоту, дуже важко вилловити кораблем-тральщиком. Її можуть тралити тільки водолази-підричники руками. Тут уже діє моральний фактор. Він залежить від багатьох причин: швидкості кораблів, ефективного зброї, рішучості та характеру командирів.

Американський коммодор Феррагут мав щастя, коли він у 1862 році в Мобіле, не зважаючи на міни, що забезпечували Місісіпі, наказав сво-

на 18 стор.

мілітарно людей, що так чи інакше перейдуть на сторону УПА.»

Але дійсно, чесний український вояк, спільно з німецьким вояком боровся проти Москви за свою незалежність. Найгостріший бій в часі другої світової війни, це бій, в днях 18-25 липня 1944 року, на полях біля Бродів (Західна Україна). Знаючи, що на тому відтинку фронту була українська дивізія, Москва кинула проти неї десять своїх найкращих дивізій. Німці зрадили українців, залишаючи їх без танків і летунства. На брідських полях вмерли найкращі сини України і, як це стверджує німецький майор Гайке, «вмерли тільки тому, що вони бажали: волі для своєї Батьківщини і для свого народу».

В боях біля Бродів об'єдналися вояки Української Дивізії з УПА. Рам'я в рамі боролися і вмирали. Тільки незначне число їх врятувалося і включилося в другу українську дивізію, попали в полон західних союзників і сьогодні живуть у вільному світі, очікуючи дня, коли Україна покличе їх на свою оборону.

Пригадуючи собі бої під Бродами, Братство кол. вояків Першої Української Дивізії випустило серію марок, в центрі яких бачимо гармату з двома вояками. В лівому горішньому розі марки бачимо Лева, що був відзнакою Дивізії, а в правому долішньому розі ціна марки в німецькій валюті — пфеніках. На долішньому обрамуванні читаємо в українській мові: «Броди 1944-1954». Починаючи з лівої сторони читаємо: «Братство бувших Вояків Першої Української Дивізії Національної Армії».

10 пф. — оливокозелена, зеленкувата і кривавочервона.

20 — темнонолува, жовта і бура.

30 — темнооливкова, рожевава і червона.

40 — темнозелена, зеленкувата і червона.

Марки друкують на білому папері, з водними знаками хвилястих ліній, гумовані і зубкуваті 11 1/2.

ім кораблям «повний хід вперед», хоч міни і вибухали, але вони кораблів не пошкодили.

В 1942 р. в Тулоні коммодор Лермін'є не перестрашився міни, що заблокували вихід з бухти і він також мав щастя. Таке щастя мали Іейне — командир корабля «Гло-р'є», Міну — командир «Марсуена» та Кресану — командир «Венгоса».

Дуже завзято в англійській фльоті дискутувалось рішення адмірала Джелліка під час Ютландського бою (1916) відвороту від ворога. Джелліко передбачав небезпеку атаки 30 німецьких есмінців. Отже, де кінчається ризико і розпочинається обережність?

Дуже важко було пояснити і рішення японського адмірала Куріта, яке він прийняв біля остр. Лейте 24 жовтня 1944 р. Коли його ескадра зустрілася в протоці Сан-Бернардіно з ескадрою американських лінійних кораблів, він наказав змінити курс на 180 ступенів і тим самим уникнув бою, хоч американські кораблі мали власну муніцію на вичерпані. Минулого дня японську ескадру заатакували літаки з американських авіоносців адмірала Хелсі, тому Куріта вирішив не вступати в бій, бо до складу американської ескадри, яку зустрів Куріта, належали авіоносці.

Очевидно, в питанні морального стану особистого складу кораблів треба також урахувати і вплив нової зброї. В 17 ст. англійські каноніри, замість того, щоб стріляти в корабельні щогли, як це робили французи, намагалися тим самим позбавити судно маневрування та руху, стріляли в поклад корабля, тим самим знищуючи обслугу гармат. Ефективність цієї методи дуже збільшилася, коли в 1781 р. англійці застосували короткоцівові гармати — «карронади».

Далекобійність карронад була недалека, але швидкість стрілянини в 3 рази більша, ніж гармат, запалюваних ігнотами. Сальві гармат-карронад в поклади французьких кораблів діяла жахливо. Напр., в час бою біля острова Уесан 10 серпня 1780 р. фрегат «Фльора» лише однією сальвою власних карронад знищив усі поклади французького корабля «Нимфи», який змушений був через те піддатись. Французькі кораблі надзвичайно терпіли від цієї страшної на той час зброї, що дуже впливало на моральний дух вояків. Наполеон зрозумів важливість карронад і наказав озброїти ними французькі кораблі, але вже було запізно.

Брак рішучості перешкодив коммодору Вільневу сконцентрувати в липні 1805 р. кораблі французької фльоти в просмику до Ля-Маншу. Вільнев утратив дорогоцінний час, витративши 22 доби на плавання від Азорських островів до Ферролю (Корюна). Потім сховався у Віго, не сполучившись з дивізією кораблів адмірала Альмана, який розшукував Вільнева у відкритому морі.

Пасивність Вільнева довела до того, що Наполеон стратив можливість переправити через Ля-Манш 100 тис. вояків, використавши для того Булонську флоту. Завваживши повільність Вільнева, Наполеон вирішив 17 вересня 1805 р. усунути його

з посади командувача та призначити на його місце адмірала Розлі.

Через те, що шляхи до Кадісу були заблоковані партизанами, Розлі прибув у те місто тільки під кінець жовтня. Тим часом Вільнев, довідавшись про своє усунення з посади, з самолюбства вирішив, не чекаючи на прибуття Розлі, розпочати 20 жовтня бій, від якого він ухилився. Це був так званий Трафальгарський бій і французька фльота зазнала поразки, а Вільнева захоплено до англійського полону. В лютому 1806 року його з полону звільнено і він прибув до Морле. Він робив заходи зустрітись з Наполеоном, але той відмовив Вільневу і через це Вільнев покінчив життя самогубством.

Причиною самогубства командира німецького лінкору «Граф Шпее», капітана 1-ї ранги Лянгсдорфа, який застрелився 17 грудня 1939 р. в Монтевідео, наказавши вибухом знищити корабель.

Моральний дух персонального складу німецької фльоти у війні 1914-1918 рр. був досить міцний, але німецька фльота не мала щастя. Наприклад, адмірал Шеер організував на Північному морі знамениту розвідку дирижаблів при взаємодії з підводними човнами. Але 31 травня 1916 р., коли німецька фльота повинна була розпочати бій проти англійської фльоти, непогода перешкодила дирижаблям піднятися в повітря, а підводні човни в цей час уже вирушили з своїх баз. Якраз цього дня і стався Ютландський бій, в якому, може це буде навіть парадоксально, повітряну розвідку виконував тільки один гідролітак англійської фльоти.

Командувачем флотою метрополії в 1939 р. був адмірал Форбс. Але йому не пощастило: він утратив 14 жовтня на рейді в Скапа-Фльоу лінійний корабель «Рояль Оук». Рахуючи рейд недостатньо забезпеченим від нападу ворога, Форбс просив у Лондона (першим лордом адміралтейства був Вістон Черчил) потрібних середників, щоб загородити просмики до рейду. Один просмик був замкнений затопленими в 1914-1918 рр. кораблями, але другий мав вільний перехід для кораблів. У тому проході вирішено було затопити один з кораблів, але він до місця призначення не прибув, бо його знищено дорогою.

Наприкінці вересня 1939 р. фльота з Скапа-Фльоу попрямувала через Атлантик до західних берегів Шкотії. 12 жовтня Форбс вислав до Скапа-Фльоу лінійний корабель «Рояль Оук», а в ніч під 14 жовтня адмірал Деніс вислав у те місце підводний човен «У-47». Командував нею капітан-лейтенант Прісен. Човен просмикнувся до бухти через відкритий просмик і в 2-ій годині ночі ступив до «Рояль Оук». Але доля хотіла так, щоб другий корабель, призначений для затоплення просмику до Скапа-Фльоу, прибув наступного дня, коли «Рояль Оук» уже був знищений, а німецький підводний човен без перешкод з бухти висмикнувся. Очевидно, що відповідальним за знищення корабля «Рояль Оук» було англійське морське управління.

Оцінюючи бойові дії японської

фльоти, можна сказати, що віцеадмірал Нагумо мав велике щастя 7 грудня 1941 року біля Перл-Гарбуру, але в бою біля остр. Мідуей 4 червня 1942 р. воно (щастя) зрадило йому. Ось що відбулося в той час: 4-а година ранку. Темно. Японські авіоносці перебувають на віддалі 240 морських миль від остр. Мідуей, тобто, в засязі оперативних дій летунства авіоносців. Нагумо диспонував двома ударними групами: одна — 108 літаків, озброєних бомбами, щоб знищити наземні споруди на остр. Мідуей; друга — в складі 93-х літаків, озброєної торпедами і бронебійними бомбами для знищення ворожих кораблів. Перша ударна група вилетіла бомбардувати остр. о 4 год. 30 хв. ранку, з розрахунком, що на острів прибуде на 6 год. 30 хв., а на авіоносці повернуться на 8 год. 30 хвилин.

Щоб переконатися, чи немає поблизу американських військово-збройних сил, адмірал Нагумо наказав вислати на розвідку 7 гідролітаків-розвідників. З цього моменту і розпочалося його нещастя. Замість семи літаків, вилетіло лише шість, бо сьомий через технічні браки вилетів лише о 5-ій годині ранку. В цей час Нагумо одержав від командира 1-ї авіогрупи звіт, в якому він просив ударити на остр. Мідуей другою авіогрупою, бо на острові виявлено нові великі споруди. 7 години ранку. Нагумо вагається. На шести авіоносцях він має приготувану до дій ударну групу в складі 95 літаків, озброєних бомбами для нападу на кораблі ворога. Не маючи відомостей від гідролітаків, висланих у розвідку, він вирішує о 7 годині 15 хв. переозброїти другу ударну групу літаків, щоб знову бомбардувати остр. Мідуей. Щоб здійснити переозброєння, потрібно було витратити 1 годину часу. До повернення першої групи літаків, що бомбардувала острів, таке завдання було не виконано (до 8 год. 30 хв.). Нагумо ків, щоб мати місце для тих 108, що наказує звільнити поклад від літаповертаються після виконання завдання. Для того треба було спустити до гангарів 95 приготованих до відлету літаків, щоб там їх переозброїти. Лише розпочався спуск літаків до гангарів, Нагумо одержав повідомлення від сьомого гідролітака. Відлетівши з опізненням на півгодини, він виявив американську флоту. Коли б цей літак відлетів на півгодини раніше, напевно Нагумо не зробив би о 7 год. 15 хв. свого згубного рішення. Нагумо декілька хвилин міркував: скасувати своє рішення або здійснювати його? Скасувати вже було пізно і він наказує припинити переозброєння літаків, тобто, тих літаків, на яких ще торпеди не замінені. 8 год. 30 хв. Перша група в кількості 108 літаків повертається на авіоносці. Їх приспінено заправляють паливом та озброюють на покладах для використання проти американської фльоти. Лише скінчилася заправка літаків, як у цей час (9 год. 25 хв.) появилось 116 американських літаків з 2-ох авіоносців. «Ентерпрайз» та «Хорнет». Атака американських літаків захопила авіоносці Нагумо в найкритичнішому

Ю. А.

Помилки ОКВ

«Доки існує на світі море, доти будуть існувати і моряки. Війна на морі не відклична.»

Адмірал Кастекс

Готуючись загарбати світ, Гітлер в 1938 р. організував Головний штаб збройних сил (ОКВ), до складу якого належали переважно представники наземних сил. ОКВ, керований маршалом Кайтелем та генералом Йоделем, замість того, щоб стати військовим органом загального планування, перетворився фактично у виконавче зняряддя божевільних гітлерівських плянів. Укомплектований похильниками континентальної стратегії, штаб в своєму складі не мав ні одного визначного представника воєнно-морської флотії. З військового боку недооцінення Гітлером та його партманами морської стратегії, поважно спричинилося до прогрі Німеччиною другої світової війни. Принципи продовження війни, коли море стає одним з її підставових елементів, ОКВ відкинув, хоч Німеччина і мала досить якісну надводну флотію та першоякісні підводні човни. Причина була в тому, що Німеччина не диспонувала морським летунством, а в її штабах мали вирішальний голос прихильники континентальної стратегії, які впливали на рішення Гітлера, як головнокомандувача збройними силами. Головнокомандувач наземними військами фельдмаршал Браухіч (армія), грос-адмірал Редер (флотія) і маршал Герінг (летунство) персонально підпорядкувалися Гітлерові. З цього погляду система ОКВ здавалася урівноваженою, але в дійсності було не так, бо Герінг мав майже не-

обмежені уповноваження. Він належав до найвищих вождів нацизму, був членом уряду і міністром здійснення чотирирічного індустріального пляну Німеччини, що давало йому можливість розподіляти сировинні ресурси за власним уподобанням.

Адмірал Редер інтелектуальним розвитком стояв набагато вище за Герінга, але він не був схильний до дискусій і не мав здібностей до переконання горячого і добожевілля нервового Гітлера. В питаннях взаємодії військово-повітряних та воєнно-морських сил пропозиції Редера завжди зустрічали гострий спротив гоноровитого і не терплячого суперечок Герінга. Гітлер міг би полагоджувати суперечки Редера та Герінга, коли б не ставив справи партії вище всього та не перебував би під впливами прихильників континентальної стратегії. Помилковість Гітлера у морській війні була в тому, що він завжди погоджувався з думкою Герінга, ігноруючи Редера.

Гітлер, плянуючи перетворити Європу в німецький бльок, який континентально заблокував би таку морську державу, як Великобританія, залякував її потужністю німецьких наземних і повітряних збройних сил, нехтуючи однією з тим війну на морі. В травні 1938 р. Гітлер вирішив, що треба вже тепер розпочинати проти Англії морську війну, але у вересні того ж року, після Мюнхену, Герінг переконав його, що морська війна проти Англії може розпочатися не раніше, як у 1944 році. Отже, після Мюнхену, Гітлер і Герінг вирішили, що морська війна для Німеччини буде зайвою і не ви-

гідною доти, доки вони не вирішать континентальних справ, до чого схилились і прихильники континентальної стратегії ОКВ. Таким чином, їх стратегія війни спиралась тільки на наземні збройні сили та на летунство.

Треба одначе зазначити, що в час між першою та другою світовими війнами (1919-1939) німецькі адмірали, а зокрема Гросс і Вегенер правильно розуміли військово-морську стратегію. Вони, як і адмірал Тріпіц, були переконані, що «флотія відкритого моря Німеччини» в час першої світової війни була розгромлена не в боях, а тільки через те, що дозволила ворогові замкнути себе в Північно-німецькому морі. Адмірал Гросс у своїй праці «Уроки війни на морі», причини замкнення німецької флотії вбачав у тому, що Великобританія, через власне географічне розміщення на фланзі Європи, має завжди змогу через Атлантийський океан перетяти зв'язки Німеччини з зовнішнім світом. Війна на морі Англією була виграна тому, що вона ще в першу світову війну диспонувала такою важливою морською базою, як Скапа-Фльоу.

Адмірал Вегенер у своїй праці «Морська стратегія світової війни» (1926 р.) висловив таку правильну думку: «Нім. флотії обов'язково потрібно панувати в норвезьких водах, які є дверима до відкритого моря, щоб виходити в Атлантийський океан. Коли б це було здійснене в першу світову війну, англійська флотія була б розкинена по всій Атлантиці, що паралізувало б її бойову потужність».

За теорією Гросса і Вегенера було й зорганізовано нову німецьку флотію — т. зв. «кишенькові» лінкори адмірала Зенкера, швидкохідні крейсери адмірала Фішера та рейдери, які призначалися для нападу на морські конвої в Атлантиці. Після Мюнхену Гітлер схвалив семирічну кораблестроїтельну програму Німеччини, розроблену в лютому 1939 року адміралом Редером — «плян ЗЕТ». Здійснення цього пляну перешкодила морська війна, що розпочалася у вересні 1939 року. Німецька флотія мала до диспозиції тільки 3 лінкори. Але лінкор «Дойчланд», через зле устаткування машини, виявився малоефективним, а лінкор «Граф Шпее» 17 грудня 1939 р. знищено в Монтевідео (Уругвай). Лише один «Адмірал Шенр» успішно курсував в південних водах Атлантики та в Індійському океані. Одначе і ці два лінкори примусили Англію створити на морі аж 9 ударних груп, до яких належало 23 потужних кораблів. За час 1939 р. по 1941 р. лінкори Німеччини потопили та знищили 59 торговельних і 157 інших ворожих кораблів, загальним водозміщенням 1,3 млн. тонн.

Негайно, після приступлення до війни Англії, адмірал Деніц у вересні 1939 р. звітував Гітлерові про потребу прискіпити розбудову підводної флотії до 300 одиниць, а з урахуванням обов'язкових втрат, треба було б збудувати в 1940 р. 675 підводних човнів, або щомісячно по 30 одиниць. Гітлер не погодився на програму Деніца, і за порадою Ге-

МОРАЛЬНИЙ ФАКТОР

стані: поклади загромоджені бездіяльними літаками, а гангари — літаками, які переозброювалися. Всі літаки, що знаходилися на покладі, були знищені, а 3 авіоносці: «Кага», «Акагі» та «Сорю» пішли на дно моря. Чи з цього можна зробити висновок, що Нагумо програв бій через зміну власного рішення о 7 год. 15 хв. ранку 5 липня?

Підставою неправильного рішення є: півгодинова затримка з відлетом гідролітака через технічні перешкоди його механічної частини і те, що американська флотія перебувала якраз у тому напрямі, на якому повинен був здійснювати розвідку гідролітак. Причини ніби не важливі, але мали величезні наслідки, бо через програв бою біля остр. Мідуей, кардинально змінилися обставини на Тихому океані. Американський адмірал Спруанс, що діяв проти Нагумо, мав щастя.

Довідавшись о 6 год. 50 хв., що Мідуей заатакувала японська авіація, він о 6 год. 55 хв. наказав на 2 год. раніше прискіпити приготування власних літаків для нападу на японські авіоносці, щоб заатакувати їх у той час, коли вони набиратимуть пальне. І його розрахунки

виявились правильними. Аналізуючи, що таке є талант, адмірал Фішер писав у 1901 р., що талант є вислід докладного і правильного розрахунку перерв, які потрібно мати на кожний непередбачений випадок. Але чим ліпше буде зроблене урахування всіх можливих випадків, тим існує більша докладність передбачити і виявити наслідки. Очевидно, що «щастя» у війні можна тепер передбачити більше докладніше, в зв'язку з найновішою технікою, радіолокаційними середниками та так званого «другого бюра» (розвідною службою). Але моральні якості, а передусім воля до перемоги, завжди відіграватимуть дуже важливу роль.

Сучасний бій відбуватиметься з допомогою величезної кількості найновішої техніки, але якими б вони не були удосконаленими, без людини вони є пасивні. Ефективність бою не обмежується застосуванням найновіших бойових середників. Розум людини та свідомість військового керівника мусять пристосовуватися до нових бойових середників.

Вирішальною зброєю і надалі залишається людина!

(Переклад з французького)

рінга, затвердив до будови в 1940 році 46 одиниць, а в 1941 р. — 120 одиниць (по 4 човни на місяць). Хоч Редер і підтримав плян Деніца, однак Гітлер та ОКВ не погоджувались, бо для них головну роль мали у війні відіграти наземні збройні сили і летунство — панувала континентальна стратегія.

В грудні 1939 р. Редер запропонував нову, зменшену програму, вимагаючи до 1 липня 1942 р. 372 підводних човнів. Скорочення програми Редером було викликано тим, що Герінг вимагав серійного виробництва літаків-бомбардувальників «Юнкерс 88», якими, згідно «жовтого пляну» Герінга, передбачалося захоплення голландських і бельгійських летовищ, щоб розпочати повітряну війну проти Англії. Адмірал Редер виступив проти «жовтого пляну» і переконав Гітлера, що окупація Голландії нічого позитивного не дасть для німецької підводної війни. Редер вимагав окупації Норвегії, яка забезпечить німецькій флоту бази в Північному і Норвезькому морях, а це відкриє вільний шлях німецьким крейсерам для операцій в Атлантиці. Отже, агрєсію на Голландію та Бельгію було відкладено до травня 1940 р., а здійснено окупацію Норвегії.

Це був єдиний випадок, коли Гітлер погодився з думкою і планами Редера. Він доручив йому 26 січня 1940 р. опрацювати та здійснити плян окупації Норвегії. Але ОКВ не підтримав Редера, він затримував постачання потрібної для нього берегової артилерії, без згоди Редера перекидав з воєнно-морської флоту особистий склад, затримував пересування військ. Підготовка Редером операції на Норвегію закінчилась його конфліктом з Герінгом, який заборонив в останній момент використовувати авіацію, завданням якої було ставити міни в англійських водах. Це уможливило англійській флоту без перешкоди користатися базою Скапа-Флоу. Однак навіть у таких умовах розроблена Редером операція «Везеріубунг» (окупація Норвегії) виконана успішно. «Везеріубунг» та окупація острова Крета, це були дві німецькі бойові операції, виконані німецьким командуванням з тверезим розумінням морської стратегії.

На перший погляд може здаватися досить дивним, але до 2 липня 1940 року ОКВ взагалі і не думав висадити німецький десант на Англію. Лише одинокий адмірал Редер, ще в листопаді 1939 року розпочав опрацювати плян десанту на Англію, але ОКВ знову його не підтримав і тому ніякої підготовки десантних кораблів не відбулося. Гітлер рішився на десант аж після лютневої поразки Франції в 1940 р. Однак Гітлерове рішення про десант на Англію виявилось дуже спізненим, тому у вересні того ж року ОКВ від цієї ідеї відмовив Гітлера.

Адмірал Редер висунув новий плян — захоплення Гібральтару, щоб тим замкнути вхід до Середземного моря. Ця операція називалася «пляном Фелікса». Редер урахував потребу здійснення атлантичної стратегії, без якої континентальна стратегія

ОКВ зазнає поразки, але ОКВ і Герінг категорично відклали так звану «редерівщину». Ураховуючи зигнорування атлантичної стратегії, Редер усе ж таки переконував Гітлера захопити також Марокко і Дакар, а за згодою Еспанії окупувати і Канарські острови. Коли б Франція спротивилася окупації Марокко, Редер опрацював «плян Атили» — окупація французького півдня. На випадок спротиву Еспанії, опрацьовано «плян Ізабелли», яким передбачалась її окупація. Коли ці проекти розглядалися наприкінці вересня 1940 р. на нараді в ОКВ, Гітлер запропонував, замість Канарських островів, захопити Азорські. Вважаючи Гітлерів плян дуже ризикованим, Редер пропонував здійснити захоплення Гібральтару, а базою цієї операції повинні бути еспанські порти Віґо і Кадіску. Операція мала б здійснити італійська фльота. ОКВ ніякого рішення в цьому питанні не ухвалив, чекаючи, що скаже сам Гітлер, який після вагання дав наказ приспішено опрацювати «плян Фелікса». Але в кінці листопада 1940 р. Франко категорично відмовився перепустити німецькій військ через еспанську державу, інакше між Німеччиною та Еспанією розпочнеться війна. Це в пляні ОКВ не входило. А коли Муссоліні зазнав поразки в Греції, це змусило Гітлера звернути увагу на Балкани.

ОКВ опрацював новий плян, який називався «Маріта». Він мав на меті допомогти Муссоліні. 18 грудня 1940 року Гітлер раптово підписує директиву ч. 21, тобто «плян Барбароса», яким розпочалася війна проти СРСР. Це дуже заскочило Редера, бо означало відмовлення від атлантичної стратегії і кінцеве визнання континентальної. Лише Гітлер підписав «плян Барбароса», як Редер уже висловив думку, що війна буде програшна. Він доводив переконливими фактами, що Гітлер сам не знає, що хоче.

Головний штаб ОКВ негайно розпочав здійснювати «плян Барбароса», бо справа тепер полягала не в морських, а наземних бойових діях. Підготовка Гітлера до війни проти СРСР не дозволила йому розвивати успіхи на Балканах і на острові Крети та захопити Кіпр, щоб потім просунути власні сили аж до Ірану, хоч на початках червня того ж року обставини були сприятливі.

Коли б Німеччина диспонувала головним військовим штабом, яким не командував би військово безграмотний Гітлер, не відомо з військової точки погляду, як скінчилася б для СРСР друга світова війна. Всі шанси на перемогу мала Німеччина. Але ОКВ зигнорував стратегію Середземного моря, не врахував великого значення Чорного моря, відкинув поважну роль Адріатичного моря, як також знехтував взагалі взаємодію армії, флоту та авіації.

На початках війни обставини на Середземному морі були такі: боєздатність італійської флоту була дуже мізерна, хоч треба сказати, що вона мала великі перемоги в час війни. Взаємодія авіації з флотою на Середземному морі не було, до потреб запілля ставили дуже легко-

важно, стратегія островів не доцінювалася, а Муссоліні не бажав, щоб німецька фльота господарила в «його» морі, яким він називав Середземне.

Тільки на осінь 1941 р. Гітлер «порозумнішав» більше ніж його генерали і зрозумів вагу Середземного моря. Після розгрому італійських військ у Лівії, Гітлер вирішив у вересні 1941 р. вислати в Середземне море 23 підводних човни під командуванням генерал-фельдмаршала Кесельрінга. Але згубленого часу вже не наздогнати. 8 листопада 1942 року англо-американські війська, заскочивши Гітлера, висадились у французькій Північній Африці і стратегічні обставини на Середземному морі для Німеччини дуже погіршали. Під їхнім впливом змінилися обставини і на німецькому східньому фронті в Європі. Сталося те, що передбачав адмірал Редер: американські війська пересікли Гібральтарську протоку і розпочали проти держав осі бої.

Як потім ствердив на допиті генерал Йодль, який був начальником оперативного управління ОКВ, висадка союзних військ в Альжирі цілковито заскочила німців та італійців. У зв'язку з висадкою союзників на Середземному морі для Німеччини відкрився ще один наземний фронт — перший був на сході проти СРСР, другий — в Єгипті і третій — в Тунісі. Це довело до того, що для Німеччини Середземне море перестало бути районом, звідки можна б було здійснювати флангові удари на півдні східнього фронту проти СРСР.

Гітлерівська континентальна стратегія виявилася хибною, а втрата Середземного моря передіршила перемогу над Німеччиною. Гітлер розраховував континентальною стратегією розгромити Москву, не врахувавши того, що в советській армії теж панувала континентальна стратегія, а її морська стратегія була також зигнорована. Коли б Москва мала на Чорному морі потужну флоту, окупація України Гітлером була б неможлива. Хоч Гітлер і сконцентрував німецьку флоту в Норвегії, але він не врахував, що Північний Льодовий океан може бути районом для флангових ударів на півночі до німецькому східньому фронті. Виявилось, що ОКВ у «плані Барбароса» не передбачив захоплення мурманського побережжя та порту Мурманськ, який потім став для Москви єдиним шляхом, щоб через Баренцове море продістатися до Атлантики. Адмірал Редер пропонував два рази в 1941 р. Гітлерові захопити Мурманськ, але «фіюер» не погодився. В 1942 р. Мурманськ перетворився в одинокий порт європейської СРСР, через який США постачали советську армію збройними та іншими військовими матеріалами. Коли через 6 місяців Гітлер переконався в своїй помилці, він вислав до Альта-Фіюеру найпотужніший лінокор «Тірпіц», пізніше «Шарнгорст», а потім тяжкі крейсери. Але їхні дії були паралізовані англійськими авіаносцями. Флоту Німеччини стиснуто немов кліщами з обох боків — від Середземного моря та від Арктики. Пере-

конавшись, що німецька та італійська фльота не спроможні розсунути кліщі, Гітлер спрямував свій гнів на німецьку фльоту.

31 грудня 1942 року два німецькі крейсери та есмінці заатакували конвою союзників в Арктиці, але зазнали великої поразки. Англійське радіо повідомило про морську перемогу над німецькою фльотою. В цей час у Східній Пруссії відбувалась нарада ОКВ, на якій Гітлер вимагав негайного звіту про морські бої, в зв'язку з повідомленням англійського радіо. Адмірала Редера на нараді не було, а його заступник віцеадмірал Кранке не диспонував докладними відомостями, бо сам Гітлер заборонив усім німецьким кораблям, які перебувають на морях, подавати про себе радіозвідомлення. Оскільки німці Гітлер наступного дня, 1 січня 1943 р. заявив, що великі кораблі є для війни некорисні і кінцево зненавидив воєнно-морську фльоту. Того ж дня, коли Кранке повідомив «фюрера» про втрату міноносця «Еккольда» та про тяжке пошкодження «Хіппера», Гітлер вирішив негайно роззброїти надводну фльоту. Не зважаючи на переконливі докази Редера 25 січня 1943 р., ОКВ видав відповідну директиву про роззброєння. Адмірал Редер не погодився виконати цю директиву і змушений був відійти до цивільного життя («пішов в запас»), а Гітлер 13 лютого особисто підписав наказ роззброїти 6 лінкорів та крейсерів...

Фльота Вільгельма II була потоплена біля Скапа-Фльоу в 1919 році, тобто на рік пізніше після поразки Німеччини на суходолі. Кінцем гітлерівської фльоти стало передчасне роззброєння на два роки перед поразкою Німеччини у другу світову війну.

Перейшовши до оборони в середині так зв. «Європейської кріпості», заблокованої від Атлантики, Німеччина вже не могла використовувати власної фльоти. Оборону побережжя перебрав на себе ОКВ, до якого належав віцеадмірал Кранке і контрадмірал Ассман, які в розпрацьованій оперативних плянів участі не брали, а виконували, що їм наказав «фюрер». Вислідом такої континентальної стратегії сталося: невідготованість операцій 1940 року, стратегічні помилки 1941 року, втрати Середземного моря в 1942 році, а разом з тим втрати Дарданеллів (Балканів), Босфору, Чорного моря, Кавказу, нафти Баку. Битва за Атлантик була вже в 1943 році програна. Все це сприяло союзникам висадитись у Нормандії в 1944 році та розгромити на всіх фронтах 370 дивізій третього Райху. Англійський військовий історик Роскіл написав у своїх працях так: «Коли б штаб Гітлера ще в 1939 році приділив більше уваги використанню повністю військово-повітряних сил на морі, як це зробили японці та американці, Німеччина перемогла б Англію ще в 1941 році». В цьому й полягали помилки ОКВ в континентальній стратегії.

Українські військовики на еміграції, розпрацьовуючи стратегічні проблеми майбутньої революційно-виз-

вольної протимосковської боротьби, схильються також у більшості до континентальної стратегії України, забуваючи нашу річково-морську стратегію. Ми не маємо на еміграції відомостей про працю Головного штабу УПА в напрямі української морської стратегії, але є відомості, що такі існують. Україна диспонує двома морями: Чорним і Озівським. Про наші моря ми згадуємо тільки 29 квітня, коли чорноморська фльота вивисила на своїх щоглах українські прапори. Згадуємо як свято моря, забуваючи, що українські прапори може вивисити знову і сучасна підсоветська Чорноморська фльота, в разі революційного зриву. Чорне море — не калабаня, як про це думають деякі наші політики і військовики. Не забуваймо, що з Чорного моря треба буде завдавати удари по ворожих флангах на лівій і на правій його ділянках. Україна диспонує і такими ріками, як Дністер, Південний Буг, Дніпро, Припять,

Десна, Північний Дінець, а також низкою збудованих уже тепер каналів. Ці водні простори відограватимуть велике значення в нашій річково-морській стратегії у війні проти Московщини. Москва в 1917-1920 роках ураховувала поважне значення для громадянської війни Дніпра, Озівського і Чорного моря. На Дніпрі відбулися з російською білогвардійщиною неодноразово водянні бої. З них, напр., відомим є бій під Запоріжжям, а потім під Нікополем, бої в Дніпровському лимані. Зрештою всім відомо, яку велику роль відіграло Чорне море для козаків. Через Чорне й Озівське море Україна межує з Туреччиною, Кавказом, Донщиною і Кубанщиною, а на заході — з Румунією та Болгарією. Це також треба враховувати, опрацьовуючи українську воєнно-морську стратегію, як під час визвольної війни проти Московщини, так і для забезпечення існування Самостійної Української Держави.

К. Д.

Захист від атомового вибуху

Через масове озброєння атомовими середниками сучасних армій, крім напольових праць над вишукуванням найновішої зброї, науковці працюють тепер також і над вишукуванням різних середників захисту від атомових вибухів. Таких середників, що вже існують в армії, винайдено тепер досить багато. Однак виявляється, що кожний випадок атомового нападу для захисту людини вимагає дуже складного обладнання та середників. То ж ними в першу чергу визивують бойову силу, армію, залишаючи поза увагою цивільне населення. Але сучасна війна, як відомо, буде тотальною, у якій бої відбуватимуться не тільки на так званих фронтах, а також і в заплілі. Крім того нищення запліля (ворожих резервів) здійснюватиметься в такому величезному засязі, якого друга світова війна навіть і не знала. Тож проблема захисту цивільного населення від атомового нападу стає надзвичайно гострою проблемою. А про вагу запліля для фронту тут говорити зайво.

Після довгих дослідів, науковці та техніки різних країн переконалися, що одним з досить ефективних та дешевих середників захисту від атомових вибухів і їх наслідків є місцевість (терен) з природними та штучними предметами. Тому в підготовці та вишколі цивільного населення до самозахисту на випадок атомового бомбардування на терен та його предметів звертається першочергово увага.

Якості (а на військовій мові «здібності») терену, які сприяють зменшенню нищівних дій атомового вибуху та полегшують організацію протиатомового захисту, прийнято тепер у військовій термінології називати захисними здібностями місцевості. Очевидно, що місцевість не завжди здібна забезпечити повністю захист військ та цивільного населення від нищівних дій атомової зброї. При безпосередній близькості від центру вибуху атомової бомби створюється зона над-

звичайно потужного тиску, пекучої температури та радіоактивного промінювання. В такій зоні найефективнішими середниками захисту можуть бути тільки спеціальні, дуже міцні бомбосховища. Але засяг цієї зони великий і належить тільки до частини загальної площі, на яку розповсюджується нищення атомового вибуху.

Як відомо атомовий вибух має три головних фактори нищення: удари повітряної хвилі, промінювання світла та проникання радіації. Найпотужнішим фактором є удар повітряної хвилі, на яку витрачається 50% вибухової енергії. Повітряна хвиля руйнує оборонні споруди, військову техніку, місцеві предмети та безпосередньо і посередньо максимально нищить живу силу. Безпосередня дія повітряної хвилі полягає в раптово збільшенні тиску повітря та його шаленій швидкості розповсюдження у всі сторони від центру вибуху, що й викликає нищення живої сили. Посередня дія ударної хвилі полягає на тому, що вона підносить у повітря відламки зруйнованих споруд, каміння, цеглу, дерева і т. д. та з великою силою розкидає їх на всі боки радіально від центру вибуху. Ці предмети найбільш небезпечні для життя людини, від яких і буває велика кількість нищень та поранень.

Розповсюдження ударної хвилі над поверхнею землі схематично, явище дуже складне. Воно по різному змінюється від низки різних причин, серед яких поземелля терену відіграє важну роль.

Промінювання світла, тобто блиск, в час атомового вибуху є другим потужним фактором нищення. На блиск світла витрачається 30% енергії вибуху. Промінювання світла від центру вибуху розповсюджується по прямій лінії. Тому кожний предмет, через який не проникає світло, що знаходиться між центром вибуху і об'єктом захисту, стає надійним середником від нищення, якщо він розташований по-

за зоною дії ударної хвилі та радіації. Проміювання світла є найбільш «далекоударним» середником атомової вибуху. Його дія полягає в «здібності» завдавати поразку на дуже великій віддалі від центру вибуху. В кожному випадку на більшій (віддалі), ніж ударна хвиля та радіація. Але віддалі дії проміювання світла залежить від прозорості повітря.

Радіація проникання, це струм нейтронів та гама-проміння, розповсюдження яких можна практично рахувати по прямій на всі боки від центру вибуху. Радіус дії проникання радіації досить невеликий.

Захисні «здібності» терену від радіації залежать від якості місцевих предметів та поземелля терену перешкоджати струмові нейтронів та гама-промінням. Очевидно, що найбільшого нищення атомовий вибух завдає на відкритому, рівному терені. Але вже навіть незначні горбки та балки в місцевості, що знаходяться на шляхах факторів нищення від атомового вибуху, створюють захисні ділянки в терені. Розміщена на таких ділянках жива сила (військо, цивільне населення) досить надійно захищається від радіації проникання. Ударна хвиля має здібність оминати горбки, але в той час тиск її значно зменшується, що й уможливило використовувати горбки, височини та могилки для захисту. Захисні якості височин залежать від їх піднесення над землею та розташування щодо центру атомового вибуху, як також і від висоти самого вибуху. При низькому вибухові над землею поземелля терену створює більше захисних ділянок, ніж при високому вибухові. Але значно віддалені від землі вибух атомової бомби зменшує її фактори нищення.

Під час зустрічі ударної хвилі з крутими або стрімкими спадами височин, звернених в сторону вибуху, тиск та сила руйнування збільшується. Найбільший тиск зростає безпосередньо біля підніжжя схилу, бо тут зустрічаються хвилі удару з хвилями власного відбитку.

На зворотніх схилах височини створюється зона зменшеного тиску. Вільше підвищення гребіня височини від землі та крутіші зворотні схили досить значно злагіднюють тиск ударної хвилі. Однак, після обминання височини, ударна хвиля на рівній місцевості знову досягає дуже великого тиску. Тому для захисту потрібно вибирати такі ділянки, що знаходилися б якнайближче до середини зворотніх схилів. Глибокі та вузькі байраки, балки та штучні заглиблення (ями, рови, насипи) також досить надійні середники захисту, але при умові, коли їх напрям не збігається з напрямом розповсюдження ударної хвилі. Швидкість тиску ударної хвилі немов би перелітає над байраком, або балкою і тиск на дні буває в два-три рази менший, ніж на поверхні.

Очевидно, що захисні «здібності» заглиблень залежать від глибини, ширини, спаду схилів та їх розміщення відносно центру атомового вибуху. Довгі і прямі долини, балки та байраки, які тягнуться в напрямі розповсюдження ударної хвилі, не зменшують, а навпаки — збільшують в 2-3 рази радіус її розповсюдження, порівняно до відкритого або рівного те-

рену. Тому для захисту і укриття військ та населення, як також і для будівництва сховищ, найліпше надаються покручені та вибоїсті долини, байраки і балки. Найліпшими для захисту є глибокі і короткі розгалужені байраки.

Захисні якості долин підтвердилися під час вибухів атомових бомб в Японії. Будинки Нагасакі, що були побудовані в долинах, які не збігалися своїм напрямом з напрямом ударної хвилі, майже не були зруйновані. Але будинки, що знаходилися на такій, а навіть і більшій віддалі від центру вибуху, побудованих в долинах, що збігалися з напрямом розповсюдження ударної хвилі, були цілковито зруйновані.

Як тепер виявляється, навіть мікрорельєф терену — невеличкі горбки, ями, рови, насипи, жолобини і т. д. також зменшують нищівну дію атомового вибуху. Згідно провізоричних розрахунків, під час вибуху атомової бомби середнього розміру, але потужнішої, ніж була скинена на Японію, безпечна віддалі для людини, яка стоїть на відкритому терені, дорівнює 4,5 км, для лежачої — 3 км, для лежачої за невеличким горбком, або в прищляховому рові глибиною до 1 м. — 1,3 км, для людини, що схоронилася у водостічній прищляховій рурі, або в окопі — 0,8-0,9 км.

Ліси також послаблюють дію нищення атомового вибуху. Їх якості захисту залежать від густавини дерев, товщини стовбурів, породи та віку. Згущені ліси з зімкнутими гіронами зрештою дуже добре захищають від проміювання світла.

Нищівні дії ударної хвилі в лісах значно зменшуються, бо дерева ніби гасять хвилю подібно, як гасять вони природній вітер. Зате ударна хвиля з збільшеною силою розповсюджується просіками, луговинами та зрубамі, які знаходяться радіально до центру атомового вибуху. При розмішуванні людей в лісах треба мати на увазі, що ударна хвиля, знищуючи дерева, створюватиме завали лісу, а проміювання — лісові пожежі.

Коли вибух атомової бомби відбувся над лісом, дерева і рослини в епіцентрі вибуху цілковито знищуються. За зоною знищення буде обов'язково зона завалів (немов після бурі), яка поступово зменшуватиметься віддалюючись від епіцентру вибуху. Лісові пожежі викликаються горяччо проміння, від якої горить суха трава, чатиння, ріща, сухий бурелом та трони дерев.

В Гірошімі, після вибуху атомової бомби, дерева обгоріли на віддалі 2,4 км від центру вибуху. Чатиння, ріща, хмиз, сухе листя на землі викликають величезну лісову пожежу. Тому найліпшим розміщенням людей в лісі будуть чисті ліси з листяними деревами.

Очевидно, що сполучення різкого поземелля терену з лісами (напр. гори покриті лісом) значно посилюють «здібності» місцевості захищати від атомового вибуху. Ліси зменшують також і зараженість поверхні землі речовинами радіоактивності та атомового вибуху, значна частина яких осідає на гіронах дерев. Велику здібність перешкоджати радіоактивним речовинам мають шпилькові ліси.

Низькорослі кущі не можуть служити захистом від дії ударної хвилі та радіації, зате вони дуже земншують випромінювання світла та захищають людей від попечення.

Під час маршу поміж кущами, які після вибуху насичуються бойовими радіоактивними речовинами, небезпека зараження тіла та органів дихання людини значно збільшується. Це саме буває також і під час маршу через лани, вкриті високою кукурудзою, соняшником, коноплями, збіжжям. Густа, низька трава перешкоджає створенню пилюги, а тим самим і зменшує кількість радіоактивних речовин в повітрі. Цим користаються для улаштування переходів через заражену дільницю, що також зменшує небезпеку зараження людей.

Найнебезпечнішими місцями для розміщення військ і населення в умовах вжиття атомової зброї, будуть заселені пункти. Організм людини спроможний витримувати декілька разів більший тиск ударної хвилі, ніж той, що руйнує багатопверхові кам'яні чи цегляні будинки. Камінь, цегла, відламки шкла та будівель, підхоплені великим рухомим тиском ударної хвилі, завдають дуже великого нищення живим істотам та бойовій техніці. В Гірошімі і Нагасакі вибухи атомових бомб прямою дією ушкодили малу кількість людей, але побічними діями викликали велику кількість жертв. В містах, найгірнішою небезпекою після вибуху атомових бомб бувають пожежі, що їх викликають випромінювання світла. Пожежам сприяють руйнування електричної сітки, газопроводів, діючих заводських печей і т. д. В Нагасакі, негайно після вибуху, розпочалися пожежі на віддалі до 1 км від епіцентру вибуху. Потім вона охопила дуже велику площу. Боротьба з пожежами по вибухові атомової бомби є надзвичайно тяжкою, бо вулиці будуть завалені відламками споруд, а водопроводи зруйнуються.

Для захисту в містах треба широко використовувати бомбосховища кожної кляси, а впершу чергу пивниці будинків, які після спеціального зміцнення будуть в стані витримувати сильний тиск ударної хвилі.

Для захисту від безпосередньої дії світлового проміювання та радіації, використовуються звичайні будинки а грубість кам'яних стін та стеля дуже зменшують радіацію. Напр. підземна залізниця, що знаходиться на значній глибині, захищатиме населення від всіх родів атомових бомб. Сила нищення атомової бомби (різної атомової зброї) та захисні спроможності терену залежать також і від стану погоди та доби року. Напр. дощі, снігові, густі тумани набагато зменшують радіус розповсюдження проміювання світла. Шар снігу до 15-20 см сприяє улаштуванню переходів з зараженої місцевості до незараженої. Але захисні здібності лісів взимку, значно зменшуються.

Таким чином, за переконанням атомових знавців та військових спеціалістів, кліматичні і метеорологічні фактори та поземелля терену значно зменшують нищівні дії атомової зброї, якими й потрібно користатися в еventуальну атомову війну та знати як їх застосувати в кожному випадку.

В. Святомир

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ВІЙНИ

Коли аналізувати підготовку і воєнні дії на різних фронтах першої і другої світових воєн, на підставі мемуарних спогадів їх учасників, приходимо до твердження, що ведення війни при допомозі тільки наземних сил належать вже до історичного минулого. Сучасні модерні війни ведуть народи всіма засобами свого потенціалу на континенті, морях і в повітря. Рівночасно до минулого належить і справа некоординації воєнних дій на згаданих трьох просторах. Підстави й основне планування для кожної модерної війни дає держава або як її називають генеральна стратегія, яка об'єднує такі окремі стратегії як: 1) політичну, 2) господарську, 3) психологічну і 4) збройних сил. Об'єднання згаданих чотирьох стратегічних факторів належить розцінювати, як їх зведення в одну диспозиційну цілість, під одною кермою і контролю. Стратегія збройних сил, як окремих фактор, без якого не може обійтися жадна держава, координує наперед (колись окремі) такі стратегії: 1) наземних сил, 2) воєнно-морських сил і 3) летунства. Вправді, ще під час другої світової війни три основні роди американських збройних сил не мали єдиного стратегічно-координаційного центру, однак по закінченні воєнних операцій й в США створено такий центр, який виник з konieczності, подиктованої вимогами модерної війни.

Вже з вищеведеного наглядно видно ці основні фактори модерної війни. Кожна сучасна модерна війна має характер тотальної війни, тому вона вимагає й тотальної стратегії, або суму зусиль держави. Державна тотальна стратегія вже тепер мусить угляднювати в найбільш широкій площині всі можливі і неможливі спроможності власної країни, зосереджуючи при цьому особливу увагу на всіх політичних спроможностях власної дипломатії і дипломатії союзних держав, на господарському потенціалі, на психологічній відпорності власного народу відносно дій ворога і на силу збройного потенціалу. Треба мати на увазі, що тільки така держава, яка диспонує поважним збройним потенціалом і посідає великі господарські ресурси, може собі дозволити на довготривалу дипломатично-господарську і психологічну війну з ворогом. Економічно недорозвинені і залежні країни не можуть ризикувати на таку війну, бо вона з кожним роком буде тільки послаблювати країну, а наприкінці допровадить її до повної катастрофи. З уваги на респектування факторів економічного і збройних сил, по другій світовій війні малі країни і недорозвинені під господарським оглядом рятувались перед агресією сильнішого ворога, були змушені згуртуватися коло сильнішого партнера, і спільними зусиллями організувати господарську і військову оборону. І так проти агресивної політики СССР постав Північноатлантичний пакт (НАТО) з 15-ти країн, а в цьому числі аж 13 європейських держав. В Азії загрожені країни

згуртувались довкола Багдадського Пакту і СЕАТО.

Розпочалася боротьба двох світів, культур і способів життя, наразі в політичній, психологічній і господарській площинах. Основна ціль боротьби заламати волю противника до фізичного спротиву на випадок збройного удару. Змагання в умові сфери, це політична війна дипломатії Сходу і Заходу, які докладають всіх зусиль, щоб намічені генеральною стратегією цілі, здобути засобами мирного співіснування (коекзистенції) собі ворожих світів. В сфері почувань провідну роль відіграє пропаганда, яка застрашуванням і частим пропагуванням «миролюбних ідей» для людства, змагає до заламання в основах передусім моральних сил. Пов'язаність зусиль політично-психологічної і господарської війни зводиться до основного завдання, здобути намічені цілі, засобами, які вилімінують кровопролиття. А щоб не бути заскоченим, генеральні стратегії собі діаметрально протиставних світів, кують зброю, готуючись рівночасно на всіх відтинках державного життя до гарячої війни, яка, як продовження політики іншими засобами, належить до найсильніших і найбільш коштовних форм змагань. Коли взяти до уваги теперішній змаг, то приходиться ствердити, що збройні сили, яких основним завданням є боротьба з агресором були і залишаться незаступимо-важливим фактором й в політично-психологічній і в господарській війні. По другій світовій війні пов'язаність між цими основними факторами стратегії і співзалежність ще більше зросли. Чим сильніші і більш модерно озброєні сили країни, тим більш вони уможливають провадити нагальну оборонну дію або більш затяжну політично-психологічну і господарську оборону. Модерно озброєні і вишколені сили додають тільки захопті власній дипломатії, якнайдовше переслідують противника засобами політично-психологічної і господарської війни. СССР, який при допомозі альянтів, зокрема під час другої світової війни став потугою, з якою є змушені рахуватися дослібно всі країни світу, під теперішню пору веде політично-психологічну і господарську офензиву проти провідних потуг Заходу — США і Великобританії. Коли ж застановитися і проаналізувати протизаходи цих провідних потуг Заходу проти офензивної політики СССР, приходиться з сумом ствердити, що вони, не зважаючи на це, що посідають прямо невичерпні ресурси воєнно-важливих сировин є все ще даліше невистарчальні. Прорішучу контрфензиву наразі не приходиться говорити, бо кожна західна країна панічно боїться збройного удару — кровопролиття, надіючись ще даліше, що система СССР сама від себе завалиться, забуваючи при цьому вказівки Леніна щодо стратегії, який залишив большевикам. Вони звучать: «... Найбільш правильною є така стратегія, що відкладаються операції до часу, коли внутрішній розклад у ворога допустить таких поступків, що

спрямування смертельного удару виявиться і можливе і правильне». Що з цього і яка користь для поневолених Московю народів, що США рахуються з тим, що загроза від большевизму може тривати довго, та що ця загроза є дуже поважна, коли все ще даліше обумовується, що вістря можна притупити доктринальним поборюванням, та що удар дасться оминуті, а конфлікт полагодити мирними заходами. Захід ще до сьогодні не здає собі справи з того, що замало є мати високі моральні та духові вартості, їх треба підперти збройною силою і що найважливіше ризиком збройного удару. Цього ризика якраз і боїться Захід. Це добре знає СССР, а тому пропагує співіснування та посилаючи необмежені можливості розкладової роботи по всіх вільних країнах світу. СССР систематично і в продуманий спосіб переводить дії психологічної стратегії, розкладаючи знутри ще вільні народи, і в цей спосіб готує маршрут для «визвольного» вмаршу советських і сателітних дивізій. Рівночасно зауважується, що СССР під прикриттям «співіснування» створює щораз більше невральнично-запальних місць в світі.

Отже з повищого прикладу і дійсності наглядно бачимо, яку велику роль відіграє в стратегічному плануванні психологічний фактор.

Господарський потенціал творять: 1) природні багатства різних під воєнним оглядом, важливих сировин; 2) продукційні спроможності країни; 3) науковий і технічний рівні розвитку. Коли тільки застановитися над потребами самої збройної промисловості країни, відразу перед очима розкривається важливість цього стратегічного фактору. Без промисловості не можна рішатися на відкрити війну. За оцінкою американців модерна війна, щоб її можна було розгорнути в цілому діпазоні вимагає коло 2 млн. різних фахівців, з покінченою академічною освітою, крім старшинської обсади різних з'єднань збройних сил наземних, морських і повітряних. Малі країни, або країни, які стоять на низькому науковому рівні на таке зусилля ніколи не зможуть здобути. А треба знати, що 2 млн. екіпи науковців і різних фахівців, крім нормальної обсади всіх ділянок державного життя, може виставити країна, яка має щонайменше 65 млн. населення. Без науковців і різних спеціалістів, які творять мозговий trust війни модерна війна не може обійтися, тому й цей відтинок відіграє важливу роль в стратегічному плануванні і в веденні війни. На увагу заслуговує й те, що такого мозгового trustу не можна нічим заступити.

Присвяtimo ще дещо уваги питанню, як переводить свої планування стратегія збройних сил, готуючись до війни і під час самої війни.

Для планування генеральної стратегії по стороні збройних сил беруть уділ тільки головні репрезентанти, або речники вищезгаданих основних стратегічних факторів. Воєнну стратегію обмірковує і устійнює військово-найвище командування при співучасті начальних командирів трьох основних родів збройних сил — наземної армії, воєнно-морських сил і летунства. Стратегічні і дефензивні

і офензивні плани спільно опрацюють разом з головнокомандуючим збройними силами країни, різні оперативні відділи і підвідділи. До завдань цих гремліом належить передусім узгляднення до найменших деталей всього цього, що творить цілість оборонного потенціалу держави. Окремі фронти війни, підчас війни посідають «малі або частинні стратегії», тому їхні командири є зобов'язані придержуватися в основному операційних планів, які передше повинні бути узгіднені генеральною стратегією. Генеральна стратегія для зреалізування оперативного плану даного фронту війни є зобов'язана визначити потрібну кількість живої сили, озброєння, спорядження, устаткування і різних інших бойових припасів, окремо призначаючи засоби харчування і медичної опіки. Командування воєнним фронтом на місці застосовує таку тактику боротьби, яка відповідає вимогам терену, кліматові й іншим факторам.

Головні вимоги модерної війни

Війна є одним з засобів політики, тому замір рішення на так велике ризико, державна політика повинна найперше подбати про організацію, вишкіл і модерне озброєння збройних сил держави, рівночасно відповідними договорами заздалегідь запевнити країні допомогу союзних держав. Головна ціль кожної війни зводиться до кінцевого подиктування противникові такого миру, який рекомпенсував би всі воєнні шкоди і приніс побідникові користі. Сама війна, це засіб, щоб збройною силою зламати волю противника. Його застосовується проти противника по вичерпанні всіх інших мирних засобів. Щоб країна могла рішитися на ведення війни, передумовою є, щоб її народ найперше під моральним оглядом був здоровий, та для цілей війни був готовий віддати свої політичні, військові і господарські сили. В зв'язку з повищим «генеральна стратегія» мусить знаходитися в руках зверхнього державного чинника, в руках якого мусить спочивати політична влада, та наказам якого мусять бути підпорядковані збройні сили, фінанси, промисел і ціла державна господарка.

Перед розпочаттям війни, на першому місці ставиться основні цілі війни, які заміряє досягнути держава. В зв'язку з цим, в головних аспектах стратегія буде опиратися на операціях і тактиці. Коли ж взяти на увагу стратегічні планування і два вищезгадані елементи — операції і тактику, — стратегічні планування є звичайно легшою справою. Рівночасно цілеспрямованість військової тактики і операцій є звичайно легшою справою від генеральної стратегії, яка мусить рахуватися з різними і багатограними елементами, які провадять до здобуття наміченої військовою національною цілі. І так, коли перед приступленням до війни легко є для генеральної стратегії устійнити генеральну лінію наступу, в тягу війни, зокрема коли щастя воєнних операцій є змінне, справа несхибнення з оборонного шляху для здобуття наміченої цілі є надто важкою проблемою. Тому в таких ситуаціях, головна точка тяжіння лежить в захованні холоде-

нокровності, взаємному довірю і відповідальності. Ці три прекмети творять підставу нації, яка веде війну. Коли в народі зачинає заламлюватися мораль і його відпорність, це зви-айно є ознакою, що в воюючому народі завмирають вищезгадані основні прикмети.

Підчас першої світової війни Німеччина мала одну генеральну ціль, мілітарно знищити Францію, а описля всі сили кинути проти Росії. Однак, коли вже підчас війни у війну впряглася по стороні Франції і Великобританія, стратегічний план Німеччини показався нездійсненним.

В другій світовій війні головним противником III району була Великобританія, тому, щоб її мілітарно знищити, генеральна стратегія тогочасної Німеччини рішила найперше знищити Францію, а описля при допомозі генеральної стратегії держав осі приступити до викінчення Англії. Однак генеральна стратегія Німеччини не могла здійснити своїх планувань, бо до війни проти III району приступив СССР.

З перспективи років стверджується, що німецька генеральна стратегія у двох світових війнах не зуміла перед розпочаттям війни передбачити, що сили першого ворога Німеччини будуть збільшені силами союзника, та щонайважливіше, що підчас воєнних дій встане другий протинімецький фронт. До цього ще лоходить фатальна у своїх наслідках політика Німеччини зокрема на Сході Європи, проти України, Білорусі й інших поневолених Московіо народів.

Дальшими двома спорідненими елементами є вміла господарка і спільна дія. Вміла господарка відноситься не тільки до збройних сил, але також й до всіх інших джерел сили нації. Тому, навіть найбагатша країна під оглядом населення різних дїбр підчас війни не може легкодушно розпоряджати своїм потенціалом. Коли йдеться про справу спільних дій, це відноситься не тільки до народу воюючого, але передусім співдія зобов'язує всіх союзників держави, яка рішилася на війну. Підчас другої світової війни тільки англійці і американці додержали солідарности воєнної співдії. Німецькі союзники в загальному недописали.

Дальшу групу елементів, від яких узалежнене здобуття наміченої цілі творять: офензива, поворотність, несподівані заскоки ворога доктриюом і заховання тайни. В основному дефензива належить до найтяжчого елементу війни, однак без наступу — офензиві не можна навіть думати про зламання волі і моралі ворога. А успіх офензиві є узалежнений від поворотності і заскоків. Найбільш характерною рисою модерних війн є те, що їх провадиться передусім танками і летунством при співдії з ними різних інших родів зброї. З цього факту випливають дальші наслідки. Першим з них є перевага наступу над обороною. Вислід переваги наступу здобувається тільки поворотністю (маневровістю), а не позиційною війською. В зв'язку з повищими характерними прикметами сучасних модерних війн, боротьба поширюється в глибину і ширину, таким способом затрачується поняття фронту і запілля на

фронті, на якому розграються операції.

Несподівані заскоки ворога або блискавичність операцій, це наслідки маневровости і поширення боротьби такими зброями як танками і різними родами летунства.

Вищезгадані засади модерної війни обов'язують у війнах на континенті, на морю і в повітря, в озброєнні, в господарському плануванні і в психологічному веденні війни.

Загальне про терени війн

Континент в цілій своїй масі не надається до ведення наземної війни. 3/10 земної кулі творить континент, а з нього для наземних операцій надаються тільки ті терени, які є культивовані людиною. Гори, багна, пустелі, тундра, ледові простори взагалі не надаються для ведення війни. Протиставні собі армії будуть здібні воювати на даному воєнному фронті так довго, як довго буде їм постачано живу силу і різні бойоприпаси. Основна ціль наземних операцій зводиться до того, щоб ворожу воєнну силу знищити або, роззброївши її, забрати в полон. Намічену ціль досягається проламами і окруженнями. Модерну війну можна вести тільки на великих просторах, тому малі країни для її ведення не надаються. Рішальний вплив на фронтові дії має постачання фронту, яке є узалеженне передусім від шляхів і засобів льокомотції. В наземній війні головну роллю відіграє повітряний потенціал. Коли по ворожій стороні є повітряна перевага, тяжко є виграти війну стороні, яка такої переваги не має. Особливо вражливими на дії летунства є палне, летунські площадки, залізнодорожна сіль і інші засоби транспорту, а саме: залізничний табор, автоколони, морські й річні транспортні судна та транспортне летунство.

Моря покривають більше 7/10 земної кулі. Океани і моря є з собою так получені, що творять немов один водний континент, який дуже добре надається для водного транспорту. Транспорт океанами і морями більш оплачується від транспорту на континенті, бо без спеціальних технічних устаткувань судна можуть порушати і транспортувати на довгу віддаль великі вантажі різних припасів. В зв'язку з повищим водні або морські шляхи є дуже важливі для воєнного транспорту, зокрема підчас війни, тому заінтересовані морські потуги від віків провадили морські війни за вдержанням вже посідених і опанування нових морських шляхів. Щоб не дати противникові можливості користуватися морськими шляхами, найчастіше блокується морські протоки та щільно стережеться своїх вод. Дуже часто трапляється й так, що заінтересовані країни переводять блокаду, як це стосувала Великобританія проти Німеччини по першій світовій війні, або як зараз переводять американські воєнно-морські з'єднання в Тайванській протоці, блокуючи і охороняючи острова Формози перед червоним Китаєм. Блокаду переводиться підводними човнами, кружляками, торпедовцями й іншими воєнно-морськими одиницями. Головною роллю при блокаді відіграє винищувальне і розвідче летунство. Морська

ГІДРОАКУСТИКА

Тепер майже не знайдемо такого корабля, щоби не мав на собі гідроакустичних приладів. Уже не існує ризика плавати підчас туману, непогоди та ночами — гідролокатор «покаже» корабель безпечний шлях. Гідроакустична наука, що вивчає звукові явища у воді, існує давно. Але практичне використання звукопровідності води для підводного спостереження та зв'язку розпочалося тільки в двадцятому сторіччі.

Від початків першої світової війни німецькі підводні човни негайно розпочали активні бойові дії. Вони стали грозою для ворожих кораблів на океанських просторах. Тому виникла потреба мати такі прилади, за допомогою яких можна було б виявля-

ти ворожий підводний човен ще перед тим, як він вистрілить у корабель власною торпедою. Для цієї мети в Німеччині виготовлено перший гідрофон, що ним можна було «підслухати» під водою підводний човен. Одночасно з тим інженери розпочали конструювання такого приладу, за допомогою якого можна було б непомилково визначувати місце перебування ворожого підводного човна. 1808 року академіки перший раз використали відбиття звуку (луну) для обрахунків висоти піднесення повітряного бальйону. Перебуваючи в коші бальйону, один з академіків грімко крикнув у рупор, спрямований до землі. За 10 секунд він почув відбиток власного голосу (луну). Проробивши потрібні підрахунки, науко-

воєнна флотота не може провадити окремої стратегії від континенту країни до якої належить. Континент як материк всесторонньо постачає не тільки воєнно-морські але також і торговельну флоту, технічним устаткуванням, живою силою, паливом, і різними припасами. З уваги на завдання воєнно-морських сил боронити побережжя материка і торговельної флоту, її воєнні операції мусять бути тісно пов'язані з генеральною стратегією. Підчас війни морські торговельні одиниці використовуються для транспорту різних бойприпасів та для перекидування на загрожені місця наземних сил. З уваги на важливість морської флоту, особливу увагу на її розбудову від віків звернула зокрема Великобританія і пізніше США. Великобританія є тісно зв'язана з країнами британської спільноти (комонвелту), тому без морської флоту ця країна не могла б відігравати такої ролі в глобальній політиці, яку вона відіграє зараз. Крім Великобританії і США, належить звернути особливу увагу на розбудову морської флоту таких країн як: Франція, Італія, Голландія, Японія і інші. По другій світовій війні й СССР звернув увагу на будову морської флоту. Воєнно-морські сили, як зброя не можуть бути тісно пов'язані з наземними і повітряними силами держави, але вони мусять на кожному кроці з цими родами зброї співдіяти.

Повітря доскопало надається й для транспорту. Транспортним летунством і гелікоптерами можна перекидувати в скорому часі бойові військові з'єднання, зброю, муніцію, різні бойові припаси, медикаменти, засоби харчування і т. д. Транспортним летунством і гелікоптерами вже можна перекидати на загрожені місця або забирати з оточень ворогом власні військові з'єднання разом зі зброєю. Отже транспортне летунство у воєнних операціях модерної війни є одним з дуже важливих засобів. З уваги на його так велику важливість зокрема в модерних (маневрових) війнах, провідні потуги світу по другій світовій війні приступили до його розбудови. Перед, в квалітативному і квантитативному розумінні, ведуть США дальше Великобританія і Франція, СССР також під квалітативним оглядом нічим не уступає перед Заходом.

Стратегія операцій летунства мусять бути тісно пов'язана з плануванням генеральної стратегії. Це зокрема відноситься до т. зв. стратегічного летунства. Тактичне летунство мусять тісно бути зв'язані і співдіяти з наземними або воєнно-морськими силами даного фронту війни. Воно повинно бути співчинним елементом в тактичних операціях, допомагаючи з повітря в нищенні сил противника. Тому завдання всіх родів летунства в модерній війні є дуже великі і відповідальні.

Стратегія операцій летунства мусять бути тісно пов'язана з плануванням генеральної стратегії. Це зокрема відноситься до т. зв. стратегічного летунства. Тактичне летунство мусять тісно бути зв'язані і співдіяти з наземними або воєнно-морськими силами даного фронту війни. Воно повинно бути співчинним елементом в тактичних операціях, допомагаючи з повітря в нищенні сил противника. Тому завдання всіх родів летунства в модерній війні є дуже великі і відповідальні.

Стратегія операцій летунства мусять бути тісно пов'язана з плануванням генеральної стратегії. Це зокрема відноситься до т. зв. стратегічного летунства. Тактичне летунство мусять тісно бути зв'язані і співдіяти з наземними або воєнно-морськими силами даного фронту війни. Воно повинно бути співчинним елементом в тактичних операціях, допомагаючи з повітря в нищенні сил противника. Тому завдання всіх родів летунства в модерній війні є дуже великі і відповідальні.

вещь визначив висоту бальйону від землі. Це був перший у світі вимір віддалі за допомогою звуку.

1915 року в Німеччині винайдено прилад, який висилав вузький звуковий промінь в одному напрямі, а потім сприймав пеленговану луну-сигнал від рухаючого предмету. Це вже був перший гідролокатор.

Сучасні гідролокаційні прилади поділяються на середники спостереження, зв'язку та навігації. Середники ж спостереження в свою чергу поділяються на станції пеленгації шумів, що призначені вишукувати та пеленгувати об'єкти, які витворюють у воді шум та на гідролокаційні станції, призначені для вишукування і визначення місця розташування підводних об'єктів.

Пеленгування шумів є досить потужною методом вишукування надводних кораблів підводними човнами занурених у воді. Головна перевага пеленгування шумів — абсолютна спритність праці. Шум, що витворює об'єкт спостереження, ловить група приймачів-приладів, розміщених еліпсом або колом, потім він посилюється і передається на компенсатор, а відтак до телефонів акустика. На скалі компенсатора акустик знаходить напрям розміщення об'єкту, який виробляє шум.

По віддалі дій пеленгаційні станції шумів перевищують гідролокаційні. Але нерухомий підводний човен пеленгаційна станція шумів (шумопеленгаційна) виявити не злізна. Не в стані вона виявити також і підводних мін.

Крім шумопеленгаційних станцій, підводні човни обладнуються також і гідролокаторами. Вони не тільки визначають напрям до підводного об'єкту, але також і віддалю до нього. Це вможливило підводному човнові заатакувати ворога без перископів. Сучасні корабельні гідроакустичні станції визначають не тільки дистанцію, кут курсу, але також і глибину занурення у воді підводного човна.

Гідролокатор дуже складне електронне приладдя. Напряга електричних коливань від генератора передається короткими імпульсами через реле-вмикання і вмикання до магнетострикаційного випромінювача. (Магнетострикація — якість деяких металів або стопів змінювати власні розміри від дій магнетного поля). Магнетострикаційний випромінювач служить також і приймачем відбитих сигналів від об'єктів спостереження. В момент надсилання ультразвукового імпульсу акустична система, через реле-вмикання та вмикання, сполучується з генератором, а потім з посилювачем відбитих сигналів. Отже, після вислання сигналу, вся система перемикається на приймач. Така станція крок за кроком вперто і поступово «оглядає» обрій.

Існують також і станції колового відшукування. В них напруга від генератора електричних коливань вмикається на випромінювач. Він в свою чергу висилає ультразвукові сигнали колом в 360 ступенів, які потім, як відбитки, зловлюються з усіх боків. Таким чином на електронному індикаторі появляється образ підводних предметів.

Гідроакустичні станції діють на дуже далеку віддачу, але гідрологічні обставини моря впливають на їх працю — звукові хвилі всмоктуються та розсіваються морським середовищем. Море взагалі складається з шарів води, які мають різну температуру. В такому середовищі звуковий промінь «загинається» в бік більш холодної води. Ці викривлення звукового проміння різко зменшують дальність дій гідроакустичних станцій. Якщо пересічна віддачу виявлення підводного човна гідролокатором досягає напр. декількох кілометрів, велика рефракція (переламання звукового проміння) в неоднорідному середовищі зменшує виявлення до декількох соток метрів.

Досить часто буває, що змішана хвилями тепла вода верхнього шару з холоднішою водою нижніх шарів, створює на глибині 20-30 метрів так званий «шар скогу». Такий «шар» дуже викривляє звукові проміння, а часами і цілковито перешкоджає подіставанню звуку в глибину. Таким чином підводний човен, перебуваючи під «шаром скогу», захищається ним і гідролокатор не може його виявити. В таких випадках живають гідролокаційні станції на гелікоптерах.

В зв'язку з тим, що сучасні човни занурюються на досить значну глибину, акустичні прилади з надводних кораблів також занурюються. Але і в цих випадках використовуються переважно гелікоптери. Вишукуючи ворожий підводний човен він нерухомо висить низько над водою, занурює на каблі акустичне приладдя «наслуховує» горизонт, а потім перелітає на інше місце.

В останніх часах сконструйовано малий (кишеньковий) підводний човен, призначений якого, найновішими гідроакустичними станціями, вишукувати ворожі бойові підводні човни.

Для наслухування підводних шумів використовуються також і гідроакустичні буйки. Вони скидаються на поверхню води з літаків.

Буйки стоять на якорі і обладнані акустичним приймачем, посилювачем та радіонадавачим апаратом. Радіоприймачі літаків, або надбережних станцій приймають сигнали з буйків і потім визначають місце підводного човна у воді.

Поруч з розвитком гідроакустичних середників для виявлення місця перебування підводних човнів, науковці також працювали і над питанням зменшення можливості їх виявлення. Винайдено низку різних приладів, які перешкоджають наслухуванню, імітують відбиття сигналів від підводних човнів, як також винайдено такі приладдя, що всмоктують в себе звуки. Найпростішим засобом всмоктування є гумове покриття підводних човнів двома шарами.

За останній час гідроакустика вживається і як корабельна зброя. Сконструйовано такі акустичні системи, що спрямовують на шум кораблів торпеду, експлодують у потрібний час міну, або вишукують їх (тралять). Отже в морській справі, крім радарів, гідроакустика відіграє тепер майже першочергову роль.

Д-к

А. М.

Військова структура СССР

Головне командування

На чолі всіх збройних сил СССР стоїть міністер оборони, який керує збройною підготовкою країни на випадок війни. По смерті Сталіна міністром оборони був Булганін, а коли Булганіна призначено на голову Ради міністрів СССР, міністром оборони став маршал СССР Жуков Георгій Костянтинівич. Маршал Жуков народився 1896 р., член компартії з 1919 р. Сам Жуков походить з селянської родини, а в першу світову війну служив в царській армії звичайним вояком. Під час громадянської війни в Росії командував сотнею, потім полком. По війні закінчив військову академію ім. Фрунзе, 1939 року був призначений на командувача армії Зовнішньої Монголії, а 1941 р. в ранзі генерала армії командував Київським спеціальним оборонним відтинком. В травні 1945 р., під його командуванням, советські війська здобувають Берлін і, він приймає участь у підписуванні капітуляції Німеччини. Деякий час по другій світовій війні командував Одеською військовою округою, потім Уральською і нарешті з 1953 р. був призначений на першого заступника міністра війни Булганіна. Під час другої світової війни йому привласнено маршала СССР, три рази нагороджено орден «Золотої зірки» і три рази привласнено звання «героя СССР». Крім посади міністра оборони Жуков належить до членів ЦК КПСС, а також є і членом Президії ЦК КПСС. Так виглядає дуже короткий життєпис сучасного советського міністра оборони.

На випадок війни очолювання збройним потенціалом країни переходить до Верховного головнокомандувача, який призначається Президією Верховної Ради СССР. В минулу війну на цю посаду було «призначено» Сталіна. Не обов'язково на посаду Верховного головнокомандувача в час війни призначається інша особа. Президія Верховної Ради СССР може призначити і міністра оборони.

Міністер оборони має своїх перших та звичайних заступників, а також колеги міністерства (верховну військову раду). Через своїх заступників міністер війни керує головними військово-адміністративними управліннями міністерства, до яких належать: генеральний штаб; головний штаб головнокомандувача наземними силами; головний штаб головнокомандувача військово-повітряними силами; штаб начальника заплілля збройних сил; головні управління збройних сил.

Генеральний штаб складається з декількох управлінь, головними з яких є: оперативне, мобілізаційне, організаційне, військової розвідки, транспорту і зв'язку, фортифікації, картографії, історичне, озброєння і муніції. Ці дев'ять управлінь генерального штабу і опрацьовують всі питання армії, мобілізаційні плани, різні варіанти операцій наступу та оборони, пересування військ з однієї військової округи, до іншої, або в сателітних країнах, вивчають тран-

спортну здібність залізниць, шляхів та рік і річок. Вони організують військову розвідку за кордоном, пильно слідкують за дислокацією військ за кордоном, їх озброєння, військовими новинами в науці і техніці і т. д. Генеральний штаб розпрацьовує всі статуту і приписи бойових порядків, реорганізацію військ, стратегію і тактику. Перед міністерством війни (військовою радою) генеральний штаб відповідає за всі технічні питання, які торкаються плянів війни міністерства і Президії ЦК КПСС.

Головнокомандуючому наземними військами підпорядковані: головні командування артилерії, танковими і мотомеханізованими частинами, піхоти, кавалерії повітряно-десантних військ, зв'язку, протихемічної оборони та загальний військовий вишкіл.

Головнокомандувач морськими збройними силами диспонує надводними корабельними з'єднаннями, воєнно-морською авіацією та морською піхотою. Морські збройні сили СССР три рази зазнавали зміну власного верховного командування. Три рази в СССР створювалось морське міністерство збройних сил, нарешті тепер їх підпорядковано міністерству оборони на чолі з головним штабом.

Головнокомандувач військово-повітряними силами керує військовим летунством, а начальник заплілля — різними спеціальними військами: інтенданством, медично-санітарною служби, ветеринарними частинами, фінансами, військовим будівництвом та загальним постачанням армії.

Головні управління збройних сил диспонує покликом до армії, військовими школами і академіями, курсами удосконалення офіцерів та генералів, особистим складом, статистикою і т. п.

Окрему роль в армії відіграють Головне Політичне Управління та Окремий відділ (МВД в армії). Їх роль буде з'ясована потім.

При кожному головнокомандувачеві існують спеціальні військові інспектори в ранзі генералів, які контролюють ті чи інші війська і окремі військові з'єднання, навіть включно до полку і батальйону.

Кожний головний командувач має власну структуру управлінь. Напр., головнокомандувачеві повітряно-збройних сил підпорядковані штаб з управлінням: оперативним, розвідки, шифрувальним, військовою транспорту, метеорологією, повітряної картографії, техніки, інспекція летунства, політичне управління, інші управління.

Всі збройні сили в СССР адміністративно поділяються на: а) збройні сили в межах СССР, б) збройні сили СССР закордоном.

Збройні сили в межах СССР

Як вже згадувалося в журналі «Вісті» ч. 1-2, 1957 р. територія СССР поділена на військові округи. За мирного часу найвища оперативна військова частина, це дивізія. Очевидно, що існують в окрузі менші військові частини, але військова сила вимірюється кількістю дивізій. В

прикордонних військових округах диспонують від 10 до 16 дивізій, а в малозначних, напр. Приволзькій — 2-3. На випадок війни військові округи стають центрами мобілізації і там створюються штаби армій. Коли ж військові дії розповсюджуються і на військову округу, командуючий військовою округою автоматично стає командуючим фронтом, а його штаб — штабом фронту. За неофіційними відомостями Прикарпатська військова округа, яка рахується в СРСР стратегічно дуже важливою, мала наприкінці 1955 року такий склад: 10 стрілецьких дивізій, 2 кавалерійські, 6 механізованих та 5 танкових дивізій, 1 дивізіон тяжкої артилерії, 4 полки зенітної артилерії, 6 загонів (полків) прикордонних військ, 3 батальйони військ окремого призначення.

Організація наземних військ

Советська армія має три типи оперативних одиниць: підвідділ, військова частина, загальновійськове з'єднання. Підвідділом в советській армії називається кожна частина військ, яка є менша за полк. Військова частина — це вже полк, окремий батальйон або окрема сотня. Напр. в Києві до 1940 р. була розташована 45 піхотна дивізія. Сама дивізія — це загальновійськове з'єднання; її 133, 134 і 135 полки — це військові частини. Окрема сотня зв'язку тієї ж 45 дивізії належала також до військової частини, а кожний батальйон, що входив до складу полку — вже був підвідділом.

Схематично це виглядає так: рій, чота, сотня, батальйон, які входять до складу полку, називаються підвідділами; полк, окрема сотня або окремий батальйон є вже військові частини, а дивізія, корпус, армія, фронт — військові з'єднання. В артилерії: батарея — підвідділ; дивізіон (полк) — військова частина; дивізія, корпус — військове з'єднання.

Піхота зорганізована в чоти. Кожна піхотна чота складається з чотирьох рій вояків-стрільців та автоматиків. Численність чоти не завжди буває однакою, але переважно складається з трьох рій, вояки яких, озброєні крісами, автоматами та ручними гранатами, і одного роя, озброєного ручними легкими кулеметами-автоматами та гранатами.

Чоти бувають піхотні, кавалерійські, кулеметні, мінометні, вогнеметні та танкові. В піхоті 3 чоти складають сотню. Склад її приблизно такий: до 150 вояків з крісами і автоматами, 27 кулеметів-автоматів та 4 (тяжких) кулеметів. Три-чотири сотні складають батальйон. Чота, сотня і батальйон рахуються вже тактичними з'єднаннями.

Піхотний батальйон має 3-4 стрілкові сотні, 1 кулеметну (10 станкових кулеметів), 1 мінометну (до 20 мінометів кал. 82 мм), 1 артилерійську (легку) батарею та чоти: зв'язкову, постачальну, санітарну і т. д.

Сучасний розвиток техніки та озброєння сприяв створенню танкових самохідно-артилерійських, мінометних, саперних, інженерних, мотоциклетних, кулеметно-артилерійських, електро-технічних, залізничних, хемічно-бактеріологічних та інших ба-

тальйонів, озброєних власною зброєю. Крім них в советській армії існують ще батальйони спеціального призначення: вартіві, медично-санітарні, автотранспортні, авторемонтні, робітничі, аеродромні та інші.

На протязі 1955-1956 рр. в советській армії переведено майже цілковиту структурну реорганізацію, тим більше, що численність армії в плані «скорочення» військ зменшена, але її вогнева потужність збільшена.

Стрілковий полк, це найменше загальновійськове з'єднання постійного складу. Він складається з штабу полку, трьох батальйонів до 3.000 вояків, полкової артилерії з 76 мм гарматами, 120 мм мінометами, 57 мм і протипанцерних гармат. Кожному полку привласнено його число. Через множення на трику числа (нумера) дивізії, завжди дізнаємось число (номер) останнього полку в дивізії. Тим самим довідаємось і числа інших двох полків. Це дуже проста справа. Напр., збільшивши число (номер) 45 дивізії Київського гарнізону, дізнаємось, що одному з її полків привласнено число «135» ($45 \times 3 = 135$). Отже інші невідомі два полки матимуть нумерацію: 133 і 134; 24 стрілкова дивізія, яка перебувала до другої світової війни у Вінниці, мала такі полки: 70, 71 та 72 ($24 \times 3 = 72$). Перша Московська, так звана гвардійсько-кантемирівська дивізія має 1-й, 2-й та 3-й полки і т. д.

Стрілкова дивізія советської армії, це вже основне оперативне з'єднання. Західні військові знавці обраховують, що з правдоподібних 215 советських дивізій, приблизно 116 є піхотними та моторизованими; останні — танкові, артилерійські та інші. Гвардійські дивізії, це вже так звані ударні військові з'єднання. Напр., у березні 1943 р. 204 стрілкова дивізія, якою командував генерал-майор Скворцов, за участь в сталінградських боях, одержала в нагороду назву 78-а гвардійська. Гвардійці, що брали участь у другій світовій війні, носили до 1950 року окрему відзнаку, одержували полвійну платню, ліпший харч та уніформу й інші привілеї. Але після 1950 року учасники війни з армії звільнено, на їх місце прийшов новий склад (новобранні), всі привілеї скасовані, а для дивізії залишилася тільки тепер назва «гвардійська». Така назва дає право командуванню в потрібному ідеологічному напрямі виховувати (на бойових традиціях) новобранців, як також спекулювати на назві «гвардійська».

Склад стрілкової дивізії такий: командир дивізії, його заступник по політичній праці (начподив), заступники командира дивізії, штаб, 3 полки (9.000 вояків), артилерійська бригада, танковий полк (50-60 панцерів), 20 гармат самохідної артилерії, протитанкова група, батальйон розвідників (легкі бронемашини і мотоцикли), зенітна батарея (37 мм гармати), інженерні, медично-санітарні та ветеринарні частини, зв'язок (радіо, телефон, телеграф, тепер телебачення і радари), відділ постачання, бактеріологічно-хемічні частини, майстерні ремонту зброї і т. д. Пересіч-

на кількість вояцького та офіцерського складу нараховує до 11.000.

Підставовим принципом організації советської армії є принцип потрійності: сотня — 3 чоти, батальйон — 3 сотні, полк — 3 батальйони, дивізія — 3 полки. Цей засадничий принцип зберігається і в інших військах: артилерії, кавалерії, мотомеханізованих, танкових, повітряних і т. п. родах зброї.

По другій світовій війні командиром сотні призначається переважно капітан, або старший лейтенант, тільки в окремих випадках — лейтенант. Командири чот — старші лейтенанти, або лейтенанти. Командиром батальйону призначається майор, або капітан. Дуже рідко старший лейтенант. Командир полку буває офіцер у ранзі полковника або підполковника. Його заступник по політпраці — майор або капітан. Штаб полку складається з начальника штабу в ранзі майора, іноді підполковника або навіть і капітана (дуже рідко). Помічник начальника штабу — в ранзі капітана або старш. лейтенанта. Начальник штабу полку диспонує такими помічниками: по оперативній праці, розвідка, зв'язок, постачання (резерва) і стріловий вишкіл.

Панцерні і механізовані війська

Найменша панцерна військова одиниця, це панцерна чота. Декілька чот складають з себе панцерний батальйон, а батальйони належать до складу полку. Не в кожному полку однакова кількість батальйонів. Це залежить від класи панцерів: тяжкі, середні та легкі.

Склад полку з середніх панцерів приблизно такий: 60-70 панцерів та 1-а стрілецька сотня. Полк тяжких панцерів нараховує 20-25 тяжких самохідних гармат та 40-50 тяжких панцерів. Механізований полк нараховує 2 мотомеханізованих стрілкових батальйонів, 1 батальйон середніх панцерів (20-25 одиниць), 70 мм гармати та міномети. Панцерні та механізовані полки об'єднуються в дивізії. Панцерна дивізія нараховує до 10.000 вояцького складу, механізована — 12-13.000.

Склад панцерної дивізії (приблизний): 3 полки середніх танків, 1 полк тяжких, 1 моторизований стрілковий полк, 1 мінометний батальйон, 1 сотня реактивної артилерії, 1 дивізіон гавбичної та 1 дивізіон протипанцерних гармат.

Склад механізованої дивізії: 3 механізованих полки, 1 полк середніх танків, 1 полк тяжких панцерів, 1 мінометний батальйон, 1 дивізіон гавбичної та 1 дивізіон протипанцерної артилерії, 1 спеціальний загін розвідників (легкі бронемашини і мотоцикли).

Кавалерійська дивізія

До другої світової війни советська армія нараховувала 30 кавалерійських дивізій. Але тепер вона майже цілковито втратила своє значення. Під час війни кавалерію було використано в районі Сальських степів (Сталінградські бої), де 8-й кавкорпус переслідував відступаючі румунські та італійські війська. Намагання в середині 1942 року використати кавалерію генерал-майора Белова

для глибокого рейду в запілля Спаськ-Дем'янська успіху не мало.

Склад кавалерійської дивізії в 1945 році нараховував: 3 кавполки, 1 полк кінної артилерії, 2 батальйони кулеметників, інші допоміжні війська. Численність дорівнювала 4,500-5,000 шабел. Тепер кавдивізії розміщені тільки в Середній Азії та на Далекому Сході.

Артилерія

Найменшою одиницею в артилерії є батарея, яка складається з двох або трьох вогневих чот та чоти управління. Вогнева чота очолюється командиром гармати (сержантом). Він має заступника (молодшого сержанта), 8 вояків обслуги та двох шоферів.

Чота управління здійснює розвідку терену, спостерігає за діями власних військ і вислідами стрільняння власних гармат, здійснює зв'язок в батареї, підтримує його з піхотою (якщо має таке завдання).

Артилерійський дивізіон складається з двох або чотирьох батарей. До артполків переважно належать 2 дивізіони польової та 1 гавбичної артилерії. До складу стрілкової дивізії в советській армії переважно належать 2 артполки: один — польовий і один — гавбичних гармат. Уся ця артилерія називається **військовою**, бо вона належить до складу військових частин та їх підвідділів.

Військова артилерія поділяється на батальйонну, полкову, дивізійну та корпусну.

Крім неї, в советській армії існує також і артилерія резерви головного командування. В другу світову війну вона зводилась окремими частинами в артилерійські дивізії, корпуси, а навіть і армії. Вживано її в сталінградській битві, на Вислі під Варшавою, на Одрі, в районі Франкфурту та при штурмі Берліну. Склад артилерійської дивізії мав: 4 артполки (76-152 мм гармати), 1 полк реактивної артилерії («каютші»), батальйон розвідки, 2 батальйони допоміжної обслуги.

По війні звернено увагу на розвиток зенітної, протипанцерної, реактивної артилерії та на міномети. Тепер існують окремі з'єднання ракетної та атомової артилерії.

МОСКОВСЬКА РАДІОАГРЕСІЯ

Про розміри московської радіоагресії на західний світ свідчать такі позначки:

Московські потужні радіостанції щотижня передають свою пропаганду для західного світу в англійській мові 765 хвилин. (Призначена для США, Канади, Великобританії і країн Південно-східної Азії). На німецькій — 480 хвилин. (Призначена для Німеччини — 330 хвил. і для Австрії — 150 хвил.). На французькій мові — 240 хвил., на італійській — 165, на фінській — 180, на норвезькій — 150, на сербській, голландській, данській, грецькій для кожної мови по 120 хвил., на турецькій — 105, потугальський — 90 хвил., словенській і македонській мові для кожної по 60 хвил., в китайській мові — 225 хвил.

Крім того щотижня надаються передачі на шведській, перській, араб-

15-го жовтня 1957 року Англія передала Цейлонській державі воєнно-морську базу Трінкомалі, яка є дуже поважним тактичним пунктом для Англії в Південно-Східній Азії. Після передачі бази, англійські війська мусять її залишити. Однак, на випадок потреби, Англія має право користатися базою за власним уподобанням.

Згідно повідомлення агенції «Асошіетед Пресс», в горах Сьерра-Маестра між урядовими військами президента Ватіста та комуністичною партизанкою відбуваються жорстокі бої. Протиурядовою комуністичною партизанкою керує Фідель Кастро. В останніх часах партизанка одержала нові транспорти зброї «невідомого» походження.

УВАГА!

ПРОПАМ'ЯТНІ МАРКИ!

УВАГА!

Заходами Управи Братства кол. Вояків 1 УД УНА і при значній допомозі Станції Філядельфії, США, появились пропам'ятні марки з нагоди 10-річчя великого бою під Бродами.

Марки у виконанні артиста-малювача М. Левицького, друковані на найкращому папері у прегарних барвах, становлять цінний і мистецький вклад в українську філятелію.

Прибуток з продажу пропам'ятних марок призначений на впорядкування могил вояків Дивізії і на видавничий фонд Братства.

Продаж цих марок — це велика, солідарна акція розсипаних по всьому світу колишніх вояків нашої Дивізії! Завдання цих марок не тільки зібрати потрібні фонди, але також зробити пропагандивну роботу серед нашого емігрантського суспільства та чужинного оточення. Тому просимо всіх братчиків у всьому світі:

Наліплюйте пропам'ятні марки Бродів на всі Ваші листи.

Докажіть, що в цей бурхливий час наше Братство стоїть так само згуртовано і з'єднано в цивільному житті, як стояло недавно ще у фронтовій лінії!

Докладіть всіх старань, щоб акцію продажу пропам'ятних марок перевести успішно!

Замовляти марки у наших представників або прямо в Гол. Управі Братства.

14-го жовтня ц. р., згідно сирійсько-египетського військового договору, до Сирії прибули египетські війська, які ніби будуть обороняти Сирію від чужої «агресії». В зв'язку з тим, начальник генерального штабу сирійської армії генерал Бізрі вислав до головнокомандуючого египетської армії Абдель Хакіма Амеру телеграму, якою він вітає прибуття египетських військ.

В половині жовтня ц. р. англійські військові літаки продовжували бомбардувати населені місця Оману, де скупчилися протиурядові повстанці. В телеграмі, одержаній з Оману, повідомляється, що між протиурядовими заклотниками та англійськими військами відбулися в останніх часах дуже важкі бої.

★

На турецько-сирійському кордоні в половині жовтня ц. р. відбулися досить поважні збройні сутички, в яких брали численні військові з'єднання з обох сторін. За повідомленням німецького радіо з 20. 10. ц. р., щоб уникнути збройного удару між Сирією та Туреччиною, передбачається на їх кордони вислати війська ООН.

НОВЕ КОМАНДУВАННЯ ПОВІТРЯНИМИ СИЛАМИ В США

В травні 1957 р. переведено персональні зміни на чолових постах міністерства оборони США. Ці зміни будуть запроваджені в життя наприкінці цього року. На чолові посади призначено:

міністер оборони США — Ч. Е. Вільзон;

заступник мін. оборони — Д. А. Кварлес;

державний секретар для повітряних сил — Дж. Г. Дуглас;

шеф трьох об'єднаних штабів збройних сил США — ген. Н. Ф. Твінінг;

шеф штабу повітряних сил — ген. Т. Д. Вайт;
заступник шефа штабу повітряних сил — ген. К. Е. Ле-Мей.

Восни експерти європейських країн є тої думки, що така обсада чолових постів збройних сил США вказує на те, що США готуються в скорому часі перейти до провадження війни при допомозі роботів за потисненням гудзиків. На окрему увагу заслуговує факт, що США дуже скоротили численність земних сил, приділяючи особливу увагу стратегічному інтерконтинентальному летунству, керованим рекатами і балістичним стрільням.

АТОМОВИЙ-ЗБРОЙНИЙ ВИШКІЛ БУНДЕСВЕРИ

Міністер оборони Федеративної Німеччини Штраув заявив в Бонні, що постачання тактичної атомової зброї для збройних сил Бундесвері розпочнеться наприкінці 1958 р. або з початком 1959 р. Вишкіл війська для обслуговування тактичної зброї переводитиметься в першу чергу на територіях Західної Німеччини.

НІМЕЦЬКО-ФРАНЦУЗЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ КОМІТЕТ

Недавно засновано німецько-французький військовий комітет для тісної співпраці у військовій діяльності старшин обох країн. До цього комітету можуть належати старшини німецької Бундесвері і французьких збройних сил.

НІМЕЦЬКІ СТАРШИННИ ВОЄННОЇ ФЛЬОТИ В США

25 німецьких старшин і кадетів воєнної фльоти Федеративної Німеччини відбули німецький вишкіл в США на гідролітаках.

АВТОБАН-ПЛОЩАДКИ В СХІДНІЙ НІМЕЧЧИНІ

До кінця 1957 р., з наказу міністерства національної безпеки Східної Німеччини, мусить бути збудовано 40.000 квм. автобанів з бетонними площадками для посадки турбінових літаків в округах Галле, Липськ і Коттбус.

РАКЕТНІ ВІЙСЬКА СССР

В Советському Союзі створено новий рід зброї «ракетні війська», як окрему зброю збройних сил СССР. Ракетні війська СССР очолює марш. Бірюзов. Ці війська перебувають тепер з стадії приспіненої розбудови при наземних силах, летунстві і воєнній фльоті.

АТАШЕ ПОВІТРЯНИХ СИЛ НФР

За останні місяці Федеративна Німеччина матиме власних військових аташе повітряних сил в таких країнах:

- Бельгія — май. Деллінг.
- Великобританія — полк. Ф. Плетц (Лондон).
- Франція — полк. Брассер.
- Італія — май. Шлоккерманн (Рим).
- Канада — полк. Шліхтінг (Оттава).
- Туреччина — полк.-лейтн. Зеелігер (Анкара).
- США — полк.-лейтн. Мерквітц (Вашінгтон).

За повідомленням німецької пресо-вої агенції, яка посилається на інформаційні кола міністерства оборони Німецької Федеративної Республіки, до кінця ц. р. до США прибуде група вояків бундесвері, де переходитимуть вишкіл з ракетною зброєю.

Кореспондент агенції Франс Пресс повідомив з Аману, що до Йорданського порту Акаба прибув великий транспорт американської тяжкої зброї.

В невеликому англійському місті Фарнборо наприкінці вересня ц. р. відбулася виставка військового та цивільного летунства. З військових літаків звертали на себе увагу новий стратегічний бомбардувальник «Вулкан-2», а також бомбардувальники «Веліент» та «Віктор». З винищувачів новим літаком є «Р-1» та «СР-53», які мають поверхзвукову швидкість і озброєні ракетами, керованими на віддалі.

В військовій пресі появились повідомлення, що, побіжно з працями над винаходом нових атомових бомб, військовій науковці працюють тепер і над бактеріологічною зброєю. Такою зброєю будуть різні бомби, навіть паперові, наладовані зараженими тваринами та комахами. Бомби наладовуватимуться жучками, павуками, блохами, мухами, молосками, а з тварин: мишами, щурами, ящірками псами. Комахи і тварини розповсюджуватимуть чуму, сибірську язву, дизентерію, енціфаліт, холеру. Окремо передбачається розпорозувати з літаків заражений бактеріями порох.

Анкарський кореспондент «Нью-Йорк Таймс-у» повідомив, що в військових маневрах Турецьких збройних сил на турецько-сирійських кордонах брали також участь і три армійських корпуси.

23. вересня ц. р. в Хомс (Сирія) відбувся випуск офіцерів, які закінчили Хомскву офіцерську школу. На церемонії випуску був присутній сам президент Сирійської республіки Шукур Куатлі та прем'єр-міністр Сабрі Асали. Параду офіцерів приймав начальник генерального штабу сирійської армії генерал Візрі. Поруч з ним на параді стояв советський віце-адмірал В. Котов.

В вересні ц. р., як повідомив кореспондент агенції «Юнайтед Пресс», оперативна група воєнно-морської фльоти США в складі 75 кораблів прибула до берегів Північно-Західної Туреччини, на посадці яких знаходилося 8 тис. морської піхоти. В згаданому районі відбулися великі місцеві маневри з десантними операціями.

В вересні ц. р. до Пакистану прибула група йорданських офіцерів. Ця

група перебуватиме в Пакистані довгий час і візьме участь у вишкілі пакистанської армії. Крім того передбачається прибуття нової окремої групи, яка матиме ціль — налагодити в Пакистані військове навчання в королівській військовій академії м. Аману.

Головнокомандувач збройними силами в Західній Німеччині американський генерал Ходжа заявив кореспондентові агенції, Юнайтед Пресс, що американські та німецькі збройні сили в Німеччині переозброюються тепер найновішою атомовою зброєю. За повідомленням західної військової преси, генерал Ходж призначається головнокомандувачем збройними силами НАТО на півдні Центральної Європи.

Найбільшим сучасним лінійним кораблем у світі є корабель «Айова» воєнно-морської фльоти США. Він має 63 тис. тонн водозміщення, довжину — 270 метрів, ширину — 33 мтр., швидкість 33 вузли на годину. Його озброєння складається з 9-ти 406 мм. та 20-ти 127 мм. гармат. Крім того він також озброєний 92 гарматами-автоматами 40 мм. калібру.

На полігоні в м. Абердін (США) випробувано нову гармату, що стріляє без «віддачі». Це є батальйонна протитанкова гармата, яка має спеціальний кріс для пристрілювання. Випробування показали, що нова гармата пробиває найгрубішу броню.

В США сконструйовано нову самохідну гармату, призначену для озброєння повітряно-десантного військ. Вага її 7,2 т. Її можна перевозити на літаку і скидати парашутом.

В Англії випробувано новий бронетранспортер, призначений для транспортування військ. Максимальна швидкість його 74 км. на годину. Озброєння нового бронетранспортера — 2 кулемети. Машина має радіолокатор, а екіпаж і десант складається з 12 вояків.

СОВЕТСЬКІ ВІЙСЬКОВІ ВІСТКИ

Підчас «дружньої візити» советських кораблів до Сирії ансамбль матроської пісні та танку Балтійської фльоти улаштував в Латакії великий концерт. За повідомленням преси на концерті було 20 тис. присутніх.

Згідно постанови ЦК КПСС, протягом 1957-1960 рр. в СССР буде видана «Історія другої світової війни». Книга матиме 5 томів, кожний на 35-40 аркушів друку. Головою редакційної комісії призначено П. Постелова, до членів належить 22 советських генерали, адмірала та полковники. До участі в написанні історії закликається також і широка підсоветська суспільність та Комітет ветеранів війни.

8. 10. ц. р. маршал Жуков прибув з «візитою дружби» до Югославії. Його почот складають: віце-адмірал Чорноморської Флотії Чуренка, командуючий Одеською військовою округою генерал-полковник Радзівський та генерал-лейтенант Ф. Степченко і Л. Кітаєв.

Згідно відомостей західної преси Жуков та міністер війни Югославії генерал-армії І. Гошняк узгодять план агресії на Туреччину та Грецію.

В Одеській військовій окрузі розпочалися маневри військ, на яких перевіряються бойовий та вогневий вишкіл війська. В маневрах беруть участь самохідні артилерійські установки (СУ) та атомові артилерія. Окружна військова газета «Защитник Родіни» з тієї нагоди розпочала видавати спеціальні щоденні пропагандивні листівки.

Югославський генеральний секретар в справах оборони генерал армії І. Гошняк, що перебував з візитою в ССРСР, прислав до музею оборони Царицина-Сталінграду пам'ятний подарунок — бронзову статую югославської партизанки.

За повідомленням військової газети «Красная Звезда», советський конструктор М. Калашніков сконструював новий автомат. Він всебічно вже випробований і в цьому році ним розпочнеться переозброєння советської армії. Подробіці конструкції не відомі.

В Москві відбулася зустріч між ветеранами війни ССРСР та Югославії. Під час зустрічі советські та югославські ветерани оповідали свої «геройські подвиги» в другу світову війну та дякували советським ветеранам війни, що вони допомогли «звільнити» Югославію від фашистської окупації.

В серпні та вересні ц. р. на підприємствах Києва і Харкова відбулися зустрічі між молодими офіцерами советської армії та молодими робітниками. На зустрічах офіцери оповідали як вони вишколюють в армії вояків та заохочували молодь до офіцерських шкіл.

Советська військова газета «Красная Звезда» повідомила, що в США науковці наполегливо працюють тепер над конструкцією невеликої пересувної атомової електривни для потреб війська. Такі електривни призначаються для літаків, кораблів, а навіть будуть монтуватися на автових причепах.

Протягом вересня та жовтня ц. р. у військових округах ССРСР відбулися окружні наради воєнкоров (військових кореспондентів). Всіх учасників нарад наказами командуючих

округ нагороджено спеціальними відзнаками «відмінник советської армії».

Кіровський машинобудівельний завод спроектував для советських арктичних військ нову автомашину-всюдихід. Він призначений для руху по снігу, в бездоріжжя та по льоду. В авті можна регулювати температуру і спокійно відпочивати. Всюдихід має навігаційний та радарові приладдя.

В газеті «Красная Звезда» поміщено допис з заголовком «З чорного ходу». В дописі пишеться, що в військових магазинах советської армії квітне крадіжка, шахрайство, спекуляція та незаконний продаж краму, розтрати грошей і т. д. Начальник Головного Управління торгівлі міністерства оборони повідомив в газеті, що винних віддається до суду, а серед військових торгівців відбувається вже чистка.

ПОВІТРЯНІ СИЛИ ССРСР ЗА ОЦІНКЕЮ СЕНАТОРІВ США

Наприкінці січня 1957 р. опубліковано звіт Комісії Смілінтона. Сенатор Стюарт В. Смілінтон був першим міністром американських повітряних сил, які усамотійнено 1947 року, — перебуваючи на посаді міністра аж до 1950 р. В час його каденції ССРСР започаткував холодну війну, заблюкував Берлін, започаткував війну на Кореї. За урядування Семінгтона поглиблено розходження між повітряними силами і воєнною флотою США в питаннях стратегії провадження повітряної війни. По приході до влади республіканців 1950 р., сенатор С. В. Семінтон, не відійшов від політики, а навпаки залишився в опозиції до республіканців, пильно слідкуючи за розбудовою советських повітряних сил — головного противника США. На підставі багатьох документів і свідчень 100 авторитетних свідків з кола різних родів зброї американських генералів, адміралів, міністрів і науковців, спеціальна комісія під його керівництвом, зробила оцінку повітряних сил ССРСР в окремому звіті на 128 стор., який мав окрему прилогу — 1863 друкованих сторінок різних протоколярних з'янань-свідчень. Висновки згаданої комісії є такі:

1. **Продукція воєнних літаків.** Тепер ССРСР продукує більше воєнних літаків ніж в США. За останні три роки советська літакобудівельна промисловість випродукувала модерних літаків, більше ніж індустрія США.

2. **Кількість літаків повітряних сил ССРСР** перевищує декілька тисяч американські повітряні з'єднання.

3. **Винищувальне летунство ССРСР.** Літакобудівельна промисловість ССРСР продукує десять разів більше винищувачів ніж США. Рівночасно винищувальними літаками (реактивними) ССРСР перевищує американські турбінові літаки всіх типів.

4. **Легкі бомбардувальники.** ССРСР має багато більше легких бомбардувальників ніж США.

5. **Середньо-важкі бомбардувальники.** Кількісно під оглядом диспонування середньо-важкими бомбардувальниками, США перевищують ССРСР вчетверо.

6. **Важкі бомбардувальники.** Порівняно з США, ССРСР посідає більше важких бомбардувальників, а також советська літакобудівельна індустрія продукує їх посиленими темпами.

7. **Досвіди і винаходи.** За останні роки на відтинку винаходів і вдосконалення різної зброї ССРСР має досить поважні успіхи. Для розбудови збройної і літакобудівельної промисловості ССРСР диспонує вишколеними кадрами висококваліфікованих науковців. На відтинку ракетної і балістичної зброї, Москва започаткувала досліди цієї зброї скорше ніж США. Однак не зважаючи на це, під оглядом посідання середньо- і далекострільних кермованих на віддалі ракет, США стоїть на першому місці. На відтинку продукції літакомоторів, ССРСР продукує тимчасово мотори з більшою, ніж американські рушійною силою.

Згідно з свідченнями таких американських військовиків, як ген. Н. Ф. Твінінг (шеф генштабу повітр. сил), і ген. К. Е. Ле-Мейя (шеф інтерконтинентального летунства), ССРСР нібито посідає більше інтерконтинентальних бомбардувальників типу «Б-52» ніж США. В зв'язку з цим ген. Твінінг поставив вимогу, щоб в найкоротшому часі американське стратегічне летунство було побільшене на 6 ескадриль, з кількістю інтерконтинентальних бомбардувальників типу «Б-52» на 300 літаків.

В зв'язку з цим насувається питання, чи американська політика коєкзистенції зменшить советську видайність літакобудівельної промисловості?

ЗБРОЙНІ СИЛИ ПОЛЬЩІ

Польські збройні сили нараховують тепер до 556.000 вояків. З цього числа припадає на наземні сили 450.000, які є зорганізовані в 16 піхотних дивізіях, з них тільки 4 моторизовані; трьох бригад артилерії і 12 панцерних бригад. Повітряні сили Польщі нараховують 50.000 летунів, а воєнна флота — 10.000. Крім того, в різних поліційних з'єднаннях перебувають на чинній службі понад 46.000 чоловік. Численність советських з'єднань на території Польщі досягає більше ніж 300.000 вояків.

НАЙНОВШИЙ ЛІТАК ПОВІТРЯНОЇ РОЗВІДКИ

Американці сконструювали розвідчий літак, обладнаний спеціальними камерами, за допомогою яких можна фотографувати з висоти 13.000 м пасмо терену ширини 800 км — віддалі між Альпами і Гамбургом. Літак має найбільшу швидкість до 1000 км на год. Згаданий тип розвідчого літака мав би бути застосований для повітряної контролі підсоветських теренів, очевидно, якщо дійде до обостроного договору.

Апарат «ТДР-56»

(Закінчення)

Зайшли до ресторану. За високим дерев'яним парканом розмістився невеликий буфет, а серед невеликого саду на вільному повітрі стояли мармурові столики. Лівен замовив бутерброди, томати і пляшку вина. Випивши декілька шкляночок, Макс Лівен швидко сп'янів. Тикаючи виделком у таріль з томатами, він розпитував Вальтера за знайомими на кораблі.

— Сумно одному, — скаржився він Вальтеру. — А братва ось уже два тижні до мене не приходять. Ти коли будеш на 45-му.

— Га-га-га! — загадково промовив Вальтер. — Іх, братуха, на рейд поставили. На бочці стоять.

— Теж скажеш, що ні до воріт ні до плоту! — здивувався Макс. — Коли це таке було, щоб тральщик на бочці пасся? За п'ять років моєї служби на 45-му ми ніразу ще на бочці не стояли. Що це тобі — крейсер або есмінець?

— Кажу правду, — тихо промовив Вальтер. — Стоять у найлухшішому кутку. На берег ніхто не має права сходити і до них нікого не впускають. Привезли якісь ящики на тральщик, щось з 15 штук. Що там у них — ніхто не знає. Але ти про ящики нікому ані слова. Зрозумів? — Вальтер підозріло оглянув присутніх. Але відвідувачі сиділи від них далеко і їх міг почути лише моряк, що сидів побіч за окремим столиком. Але він теж пив спокійно пиво і не зводив очей з гарної офіціантки, що швидко звивалася між столиками з переповненими шклянками пива.

— Мені вже час, Макс, відшвартовуватись. Буду на тральщикої, передам братві, щоб зайшли до тебе. Будь здоров!

Вальтер розпрощався і вийшов з ресторану, а Макс Лівен залишився самітним. Поспішати йому не було куди.

— Сумуєте? — почув Макс голос. За сусідським столиком сидів невідомий моряк, привітно до нього посміхаючись.

— Сумую, — признався Макс. Його давила самітність, а сп'янівши, він раптом став дуже товариський. Йому бажалося з кимсь поговорити, розкрити власну душу.

— Я ось також самітно час скорочую. Сумно, а що вдієш? Куди підеш? Місто чуже, — сказав невідомий моряк.

— Певно, що в чужому місті та ще й самотньому, не весело, — згодився Лівен. — Ми теж бувало, як траліли в чужих районах... Скінчив працю, підеш до міста і не знаєш, як час скоротити.

— Пересідайте до мого столика. Вип'ємо по шклянці...

— Чому б не випити? З приємною людиною завжди вип'ю.

— Дві великі чарки коньяку, — гукнув невідомий моряк до обслуги.

— Так, так... Розумієте, була у мене тут дівчина, — продовжував розмову Лівен. — Заради неї я в цьому місті залишився... Вона тепер там, танцює з іншими...

Моряк уважно слухав, підперши п'ястком підборіддя. Випили. Замовили знову.

— Я також раніше на військових кораблях плавав, — говорив незнайомий моряк. — На торпедних катерах. А ви на них не плавали?

— На катерах не плавав. Весь час на тральщикої. На сорок п'ятому. Вачили може його? Старий тральщик... На рейді тепер стоїть, на бочці. Коли це було, щоб тральщик на бочці пасся. Приятелі ось уже два тижні в місті не з'являються. Сумую за ними... Оповідують, що якісь ящики на тральщик привезли... Ех, всі розумні тепер стали... — Лівен ще більше сп'янів. Він намагався говорити нормально, щоб не здаватися п'яним. Але цього не був у стані зробити. Голова крутилася на всі боки.

— На сорок п'ятому, кажете?

— Так, на сорок п'ятому. Він тепер там... — Лівен махнув рукою в невідомому напрямі. — Приятелі напевно вже собі всі лікті пообгризали. Берег під носом, а вирватися — фі-фі-в!

Офіціантка знову принесла коньяку. Лівен, скрививши обличчя, випив. Що сталося потім, він уже не пам'ятає. Знає лише, що новий знайомий заплатив за горілку, вивів його на бульвар, а сам негайно зник. Лівен зупинився біля танцювальної площадки. За решітчастим парканом побачив свою дівчину. Вона танцювала з новим кавалером. Лівен вирішив поговорити з нею, сказати, що між ними все скінчене. На проході до танцювальної площадки його зупинив контролер. Макс став перекопувати його, а потім штовхнув. Хтось до них підійшов, потім ще хтось. Один з невідомих схопив Лівена за руки. Макс розлутувався і вдарив контролера п'ястком. Прокинувся другого дня в поліції. На душі було бридко. Тіло боліло. Пригадуючи минулий вечір, кривив обличчя, йому було гидко. Опівдні Лівена викликав слідчий, якому він нехотя оповідав свої вчинки з минулого вечора. Слідчий також слухав неухважно, бо за довгі роки своєї праці вже звик до подібних випадків. Але, коли Лівен згадав за незнайомого моряка, слідчий раптом споважнів.

— Ви сказали йому за ящики?

— Здається, так.

— І число тральщика назвали?

— Так, назвав.

Коли допит закінчено, Лівен думав, що його з-під арешту звільнять. Але слідчий попросив його зачекати, а сам подзвонив по телефону. За півгодини Макс Лівен сидів у кабінеті полковника Кляйк.

— Так ось що, пане Лівен, оповідайте мені за все, що з вами вчора вечером сталося, — сказав Кляйк. — Пригадайте всі подробиці якнай докладніше, а зокрема розмову з невідомим моряком. Це дуже нам важливе.

Слухаючи Лівена, Кляйк переконувався, що невідомий моряк, з яким пив Лівен, є той «гість», що з'явив-

ся в районі капітана Кейндлі. Смугляве обличчя, чорні брови, нова емблема на кашкеті... Отже «гість» не залишив міста. Він цікавиться тепер тральщиком ч. 45.

— Сьогодні вечером ми підемо на бульвар. Чи пізнаєте ви там невідомого моряка? — запитав Кляйк Лівена.

— Напевно пізнаю.

Щойно стемніло, Кляйк відрядив на бульвар групу оперативників, яким описав зовнішній вигляд невідомого. Переодягнувшись у цивільне убрання, полковник Кляйк поїхав також авто до бульвару, взявши з собою Лівена та лейтенанта Хімре.

Бульвар-парк був другим місцем, де збиралася велика кількість людей курортного прибережного міста. Одним кінцем бульвар виходив безпосередньо на беріг моря, а другим, широким — підносився на височині до ресторану «Жермен». Авто зупинилось проти головних воріт — високої дерев'яної арки. Тут яскраво горіла електрика, скупчилося багато людей. Кляйк висів з авта, потупцював на однім місці і засунув руку до кишені за сигаретами. Але закурити йому не повелось. Мовчазний до цього часу Лівен, раптом показав рукою до переду і голосно закричав:

— Ось він! — і кинувся між людьми. Лейтенант Хімре побіг за ним. Тільки в одну мить полковник Кляйк побачив суворе, здивоване обличчя моряка, матросський кашкет та нову емблему на ньому. Але ще не зробив Кляйк і кроку, як моряк спритно зник у людському натовпі, який сунув до парку. Кляйк перейшов вхідом і недалеко від контролера побачив Лівена. Кивнувши на нього, полковник пішов до темної алеї.

— Вибачте, — винуватим голосом звернувся до полковника Лівен. — Не витримав.

Кляйк по радіо наказав вартовому контррозвідки негайно вислати до парку групу оперативників. За декілька хвилин вони вже спостерігали всі виходи з парку, пляжу та ресторану.

«Гість» зловився в пастку. Але ця пастка мала півтора кілометра довжини, а до того ще й печеновна людьми. Треба було чекати, аж поки прогулявці залишать парк. Але це станеться пізньої ночі. Лише о першій годині парк спорожнів; час-до-часу доріжками його прогулювались окремі пари, або самітні відвідувачі. Полковник вирішив викликати прикордонників, щоб «прочистити» територію, але в цю мить до нього підійшов швидкою ходою лейтенант Хімре.

— Пане полковнику, прошу проїти за мною.

До них приєднався і вартовий поліцейський. Серед густих кущів вони продістались у темряві до глухої закутини бульвару, аж до паркану з колючих дротів. При світлі електричного ліхтарика, Кляйк побачив під кущами морський кітель та кашкет, забруднені землею.

— Тут переходив з ліхтарем сторож, — оповів поліцейський, — помітив емблему. Зле була приписана землею, але блиснула в світлі ліхтаря. Сторож конував ногою і помітив кі-

тель. Думаючи, що когось забито, ви-кликав мене.

Хіміре переглянув кишені кітеля і обшукав під підкладкою.

— Немає нічого.

— Так, — тихо проговорив Кляйк, міцно стиснувши п'ясточки. Такою звичкою він заспокоював нерви... «Гість» обдурих полковника і розвідку. Очевидно, він вийшов через пляж у верхній сорочці і без кашкета. Тому й не звернено на нього уваги... «Але наша боротьба ще не закінчена», — міркував Кляйк.

— Які будуть ваші вказівки, пане полковнику? — запитав лейтенант Хіміре.

— Всіх оперативників повернути назад до помешкання установи. Все! — Круто повернувшись, Кляйк вийшов з парку.

★

— Скажіть, колого, вам ще не зну-дилось мешкати в готелі? — запитав Сплейка-Гундіна за декілька днів Алерхов.

В туж мить Сплейк здогадався, чо-му його новий «шеф» поставив таке питання. Але навмисне здивовано відповів:

— Чому? Живу... Звук, все га-разд...

— І у вас немає туги за родинним життям? — усміхнувся «шеф».

— Сумувати немає причин. До ро-динного життя в моїй службі не звик.

— Треба буде звикати, мій дово-гий. Довше чекати нам вже не мож-на. Освідчайтесь Маргареті і... од-ружуйтесь з нею.

— Так? Але, коли вона того не ба-жати?

— Потрібно, щоб забажала. Цього потрібно осягти. Вблагайте... Який же ви мужчина! Між іншим, вона вами захоплена...

— Коли це потрібно для нас... Добре... Буду намагатись. Постара-юсь.

— Ваше завдання, пане Гундін, — продовжував далі «шеф» розмову, — за кожну ціну дістатись до мешкан-ня професора Голмерні. Скажіть Маргареті, що мусите вже залишити готель. Улаштуйте заручини, весілля, або подібну якусь вечірку з прийн-няттям. Зрештою, улаштуйте, що завгодно. Мені потрібно буде знати, в який день ви перенесетесь з готелю до мешкання Маргарети. Повторюю, мушу знати день і дату... Від того залежатиме успіх справи. Крім то о, ви мусите дізнатись чи є охорона навколо дому, виконати відбитки взірців ключів до кабінету професо-ра, а по можливості і до сейфу.

— А потім?

— Докладні інструкції одержите потім. Нам потрібно нотатки профе-сора Голмерні. Рисунок апарату в його будинку немає, це нам відомо докладно. Але професор має власні записки в своїх особистих нотатниках, як також і розрахунки апарату. Це для нас дуже важливе. Свої розра-хунки науковець Голмерні записує до нотатників вже протягом багатьох років. З них можна дуже багато до-відатись цікавого. Тільки дістанемо, що нам потрібно — негайно зникне-мо. Тієї ж ночі.

— Добре, пане начальнику, — про-

мовив Сплейк, підводячись з крісла.

— Я мушу вже йти.

— Так, так. На побачення спізню-ватись не можна.

Сплейк помітив Маргарету ще на віддалі. Стрчка, в білому широко-крисомо капелюсі, вона швидко йшла алеєю.

— Ви вже тут, — присмтно усміха-ючись, промовила вона до Сплейка.

— Я дещо спізнилася. Лихо з моїм батьком...

— Невгамований?

— Так... Йому потрібно відпочи-вати, дотримуватись приписів ліка-рів, а він за працю думає. Сьогодні ледви затримала вдома. На якийсь корабель ладнався їхати. Я відбрала у нього окуляри. Немов дитина, сло-во чести...

Маргарета мрійно задивилась на дерева, між якими вимальовувався кусник яскравосинього моря, а на ньому біла шогла. Фарби були на-стільки різкі, що здавалися природ-ними.

— Враження таке, ніби перед очи-ма малюнок. Але, тільки треба гля-нути в інший бік і все негайно зник-не — море, дерева, шогла і... ви та-кож. Голос Маргарети мав відтинок суму.

— Щодо моря та зеленини і шогли не знаю, — відповів Сплейк, — але я ество абсолютно материльне...

Однаке ці слова на обличчі Марга-рети не викликали усмішки. А тому він додав:

— Сьогодні ви, здається, в негар-ному настрої? Що таке трапилося?

— Нічого. Сумно...

— Сумно? Чому?

— Не знаю... Наприклад, ми... Випадково в житті зустрілись, а зго-дом розійдемсь власними шляхами... А мені від тієї згадки чомусь боляче і сумно... Випадкові знайомі... Та не будемо про це говорити. — Марга-рета раптом підвелася з лавки і взя-ла Сплейка за руку. — Йдемо в інше місце.

— На пляж? — запропонував Сплейк.

— Ні. Ліпше відпровадьте мене до мешкання. Треба батькові повернути окуляри, — вдаючи навмисне весе-лу, промовила Маргарета.

Сплейк відчув, що тепер є найліп-ша хвилина виконати наказ Алерхо-ва. Але... він не мав сумління об-дурювати Маргарету. Це було б зло-чином. Руїнувати жінці життя! Ма-йор Сплейк мав свій плян, схвалений полковником Кляйком. Але він не передбачав, що розв'язка наступить так швидко. Не помітив навіть, як звичайне знайомство Маргарети з ним переросло у інше почуття її до нього. Цього допускати не можна, потрібно негайно повідомити полковника.

Поволі переходили пішоходом ву-лиці. Минуло бар-ресторан, далі йшли в напрямі великої модерної продуктової крамниці. Тут майор Сплейк знову пережив тяжку хвили-ну. В цей час його мати вибралась до міста зробити закуп деяких продук-тів. Наближаючись до крамниці, во-на помітила, як з-за рогу вулиці з'я-вилися мужчина і жінка. Він — в морській уніформі, вона — в бла-китній блузці і білому капелюсі. Во-ни йшли перед нею. Хоч мати Сплей-

ка не бачила обличчя мужчины, але по ході та постаті вона негайно впізна-ла свого сина. Це ж його хода, звичка тримати голову... Так, мати помилитись не може!

Син був одягнений в незнайоме для неї убрання. Але це її не заскочило. Його служба того вимагає. Отже він приїхав! Замість того, щоб повідомити про це матір, прогулюються вули-цями міста з незнайомою жінкою. Серце матері переповнилось біллю.

— Пане Сплейк! — гукнула вона, приспішуючи ходу.

Але він не тільки не зупинився, а навіть і не обернувся. Він тільки ніби здригнув раменами. Так здавалося матері.

— Синоку! — промовила мати, беру-чи його за руку.

— Ви до мене? — холодним голо-сом запитав Сплейк рідну матір.

На мить їх очі зустрілись. Сплейк дивився дуже спокійно, а навіть злісно. Лише ліва брова ледь-ледь тримтіла. Ніколи ще не зустрічала мати такого холодного і чужого по-гляду власного сина. І вона зрозумі-ла...

— Вибачте, я обізналась — тихо промовила вона. — Дуже прошу ви-бачити, ви схожі на мого сина...

Сплейк ледви помітно кивнув до неї головою.

— Будь ласка, — і повернувшись до Маргарети, сказав — Йдемо, Ріта. Мати тяжко замислилась. Син в мі-сті! І оця жінка? Хто вона — Ріта? Ніколи не згадував він при матері цього ім'я...

Маргарета не надала ніякої уваги зустрічі Сплейка з його матір'ю.

★

Ранком полковник Кляйк прибув на тральщик ч. 45. З корабля за ним вислано катер. Інженер-підполков-ник Штермін зустрів Кляйка на схід-цях і негайно повів його в рубку-ка-біну. Монтаж апаратури «ТДР-56» наближався до кінця. Широкий ек-ран стояв на столі, а навколо декіль-ка чорних приладів з різними гудзи-ками та ручками електричного на-ладнання. На стінах висіли розпо-дільники електричних, що скидалися на великих павуків, а від них, немов павутиння, на всі боки розходились дроти.

— Коли закінчите монтаж? — по-цікавився Кляйк.

— Протягом двох наступних днів. Перше провізоричне випробування в четвер.

— А генеральне?

— Згідно плану — в суботу.

Порозмовлявши з капітаном кораб-ля та дізнавшись, що ніяких надзви-чайностей за минулий час не стало-ся, Кляйк повернувся до управління розвідки. Там він одержав листа від майора Сплейка. Перечитавши його, полковник Кляйк, не витрачаючи ча-су, негайно поїхав до професора Гол-мерні. До цього часу він ще не тур-бував професора. Чому дарма турбу-вати людину, яка перебуває на від-пусці. Тим більше, що будинок, у якому мешкає професор весь час знаходиться під надійною таємною охороною оперативників. Один — працює двірником, а інший — догля-дає сад і квіти. Професор Голмерні про те не знає, але так вимагає спра-

до віконця, розраховувався, одержав квіти і поїхав таксівою до власного мешкання. За півгодини полковник Кляйк читав вже копію телеграми. Там стояло: «Філіадельфія-Па. Головний поштамт. Борису Карцеву. На за-потребування. Хвороба Гоші дуже загострилася. Операцію призначено на суботу. Перекажіть рідним, щоб приготувались. Алерхов.»

— Операція призначена на суботу, — повторив полковник Кляйк, розминаючи пальцями сигарету. — Що ж вдієш?.. Якщо хвороба дуже загострилася, потрібно зробити операцію.

✱

Зустрічати суботу готувалися всі. На кораблі монтаж апаратури закінчено. «ТДР-56» працював надзвичайно. Для випробування прибула спеціальна урядова комісія. Професор Голмерні зустрівся з полковником Кляйком. Вирішено, що професор ніч з суботи під тиждень перебуватиме на тральщику ч. 45, а випробування апаратури відбудватиметься з його участю. З головного штабу контррозвідки повідомлено, що співпрацівників Алерхова вже зловлено. Карцева зарештовано, як тільки він одержав телеграму. Інший, інженер Ройзман зник. Він працював разом з професором Голмерні в науковій установі і напевно був головним інформатором Алерхова. Підчас обшуку мешкання Ройзмана знайдено раціонадвух апаратуру закордонної конструкції. Передбачалось, що Ройзман прибуде до свого «шефа» Алерхова.

Кляйк ще раз добре обміркував до дрібничок призначену на суботу вечірню операцію. Справа вимагала, щоб Алерхов та його співпрацівники були арештовані тієї ж ночі. Одноразово з тим потрібно було забезпечити охороною і Маргарету. Через лейтенанта Еггарда полковник передав Сплейку все, що вимагав Алерхов: відбитки ключів від кабінету та сейфу, а також плян розміщення кімнат в мешканні. Багато турбот мала і Маргарета. Порядкувала в кімнатах, закупувала різні продукти, перекуску, вино, інші напої. Фальшиві заручини треба було так уладнати, щоб у Алерхова не зродилась найменша підозра. Сплейк перенісся жити до професора Голмерні. Для нього призначено окрему кімнату, вікна якої виходили до густого саду. Служниця професора поставила на столі його кімнати великий букет квітів, а поряд стояв портрет Маргарети. Суботнього ранку Сплейк зустрівся з Алерховим, який мав дуже насуплене і поважне обличчя. Такого Сплейк у Алерхова ще не бачив. Закривши щільно двері і вікна Алерхов проговорив напівголосно:

— Злі новини. Наші співпрацівники «засипались».

«Ага! Напевно вже прибув Ройзман, — подумав Сплейк. — А «шеф» хоче мене випробувати. Може має підозру? Але вже запізно, бо сидить сам в пастиці.»

Однак наш плян залишасмо без змін. Якщо в сейфі знайдемо потрібні нам відомості, тієї ж ночі зникаємо. Якщо ні — гру продовжуємо далі.

О восьмій годині вечора Алерхов зайшов до великої кімнати професоро-

ра, де на нього чекали вже гості. Тут були — лисий, старшого віку садівник та його чорноока племінниця, дівчина років 20-ти. Лише Сплейк знав, що садівник та його вигадана племінниця належать до працівників контррозвідки. На заручини їх запросив Сплейк з наказу полковника. Нарешті з'явилась і Маргарета в довгій білій сукні. Зачіску прикрашала біла квітка. Сплейк дуже хвилювався — виконає вона свою ролу чи ні. Але Маргарета поводитись дуже спокійно і вільно. Вона сіла поряд з племінницею садівника і розпочала розмову за нові останні жіночі моди, за квіти.

Разом з Алерховим до мешкання професора прибув довгорукий, високий чоловік з тонкими губами та холодними, немов у риби, очима.

— Приїхав раптово мій приятель, — пояснив Алерхов. — Вирішив без вашого дозволу і його запросити. Прощу вибачити.

«Ройзман» — відгадав Сплейк.
— Прощу дорогих гостей до столу. Що Бог післав нам, тим і перекусимо, — запрошувала Людмила до столу присутніх.

За столом сиділи дуже довгий час. Сплейк так умовився з Алерховим, який розраховував, що присутні вип'ють більше вина і горілки.

«Шеф» виголосив один тост за другим. Потираючи долонею голону голову, він пильно частував свого сусіда-садівника.

— Ми вийдемо покурити, — нарешті звернувся Сплейк до Маргарети. Вона на знак згоди кивнула головою. Алерхов, Ройзман і Сплейк вийшли до кімнати, суміжної з кабінетом професора. В кімнаті було напівтемно, на столі горіла невеличка електрична лампа під синім абажуром.

— Вікно в кабінеті закрите віконницями, а знутри — фіранкою. Можете спокійно засвітити там лампу, — шепнув Сплейк Алерхову.

Відімкнути двері кабінету була справа однієї хвилини. Ройзман та Алерхов зайшли до кабінету і навпомацки понад стіною дійшли до вікна, щільніше прикрили його фіранкою. Ройзман засвітив кишеньковим ліхтариком. Підійшли до сейфу. Алерхов став його відмикати, але руки його тряслися, ключ не входив у щілину. Нарешті тяжкі двері сейфу автоматично відкрилися. В середині лежало декілька тек з паперами. Алерхов взяв з рук Ройзмана ліхтарик, присвічував йому, а той швидко переглядав усі папери.

— Не те, не те, — бурмотів Ройзман.

В одному кутку сейфу лежав пакунок, перев'язаний зеленою стрічкою. Покинув на нього не звертали уваги. І тільки, коли вже переглянули всі папери, Ройзман узяв пакунок до рук.

— Ага! Ось вони, — радісно сказав Ройзман. — Все, що нам потрібно. Телевізійно-радіолокаційна апаратура. Це нам і потрібно... Антена... Не потрібно, маємо вже...

— Беріть усе, — наказав «шеф». — Швидше, чорт би вас вхопив...

Нарешті справу скінчено. Ройзман і Алерхов вийшли з кабінету. Вдоволені обличчя свідчили, що працю виконано добре, знайшли те, що їм було потрібно.

— Як тут? — запитав Алерхов у Сплейка.

— Все гаразд... Нормально... У вас як?

— Ліпше й не потрібно. Пішли тепер до загальної кімнати. Напевно господині без нас сумно, а зокрема без нареченого... Перед дорогою мусимо гаразд перекусити.

Алерхов знову мав настрій жартувати. Зайшли до кімнати. Племінниця дримала на канапі. Садівник цілковито сп'янів. Очі його стали мутні, круглі, нічого не бачили. Маргарета змінила на патефоні нову платинку. Ображено глянувши на чоловіка, запитала:

— Чоловічки, де ви зникли?

— Свіжим повітрям дишали, курили, — весело відповів Алерхов. — Не ображайтесь, Ріта, прощу вас.

— Я не ображаюсь, — відповіла неуважно Маргарета.

— Маю вовчий апетит, — глянувши на стіл з перекускою, сказав Алерхов. — Чи не випити б нам по чарці?

— Прощу гостей до столу. Сідайте, — запрошувала Маргарета.

За півгодини гості вже прошалися. Похитуючись, першим вийшов садівник. Алерхов прощався дуже довго і чвано. Бажав Маргареті щастя, гарного родинного життя і загадково усміхався до Сплейка. Ройзман пробурмотів щось невиразне.

✱

За десять хвилин перед другою годиною ночі Сплейк вийшов з кімнати, в якій він мешкав, до темного порожнього переулку. Глянувши на вікна будинку професора Голмерні, помітив в одному невиразний силует людини. «Маргарета», — подумав Сплейк.

Десять далеко гавкала собака. Почувлася тиха праця автового мотору. Нічні звуки були дуже різкі і галасливі. Авто чекало на Сплейка за рогом вулиці. Лише він замкнув за собою дверці авта, як воно вронило з місця, з кожною хвилиною набираючи все більшої швидкості. За кермом сидів Ройзман, а поруч нього — Алерхов. На першій роздоріжжі вулиць, авто зупинив поліцей.

— Чому їдете тільки з одним ліхтарем?

— Лямпочка перегоріла.

— Поставте резервову.

— Немаємо. Поставимо в гаражі.

— Обов'язково поставте, — приклав руку до кашкета поліцей. Сплейк пізнав в поліцейському одного з оперативників контррозвідки. На серці полегшало. Лише авто зникло за рогом вулиці, на роздоріжжі з'явилось два мотоцикли з колющими. Поліцей вказав їм напрям. Не зупиняючись, мотоциклісти пігнулись за автом.

Через плече поліцей висіла шкіряна сумка. Натиснувши на ній гудзика, поліцей підніс до своїх уст невеличкий мікрофон.

— Звітуйте вартувий ч. 3. О другій годині п'ять хвилин автомашини та

мотоциклісти поминули варту ч. 3. Напря́м — до порту.

В кабінеті полковника Кляйк звіт вартового відгукнувся виразно і чітко. На столі стояв динамик, поруч лежав мікрофон. Кляйк на пляні міста зазначив напрям руху авта. За декілька хвилин динамик видав з себе короткий сигнал і в кабінеті знову почувлися тверді слова:

— Звітує вартовий ч. 5. О другій годині одинадцять хвилин автомашина і мотоциклісти проминули варту. Попрямували вул. Марконі.

Кляйк і вартовий офіцер схилили свої обличчя над мапою міста. Шпи-

гуни дійсно прямували до порту. Можливо вони розраховували дістатись на черговий пароплав? Але це не відограє ролі. В порті на них уже чекають.

Вартові звітували регулярно. Останній звіт одержано з порту. Та, на здивування полковника, автомашина поминула порт і погнала за місто. Вона їхала до старого причалу, де стояли шхуни та риболовецькі човни. Кляйк не передбачав, що шпигуни виберуть той напрям. Годинник показував четверту годину ранку. З динаміка заговорив старший групою мотоциклістів:

Звіт пожертв на воєнних інвалідів

Крайової Управи Братства кол. Вояків 1 УД УНА в США із збірки «Дар Українському Воєнному Інвалідові», переведеної на листи Суспільної Служби Комбатантів у листопаді 1956 року.

1. Вовфало, Н. Й. Станиця Братства 1 УД УНА. Збірщики пп.: П. Пенчак, В. Будний, З. Коновка, Л. Головатий, Р. Цюлко, С. Слабик, А. Кобрин, Ю. Копислянський, М. Перейма. Дохід з заваби, влаштованої дня 11. 5. 1957 р. в сумі 220 дол.	724.00
2. Гартфорд, Конн. Станиця Братства 1 УД УНА. Збірщики пп.: В. Салік, В. Шподарунок, В. Будас, П. Дутка.	281.50
3. Дітройт, Міш. Станиця Братства 1 УД УНА. Збірщики пп.: Я. С. Кривий, Б. Середок, Н. Н., Б. Скасків, В. Левицький, А. Полаташ, М. Трешневський, О. Ворик, Я. Никифорак, І. Сливка. Дохід з імпрези 150 дол.	245.50
4. Клівленд, Огайо. Станиця Братства 1 УД УНА. Збірщики члени Станиці Братства при співучасті пань: Володими Полянської, Ориси Руденської і п. Івана Касараби.	599.35
5. Ньюарк, Н. Дж. Станиця Братства 1 УД УНА. Збірщики пп.: З. Рубчак, І. С. Коропецький, Р. Кочержук, Я. Ткач, Д. Ліщинський, В. Сигалів, А. Тимкевич.	113.00
6. Нью-Йорк, Н. Й. Станиця Братства 1 УД УНА. Збірщики пп.: Г. Зарицький, В. Гриньох, Р. і Т. Долянський, Д. Дзінгалова, Й. Гивель, Р. Дразньовський, Ю. Кекіш.	68.00
7. Трентон, Н. Дж. Станиця Братства 1 УД УНА. Збірщик п. В. Маркевич.	38.50
8. Філадельфія, Па. Станиця Братства 1 УД УНА. Збірщики пп.: М. Гісь, М. Швець, В. Матієвич, Б. Артимішин, Р. Мацьків, Я. Вобинський, О. Лисяк, І. Ракочий, В. Степанишин, І. Сирота, Г. Похожай, В. Лотоцький, В. Ляцик, М. Ліщинський, І. Скіра, Р. Клос, В. Карпак, М. Білик, В. Войціх, Е. Левицький.	525.00
9. Чикаго, Ілл. Станиця Братства 1 УД УНА. Збірщики пп.: Р. Ременюк, М. Малецький, А. Данилюк, В. Галушка, М. Свачій, І. Печенюк, О. Городиський, М. Дрогомирецький.	185.75
10. Амбрідж, Па. Збірщик п. Ю. Іваськевич.	31.00
11. Амстердам, Н. Й. Збірщик п. Т. Лаба.	6.00
12. Ветлем, Па. Збірщик п. Е. Михайлів.	8.00
13. Вудбайн, Н. Дж. Збірщик п. Г. Зарицький.	2.00
14. Гайленд Паркс, Ілл. Збірщик п. М. Березюк.	40.00
15. Джерзі Сіті, Н. Дж. Збірщики: п. М. Цюлко і п-на С. Квасниця.	35.50
16. Ірвінгтон, Н. Дж. Збірщик п. І. Войко.	42.50
17. Лорейн, Огайо. Збірщики п. Д. Деркач і Гурток Українських Пластунків Юначок «Блаватки» в Лорейні.	75.40
18. Мінеаполіс, Мінн. Збірщики пп.: Р. Смулка і Г. Литвинчук.	22.00
19. Ніксон, Н. Дж. Збірщик п. О. Ратич.	25.00
20. Нью-Гейвен, Конн. Збірщики пп.: Б. Лесь і В. Гачкевич.	52.50
21. Пассейк, Н. Дж. Збірщики пп.: Р. Кобрин, Д. Порожняк, Я. Мартинюк.	39.00
22. Пітсбург, Па. М. Любінецький, Г. Смолик і відділ СУМА	47.00
23. Рачестер, Н. Й. Збірщик п. М. Рінаш.	4.00
24. Урбана, Ілл. Збірщик п. М. Новосад з рамени Української Студентської Громади в Урбана, Ілл.	5.75
25. Ютика, Н. Й. Збірщик п. В. Гнатів.	62.00
26. Пані Евфрозина М. Силенко зложила до Крайової Управи Братства кол. Вояків 1 УД УНА в США на фонд «Дар Українському Воєнному Інвалідові» із нагоди панахиди по синові Миколи — воякові 1 УД УНА.	10.00
27. П. В. Макар в Денвер, Кол.	5.00
28. Замість квітів на могилу бл. пам'яті В. Полянському в Клівленді на фонд «Дар Укр. Воєнному Інвалідові» зложили пп. Ю. Шкарупа, М. Гороховянка, М. і І. Яремко, Л. Кусяка, І. Руденський	30.00

Разом дол. 3333.25

Всім Вп. Жертводавцям і Збірщикам щиро подяку складає Крайова Управа Братства кол. Вояків 1 УД УНА.

(О. Білик — фінансовий референт) (Б. Артимішин — реф. сусп. опіки)

— Авто прибуло до старих причалів. Висіло три особи. Машину залишено під деревом. Невідомі пішли до старої шхуни і зникли в її середині.

Поки мотоциклісти звітували, шхуна від причалу відшвартувалася. Кляйк негайно зателефонував до вартового риболовецького порту, який підтвердив, що в море відплила шхуна «Шука». Вона прямує до судно-ремонтних майстерень, які знаходяться на віддалі 120 км.

Тепер Кляйк зрозумів усе. Шпигуни втікають тим шляхом, яким і прибули — морем. Очевидно шхунадесь у неутральній зоні моря чекає підводний човен. Алерхов дуже хитро обміркував свій план. Тепер треба припускати, що на шхуні зібралася уся група «шефа» шпигунства. Полковник негайно пов'язався телефоном з штабом воєнно-морської бази.

— Так е, — відповів вартовий бази, вислухавши полковника.

Шхуна швидко плила в напрямі широкого моря. Сонце ще не зійшло, але наступав уже день. В рубці за штурвалом шхуни стояв сам Алерхов. Він кричав у переговорну рурку до моториста збільшити обороти мотору. На допомогу мотористу пішов Ройзман.

На зустріч шхуни набігали невеличкі хвилі. Море було порожне, ані однієї щогли й кораблика. Дивлячись на море, Сплейк міркував, що робити далі. До кордонів неутральної зони було ще далеко, військові кораблі здоганять, навіть коли б вони відплили від порту навігюліни пізніше. Що кораблі вийдуть здоганяти. Сплейк у тому був переконаний. Закордонні кораблі не відважувться зайти на територіальні води. Все ж таки на кожній іншій випадок Сплейк обміркував і інший варіант. Він змислив шефа в рубці штурвалу, або погусе кермо...

— Стайте щогли, — нарешті наказав Алерхов. — Гундін допомагайте Ройзману. І швидко. До лиспозиції маємо ще 30 хвилин. Літаки з'являться точно о 5-й годині ранку.

Ройзман витяг з-під цельти порожні металеві рури, які став одну на другу нагвинчувати. Рури були невеликого діаметру і легкі на вагу. Сплейк не розумів їх призначення, але допомагав.

Згадка «шефа» за літаки насвітлювала справу зовсім з іншого боку. Чужий корабель до територіальних вод не зайде, його зловлять прикордонні човни й кораблі охорони. Але літаки, інша справа. Вони провуться на одну-дві хвилини і зникнуть потім у неутральній зоні, де їх переслідувати заборонено. Все ж таки, як може літак допомогти шпигунам? Але, після того, як на шхуні немов щогли, встановлено металеві рури, а між їх верхами натягнуто міцного нейлонового шнур, Сплейк зрозумів усе. Вільна частина шнурку спустилася на поклада великою петелькою і нагадувала гойдалку.

Щоб кермо шхуни самовільно не вертілося, Алерхов міцно його зашплінтував. Потім сів у петельку, на якій Ройзман приладнав щось подібне до сидла. Став запинати на собі жовті тонкі шкіряні ремінці.

— Перші летимо ми... Я та Гундін, — сказав Алерхов до Ройзмана, який налаштував уже іншого нейлонового шнура. — Другий літак з'явиться точно 5 хвилин пізніше після першого. Приспішуйте ладувати шнура.

Думки Сплейка працювали швидко і напружено. Тепер він уявив собі, як усе відбудеться. Горизонтальна частина шнура, що натягнена між верхками рун, свobodно знімається. За декілька хвилин з'явиться літак, спеціальним приладом схопить шнура, потягне його в повітря і полетить з шпигунами до нейтральної зони. Там на них, очевидно, чекає корабель. Ні, цього допустити не можна!

— Ей, Гундін, приспішуйтеся, — крикнув Алерхов, сидючи на гойдалці. — Я вже готовий!

Сплейк наблизився до щогли, вихопив ножа і полоснув ним по шнурові. Та нейлон був дуже міцний і лезо перерізало його тільки до половини.

— Ви що? З розуму звихнулись! — Алерхов ще не зрозумів, у чому справа.

— А-а-а! — закричав Ройзман, кидаючись на Сплейка. Живим клубком покотились вони покладом. Відбиваючись ногами, Сплейк намагався звільнити руку, щоб вихопити з кишені пістоль. Алерхов голосно кричав, гукав на моториста, швидко розпинав ремінці. Сплейк напружував свої м'язи, але Ройзман міцно тиснув його до покладу.

— Задушу! — хрипів Ройзман, схопивши майора немов залізними кліщами.

— Бреше, гадюка московська! — Сплейк спритно вдарив плечем Ройзмана в підборіддя. Той зойкнув і звільнив руку. В одну мить майор вихопив пістоль і кілька разів стрілив у Ройзмана. Відштовхнувшись від покладу, Сплейк підвівся на ноги. Але міцний удар по голові, приголомшив його. Моторист вихопив з рук майора пістоль.

— До біса! Кинь його! — крикнув Алерхов. — Сідайте негайно в пельтьку. Негайно!..

Моторист бігцем кинувся до нейлонового шнура, сів і став запинати ремінці. В повітрі загуркотіли двигуни літака. Він наближався до шхуни.

✱

Раптом перед шхуною появилася з води підводний човен, а з протилежних боків плавали гнали тоопедні катери. Помітивши в повітрі літака, з катерів заторохтіли кулемети. Ударило кулями в шхуну... Літак різко звернув на бік і полетів до нейтральної зони... Операцію скінчено...

✱

Алерхов на допиті в контрозвідці тримався спокійно і впевнено. Він сидів на стільці проти столу полковника Кляйк, рухаючи товстими пальцями рук. Дивився через вікно кабінету на кусник голубого неба.

— Ви прибули до нас з шпигунським завданням 4 травня минулого року? — запитав тихим голосом Кляйк.

— Так.

— Ваше завдання, за кожен ціну здобути таємницю апарату «ТДР-56»?

— Так.

В такому змісті і напрямі відбувався допит. Нічого нового в те, що знав уже полковник Кляйк. Алерхов на допиті не вносив. Він розумів, що полковнику все відомо. Відомо було й те, що гру він програв.

— Після Гундіна, вам на допомогу прибув так званий Скалкін-Барле?

— Так. Я його влаштував працювати мотористом на шхуні. Але Скалкін він також і Барле. ледве не провалив усю справу. Зв'язався з отим... — Алерхов насупив чоло, пригадуючи прозвище. — Пов'язався з Лівеном. Ви зловили до своїх рук додаткового козиря.

— Ось що Алерхов, — Кляйк закрик теку з паперами і підвівся з місця. — У вашій справі не розумію тільки одне. Ви і Ройзман досить досвідчені і вишколені шпигуни...

— Дякую, — Алерхов схилив поголену голову, а його уста скривилися у гірку усмішку.

— Розвідники ви досвідчені, — повторив Кляйк, перейшовши кабінетом. — Але чому ви залишили після себе кривавий слід? Що це, звичайна жорстокість, чи помста?

— Ви маєте на увазі морд дівчини?

— Так. Чому її забито?

— Скалкін-Барле оповідав мені, що вона йому перешкодила.

— Яким чином?

— Коли він тієї ночі висів на березі і переодягався в кчцах, дівчина побачила його. Вона сиділа на пеньку і мріяла, чи що... Не знаю... Барле забив її, як зайвого свідка. А ви, в такому випадку діяли б інакше?

Кляйк не відповів. У праці розвідки та контрозвідки відбуваються ще гірші справи, ніж звичайний морд.

— Ви згадали, пане полковнику, за жорстокість. Ви і я належимо до ворожих розвідок. У таких людей, як ми, жорстокість — нормальне явище. Ройзман та Скалкін у минулому кримінальні злочини. За ними рахується не одна кривава справа.

— Покищо на сьогодні досить, — промовив Кляйк, глянувши на годинника.

— Дозвольте мені запитати вас, пане полковнику.

— Прошу.

— Я дивуюсь, як ви пішли на таке ризико. Папері професора Голмерні були у мене вже. Міг би стати щасливий припадок, що ми...

Кляйк весело розсміявся.

— Я дивуюсь, що ви і до цього часу переконані, що таємниця апарату була у ваших руках!

— А що, може не так?

— Очевидно, що не так. Всі документи лежать в іншому, надійному місці. У професора є власні нотатки, з яких можна було б дещо довідатися, але ви їх не дістали.

— Але, що ж було у нас?

— У вас? — Кляйк знову розсміявся. — У вас були розрахунки і рисунки, згідно яких можна було б збудувати... Ноїв корабель, або Вавилонську вежу, а не апарат «ТДР-56». Наші креслярі дуже спритно виконали копіювання старих схем під новими наголовками.

Алерхов підвівся з стільця і пішов до дверей, де на нього чекав конвой...

✱

За чотири тижні, після тяжкої операції в шпиталі, майор Сплейк сходив уже східцями. З обох боків його підтримували Маргарета Голмерні та рідна мати майора. На вулиці проти головного входу до шпиталю на майора чекало авто, за кермом сидів полковник Кляйк.

— Яким напрямом, пане підполковнику Сплейк, накажете їхати? — звернувся за запитом Кляйк.

— Поперше, пане полковнику, я не підполковник... Подруге, прошу їхати до мого мешкання.

— Так є, пане підполковнику. Поперше, вас бувший пане майоре підвищено в ранзі. А подруге, коли буде весілля? — Кляйк загадково глянув на Маргарету.

— Буде, пане полковнику... Другого тижня, відповів Сплейк. Маргарета зникла...

Операція виконана блискучо!

СПОМИН

Михайло Шарик: ДІТИ ВІЙНИ. Частина II. Видавець І. Тиктор, Вінніпег, 1956 р., стор. 128.

Друга частина спогадів п. Шарика це опис його участі в Визвольних змаганнях, в рядах українського летунства. Тоді коли інші роди зброї Української Армії мали більше «щастя» і знайшли своє зафіксування в численних мемуарах з часів визвольних змагань, українське летунство тих часів мало до тепер мачушине трактування.

Зі спогадів Шарика довідуємось саме про цей рід зброї, що налічував 83 машин як на цей час — справді поважне число.

Дещо місяця присвятив автор проблемі «русинів», отих малосвідомих автохтонів, що ще не розуміли, за що ведеться боротьба і втікали з фронту «додому». Автор робить критичні зав-

ваги, що ця порода малодухів не перевелась ще й до сьогодні і покутує на еміграції. Він теж відмічає відомі йому випадки, що люди, які свого часу втікли були з фронту, виемігрувавши до Канади чи США, залюбки оповідали про свої героїські вчинки.

Описам летунських боїв, що супроводжували відступаючу за Дністер УГА, «чотирикутника смерті» і врешті переходу летунського полку до «денікинців» кінчить автор другу частину оповідання.

Так як і перша частина спогадів їх продовження є свідченням українського воєка часів визвольних змагань про свята й тіні цього періоду, свідкість і безпосередність яких робить з них приємну і цікаву лектуру. Л. О.

З'їзд СУВІ в Мюнхені

В останніх днях вересня (27 і 28) відбувся в Мюнхені VII делегатський з'їзд Союзу Українських Воєнних Інвалідів. З'їзд відбувся біля оселі Людвігсфельд в ресторані «Цур Ліфте», де до розпорядимости делегатів були нічліги і дешеві обіди.

По «старому» українському звичаю відкриття відбулося на годину пізніше. Цей стан так увійшов в традицію на еміграції, що кожна українська організація враховує оте опізнення в статуті, або в виборчому правильнику, щоб не мати труднощів реєстрації новообраних керівних органів в німецькому суді.

Основною точкою з'їзду, був звіт Головної Управи, що його виголосив голова Головної Управи п. полк. Микола Стечишин. Він в тригодинній доповіді передав так переконуючо всі болячки й проблеми, з якими довелось зустрічатися в бігу дворічної каденції, що делегати з місця одержали вяснення на пекучі їх питання й підчас дискусій могли обговорювати виключно загально-інвалідські проблеми.

Організаційні справи

СУВІ за своїм статутом діє на теренах усіх країн світу, де знаходяться українські воєнні інваліди (крім СССР і його сателітів). Він об'єднує в теперішньому часі 280 воєнних інвалідів. З них найбільше знаходяться на терені Західної Німеччини, бо аж 206. На терені Австрії 28, в інших європейських країнах (Бельгія, Голландія, Італія, Франція, Швеція) 5 і в позаєвропейських країнах 41.

На терені Зах. Німеччини члени СУВІ, після свого скрупчення, згуртовані в філіях і осередках. Різниця між цими клітинами та, що у філіях є по 10 і більше, а в осередках — менше 10 членів. Філії знаходяться в таких місцевостях: Амберг, Авісбург, Гавтінг, Інгольштадт, Карльсруе, Нюрнберг, Мюнхен-Людвігсфельд і Новий-Ульм. Поза філіями й осередками є велика група поодинокі замешкалих у різних місцевостях. Філіями безпосередньо керують виборні Управи філій, а осередками — Мужі Довіря. Поодинокі замешкалими керує безпосередньо Головна Управа.

Функції Управ Філій і мужів Довіря полягають головним чином на своєчасній збірці членських вкладок та виплат за іменними виказами Головної Управи грошевих допомог згідно з нормами, окресленими спеціальним правильником, затвердженим VI Делегатським З'їздом СУВІ, а також в полагодженню внутрішніх формальностей і участь в різних імпрезах національного характеру, разом з місцевими громадськими організаціями. Поодинокі замешкалі члени СУВІ свої членські вкладки сплачують безпосередньо Головній Управі й таким самим порядком одержують від неї грошеві допомоги, як і члени Філій і Осередків. До групи поодинокі замешкалих належать і члени у вищезгаданих 5-ти європейських країнах.

На терені Австрії, як уже згаду-

вано, є 28 членів СУВІ, з того в Зальцбургу — 9, Куфштайні — 7, а решта є порозкидана по цілій Австрії, переважно по одному інвалідові в кожній місцевості. В Австрії, за Статутом СУВІ, мала б існувати Крайова Управа, коли б там було хоч таке число Філій і Осередків, що могли б дати від себе по одному делегатові й ці делегати могли б прийняти на себе з вибору обов'язки членів органу — 7 членів. Але, як уже згадано, крім Зальцбургу і Куфштайну решта є порозкидана по цілій Австрії. При поділі загального числа членів на три десятичленні групи (дві повні десятки й одна неповна), то ці групи дали б тільки 3-ох делегатів. А який же то З'їзд, що складається тільки з 3-ох делегатів?

Отже, для творення Філій нема правних підстав (Філія мусить мати не менше 10 членів). Правно можуть існувати тільки два Осередки — Зальцбург і Куфштайн — з мужами довір'я на чолі. Але, як виявляється, мужів довір'я нема, бо ніхто не хоче ними бути.

Ясна річ, що Головна Управа, через брак мужів довір'я, не могла залишати своїх членів без допомоги. Тому кожному членові СУВІ на терені Австрії висилала безпосередньо допомогу, на тих самих підставах, як і поодиноким членам в Німеччині, чи в інших країнах Європи. А коли ходить про висоту допомог, то її було обрховано в німецькій валюті за нормами правильника, затвердженого VI Делегатським З'їздом СУВІ. Ніхто з членів СУВІ на терені Австрії не може сказати, що він не одержав допомоги, або одержав менше, ніж йому належалося за правильником.

Щоправда, трохи більше є роботи з виписуванням чеків чи закордонних переказів, але зате є певність, що допомогі суми попадуть без затримки по призначенню й нема потреб турбуватися про поквитання.

Очевидно можна було б мати Крайову Управу і в Австрії, але вона становила б собою фактично Управу тільки однієї розпорошеної філії. І для створення такої Крайової Управи попередній VI делегатський з'їзд вибрав навіть тричленну комісію на чолі з д-ром Дмитром Бобаничем. Ця

Приходи і розходи СУВІ від 23. 8. 1955 — 31. 8. 1957 рр.

	ПРИХОДИ	РОЗХОДИ
1. Членські вкладки та вписове	2.251,78	—
2. Субвенції й дари	120.730,16	—
3. Спеціальний Допомоговий Фонд	—	—
4. Допомоги інвалідам	—	76.586,58
5. Допомоги старшим віком і німечним воякам українських визвольних змагань	—	11.167,32
6. Інші допомоги й дари	—	2.260,16
7. Соціальне обезпечення	—	362,76
8. Відписи інвентаря	—	315,10
9. Персональні видатки	—	2.200,00
10. Чинш	—	1.680,00
11. Опал	—	207,35
12. Світло	—	234,74
13. Адміністраційно-мешканеві видатки	—	48,40
14. Прибирання канцелярії	—	455,00
15. Податки й оплати судові	—	107,56
16. Подорожі й дієти	—	2.732,52
17. Пошта, телеграф, телефон	—	581,69
18. Друки (картотеки, виказки, блякети і т. п.)	—	238,48
19. Канцелярія	—	2.330,29
20. Утримання й наприви інвентаря	—	121,60
21. Верифікаційна Комісія	—	89,19
22. Контрольна Комісія	—	735,97
23. Членське організаціям	—	227,50
24. Репрезентаційні видатки	—	337,64
25. З'їздові видатки	—	1.988,02
26. Транспортів видатки	—	62,02
27. Відсотки з біж. рахунку та видатки банкові	81,65	—
Разом нм.:	122.863,59	105.130,36
Вислід-приріст вл. фонду нм.:	—	17.733,23
Нм.:	122.863,59	122.863,59

ВИКАЗ

жертводавців, що зложили пожертви на інвалідський допомоговий фонд Союзу Українців Воєнних Інвалідів (СУВІ) в часі від 23. 8. 1955 до 31. 8. 1957 року.

I. КАНАДА

		Дол.	НМ.	
1	1	Фонд Допомоги Українців Канади в часі від 25. 11. 55. до 12. 7. 1957.	7.400,00	31.000,53
2	2	Українська Стрілецька Громада в часі від 27. 10. 55 до 24. 5. 57.	4.384,56	18.405,80
3	3	Крайова Управа Братства 1 УД УНА, Торонто, в часі від 24. 8. 55 до 17. 7. 1957	1.600,00	6.701,90
4	4	Братство Українців Каталоків Апо-		

5	5	<p>столького Екзархату Східньої Канади, Торонто, 4. 4. 1957.</p> <p>ІЕ. Преосвященіший Кир Ниль Саварин, Апост. Екзарх Укр. Зах. Канади в Едмонтоні, через ІЕ. Преосвященішого Візитатора Українців у Зах. Європі (Рим) дари-збірки по церквах:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Борщів, Альберта. \$ 42,23 2. Калгари, " " „ 82,60 3. Клірбрук, " " „ 3,30 4. Колмен, " " „ 4,00 5. Едмонтон, св. Йосафата. „ 61,65 6. Едмонтон, св. Василія. „ 18,00 7. Едмонтон, св. Володимира. „ 13,30 8. Егримонт, Альберта „ 3,90 9. Гілліярд, Успення. „ 18,01 10. Краків, Альберта. „ 17,66 11. Гілліяр, Івана Хрестит. „ 21,30 12. Мондер, св. Ап. Петра і Павла „ 43,50 13. Новий-Київ. „ 16,35 14. Просперити. „ 6,00 15. Радвей. „ 15,80 16. Смокилейк, св. Пар. „ 3,60 17. Смокилейк, св. Он. „ 5,45 18. Спедден. „ 9,08 19. Стівестон. „ 15,30 20. Стрий. „ 6,20 21. Торгилд. „ 8,08 22. Ту Гилле. „ 2,13 23. Вернон. „ 13,36 24. Восетна. „ 3,55 <p style="text-align: right;">Разом \$ 434,95</p>	617, 03	2.696,30
6	6	<p>Пан Стефан Царик, Торонто, 15. 4. 57, збірка на закуп моторового візка для члена СУВІ Михайла Мединського в Австрії.</p>	250,00	1.089,50
7	7	<p>Союз Бувших Українських Вояків у Канаді, Торонто (голова ген. хор. Михайло Садовський, скарбник п. Юрій Гуменюк); від Союзу \$ 75,00 — ОДУМ „ 100,00</p> <p style="text-align: right;">Разом \$ 175,00</p>	175,00	730,80
8	8	<p>Пані Параска Юрчишин, Едмонтон, Альберта, дар, згідно з волею її бл. пам. мужа Семена Юрчишина, через Й. Е. Преосвященішого Кир Ніль Саварина, Спископа Українців у Едмонтоні, 12 березня 1957 року.</p>	100,00	416,00
9	9	<p>Українська Православна Церква св. Марії в Бріджпорт, через Українську Стрілецьку Громаду Вінніпег, 19. 7. 57.</p>	57,25	236,15
10	10	<p>Ст. Мари'с (Торонто), Кредіт Уніон Лімітед, 278 Батгурст ст., Торонто — Е. М. 8. 427</p>	50,00	206,60
11	11	<p>Парохія св. Василія Великого в Монреалі, як «Писанка» за 1955 р. Пан Ганчук через УМХС, Мюнхен 25. 11. 55.</p>	34,25	143,16
		Разом у Канаді	15.103,04	63.451,58
		США		
12	1	<p>Суспільна Служба Комбатантів ОБВУА і Братство 1 УД УНА, Філадельфія, в часі від 20. 9. 55 до 29. 4. 57, через ЗУАДК-т і його Європейське Представництво в Мюнхені</p> <p>УВАГА: в поданих сумах виказано виплати через ЗУАДК-т на руки д-ра Д. Бобанича в Австрії, в часі від 13. 9. 55 — 22. 3. 56 \$ 964,20 = нм. 4.011,07</p>	7.089,20	29.736,07
13	2	<p>Братство «Броди-Лев», Нью-Йорк, в часі від 3. 9. 55 до 31. 8. 57</p> <p>УВАГА: До суми нм. 10.501,43 входить сума нм. 3.002,40, як рівновартість 720 каре-пакетів на суму \$ 720 00.</p>	2.503,87	10.501,43
14	3	<p>ЙВП. Архиепископ МСТИСЛАВ, Нью-Йорк, в часі від 30. 1. 56 до 11. 4. 57 — від Української Православної Церкви в США \$ 300,00 = нм. 1.252,00; від Парофії Св. Володимира в Чикаго (о. Ми-</p>		

комісія мала підготувати З'їзд (фактично Загальні збори всіх членів СУВІ в Австрії). Але та комісія, не тільки що не підготувала З'їзду, але й сама розпалася, не проявивши жодної конструктивної діяльності. До складу тричленної комісії входили: д-р Бобанич, сотник Задурович і п. Зорій. Першим вийшов зі складу комісії сотн. Задурович. Головна Управа запропонувала докооптувати третього члена. У виконання цього доручення докооптовано було на третього члена особу, що не була воєнним інвалідом. Цієї кооптації Головна Управа не затвердила й запропонувала покликати на третього члена особу, що є воєнним інвалідом. В міжчасі п. Зорій виїхав до США і в Комісії залишився лише оди д-р Бобанич. Під час листування в справі скликання загальних зборів постало питання про грошеві засоби на цю справу. Д-р Бобанич зажадав від Головної Управи 1000 нм., що на австрійську валюту вносить 6000 австр. шил. Тому, що на день 28. 8. 1955 р. в касі бувшої Управи залишилося сальдо в сумі 9000 австр. шил., Гол. Управа дозволила д-р Бобаничу необхідну суму грошей взяти з цього сальда. Коли ж д-р Бобанич повідомив Гол. Управу, що в касі тих грошей нема, бо він роздав їх, як допомогу, то Гол. Управа зажадала докладного розчислення, якого до сьогодні д-р Бобанич не представив. А тимчасом і сама комісія, як уже було згадано, розпалася.

Крайову Управу могли б мати також і інваліди в США. Хоч до США допомоги й не висилаються, але вони організаційно могли б себе оформити. Гол. Управа, не знаючи місцевих відносин, не робить від себе жодних кроків, а чекає ініціативи самих інвалідів. В США є 32 воєнних інвалідів, членів СУВІ. Більшість з них щойно при кінці 1956 р. виїхала з Німеччини.

Фінансові справи

Головні джерела прибутків СУВІ, це пожертви українського громадянства з різних країн світу і членські вкладки. Основними жертводавцями являються Канада і США. Фінансова господарка базувалася на бюджеті, затвердженому попереднім делегатським з'їздом. Велике здивування викликало серед інвалідів відомість, що інваліди Австрії одержують подвійні допомоги з інвалідського фонду. Раз через Гол. Управу, а другий раз, від жертводавців безпосередньо. Пряме негодовання викликало повідомлення, що Крайова Управа Австрії не подала розрахунків на суму 964 доларів.

Допомогові справи

Гол. Управа СУВІ розподілила протягом двох років допомог на суму 90 000 нм. Допомоги поділяються на чергові й позачергові. Позачергові допомоги видаються в раптових випадках на окреме прохання. Чергові допомоги видаються стало, згідно прийнятого правильника розподілу допомог. Цей правильник передбачає такі місячні допомоги: до 49% інвалідности — 10 нм.; 50-79% — 12,50; 80-100% — 15 нм. Для дружини інваліда призначено 5 нм., а на кож-

ну дитину 2.50 нм. Чергову допомогу одержують тільки ті інваліди, що їх прибутки не перевищують усталеного прожиткового мінімуму. За прожитковий мінімум усталено: самітньому — 150 нм., а з дружиною — 200 нм. На кожну дитину прожитковий мінімум одруженого збільшується до 40 нм. Чий прибуток дорівнює, або перевищує прожитковий мінімум, той одержує допомогу на Різдво й Великдень по 20 нм.

Окремий правильник розподілу допомог мають старші віком і немічні вояки, прийняті на допомогу від СУВІ. Він регулює поняття вояка визвольних війн і тільки ті мають право на допомогу, які брали участь у визвольних війнах в українських військових формаціях, регулярних або не регулярних.

Старшим віком уважається кожного вояка, що покінчив 65 років. Вояків до 65 років життя уважається немічними на підставі відповідного лікарського свідоцтва і вони мають право на допомогу на час хвороби. За прибутки інваліда уважається: заробітня платня, безробітне, фюрзорге, як рівнож сталі допомоги від їх родин, або іншої харитативної установи. Під оглядом допомоги старші і немічні вояки прирівняні до воєнних інвалідів. Вони одержують також допомогу і на свою родину.

Також і вдови по воєнних інвалідах автоматично є включені на допомогу від СУВІ. Вдови і сироти по загинувших на фронті вояках числяться, як вдови по воєнних інвалідах. Трудніша справа є з вдовами по вояках, зокрема тих формацій, склад яких тяжко сьогодні усталити. Рішення в цьому напрямку ще не запало. Головна Управа схилилась до думки, що вдова, яка за життя чоловіка одержувала допомогу, повинна її одержувати даліше. Індивідуально треба буде розглядати докази про військову службу чоловіка та брати до уваги і лікарське свідоцтво про непрацездатність вдови.

Звіти головної контрольної комісії й гол. верифікаційної комісії підтвердили звіт Головної Управи про плідну працю керівних органів. Тільки голова гол. товар. суду мав застереження до Гол. Управи, що він не міг розглянути ані одної справи, бо Гол. Управа це сама зробила.

Дискусія була річевою і короткою. Після двох годин з'їзд міг приступити до голосування про уділення уступаючим органам абсолюторії. Основні проблеми, що їх порушили делегати, це допомоги для хворих по шпиталях, допомога для високопроцентованого інваліда з певним прибутком і паралельні допомоги інвалідам. З рамени Гол. Управи відповіді давали секретар Петро Поліщук, містоголова Роман Дебрицький та в заключному слові голова М. Стечишин. Відносно високопроцентових інвалідів, то цією справою повинна зійнятись відповідна комісія. Відносно зажалень голови гол. тов. суду Гол. Управа подала вияснення, що члени суду не живуть в одній місцевості і щоб вони з'їхалися потрібно на одні тільки проїзdnі квитки 100 нм. На прожиток треба кожному дати по 10 нм. денно, так що

15	4	цюк Омелян) \$ 43,00 = нм. 180,60 разом З'єдинений Українсько-Американський Допомоговий Комітет (ЗУАДК) в Філядельфії через своє Европ. Пред-во в Мюнхені, 29. 4. 57	343,00	1.432,60
16	5	Генерал-хорунжий Константин Смовський, Мінеаполіс, в часі від 30. 12. 55 до 27. 12. 56: а) збірки пані Олександри Романченко і пполк. інж. Василя Філоновича \$ 35,00 та сотн. інж. Макара Каплистого й сотн. Ол. Вдовиченка \$ 39,00, разом \$ 74,00 мінус \$ 1,00 на порто та б) від чайного вечора, улашттов. Союзом Укр. Ветеранів у Мінеаполісі \$ 60,00 — разом	320,00	1.344,00
17	6	Комітет Молодечих Організацій м. Чікаго (УАТ, СУМ ім. Павлушкова, СУМ ім. Вогуна, ОДУМ, МУН, Пласт, ТУСМ ім. Міхновського, Спорт. Т-во «Леви» як частину доходу з Академії на честь Героїв Крут) через п. Миколу Яшко, Чікаго, 14. 3. 56	100,00	418,57
18	7	Відділ ОБВУА в Ньюарку (п. О. Утриско) 20. 1. 56	75,00	310,30
19	8	Пан Роман Байда, Нью-Йорк, через Апостольську Візитатуру в Мюнхені, 20. 12. 1955	15,00	62,70
20	9	Пан М. Прасіцький, Філядельфія, 27. 12. 56	1,00	4,15
Разом у США			10.585,07	44.365,33

III. АВСТРАЛІЯ

			Фунти	НМ.
21	1	Об'єднання Бувших Вояків Українців, Союз Українських Комбатантів, Братство 1 УД УНА і Легіон ім. Симона Петлюри, в часі від 13. 2. 56 до 13. 2. 57 (перекази пп. Володимира і Євгена Буштетів, Мельборн, та п. Г. Вазаліцького, Сідней)	501:16:02	4.719,05
22	2	Українське Католицьке Церковне Братство св. Верх. Апост. Петра і Павла в Мельборні, зі збірок і дотацій Братства за час від 15. 11. 1955 до 14. 8. 1957, по переказах Куратора Б-ва о. М. Іванчо, о. д-ра І. Прашка і проф. Завалинського	337:19:07	3.538,50
23	3	Представник ВО УНРади п. Кирило Закревський через п. Євгена Гловінського, Мюнхен, за час від 22. 1. 1956 до тепер фунтів 31:16:0 (в цій сумі збірка на весіллі сина сотн. Козачинського фунтів 23:00:0)	31:16:00	296,70
24	4	Представник СУВІ п. А. Ілечко, Брізбан, з двох збірок за час від 14. 4. 56 до 16. 7. 57	30:08:08	287,47
25	5	Українська Громада Вікторії через ЦПУЕН, Мюнхен, 29. 5. 1957	25:00:00	232,73
26	6	Край. Управа Б-ва 1 УД УНА, секретар п. С. Добровний через д-ра Л. Ортинського, 5. 10. 1955	21:10:00	200,00
27	7	Союз Українок в Австралії, пані І. Восвідка, 28. 11. 1955	16:00:00	151,19
Разом в Австралії			964:10:05	9.425,64

IV. НІМЕЧЧИНА

				НМ.
28	1	Українська Медично - Харитативна Служба (УМХС), Мюнхен, за час від 22. 2. 1956 до 28. 6. 1957		2.000,00
29	2	Листопадова збірка 1956, переведена клітинами СУВІ в Німеччині		474,44
Разом в Німеччині				2.474,44

V. ВЕНЕСУЕЛЯ

			Ам. Дол.	НМ.
30	1	Дві збірки пп. Степана Хом'яка і Бориса Герасименка за час від 24. 3. 1956 до 15. 3. 1957	369,50	1.540,15
31	2	Збірка п. Євгена Бойка, 13. 2. 1957	15,82	64,80
Разом у Венесуелі			385,32	1.604,95

одноденне засідання гол. суду коштувало б 130 нм. Гол. Управа полагувала всі справи зажалень адміністративним порядком, так що це було вигідним для членів і дешевше. На різні спори престижевого порядку у Гол. Управі нема грошей, ці кошти мусіли б покривати самі позновники.

Наради першого дня закінчено вибором комісій що мали розглянути поодинокі справи й подати свій внесок на вирішення.

Другого дня наради розпочалися працею поодиноких комісій, що мали до 10 години покінчити свої справи й подати вирішення на пленум. Найскорше покінчила роботу **статутарна комісія**. Вона розглянула внески і поправки до статуту, які були такі обширні, що статутарна комісія прийшла до внеску, що це вимагало б опрацювати новий статут. Такої точки з'їзд не передбачав і тому рішили зрезинувати з тих поправок. **Організаційна комісія** розглядала зажалення, що вплинули до З'їзду, або справи, що їх Гол. Управа не уважала себе компетентною ті спра-

ви полагодити. До цих справ належало також прохання вдови по воякові, щоб її прийняли на сталу допомогу від СУВІ. Комісія поставила внесок прийняти ту вдову на допомогу, після індивідуального розгляду справи Гол. Управою.

Допомогова комісія мала розглянути зміни і поправки до правильників розподілу допомог. З'їзд одначе рішив передати всі пропозиції до розгляду Гол. Управі з внесенням відповідних змін до правильників в дусі пороблених внесків.

Бюджетова комісія передбачила на бжучі роки бюджет висотою 60 000 нм. марок.

Резолюційна комісія вислала привіти всім, почавши від українського народу, українським Церквам, політичним і громадським організаціям і всім жертводавцям.

Комісія-матка під голосне схвалення всіх делегатів, мала також на час готовий список кандидатів до нових керівних органів. При висуненні кандидатів до тов. суду, комісія прихилилася до думки, що всі члени суду

повинні замешкати в одній місцевості й тому поставлено інших кандидатів. До нових керівних органів увійшли:

Головна Управа: почесний голова — ген. М. Капустянський; голова — Микола Стечишин; заступники — Роман Дебрицький, Іван Керестіль; секретар — Петро Поліщук; члени — Авраам Коваль, Петро Михайлюк; заступники членів — М. Майструк, М. Гук.

Гол. Контрольна Комісія: голова — Мартин Прозоровський; заступник — Теодор Бондаренко; секретар — Микола Тижневий; член — Іван Дзяттик.

Гол. Тов. Суд: голова — проф. д-р Петро Савицький; члени — Володимир Козак, інж. Яків Зінченко; зап. член — Давид Чава.

Після вибору керівних органів з'їзд закінчився. По обіді делегати остаточно ухвалили внески різних комісій. Великою заслугою візцевого відбуття з'їзду була не тільки дисциплінованість делегатів, але й вмліє керування з'їздом його голови п. Іваном Богомазом. В тій праці також йому активно допомагав почесний предсідник п. ген. Андрій Вовк, з своїм авторитетом. Підсумовуючи враження від з'їзду СУВІ, насувається висновок, що тій організації можна спокійно доручити громадські гроші. Вона не тільки розподіляє їх для повного задоволення потребуючих, але також і чітко з усіх грошей розраховується. **В. П.**

VI. БЕЛЬГІЯ		НМ.	
32	1	Союз Українців у Бельгії, за час від 6. 12. 56 до 31. 12. 56	200,00
33	2	Олекса Самчук, Л'єжж, 6. 6. 56	12,40
Разом у Бельгії			212,40
VII. ФРАНЦІЯ		Фр. Фр.	НМ.
34	1	Дар пані Ольги ПЕТЛЮРИ, вдови по сл. пам. Головному Отаманові	1.000,00
35	2	Збірка на Академії Державного Свята 22. 1. 1957 в Парижі	1.400,00
36	3	Збірка укр. громади в Шато, в річницю смерти Президента УНР А. Лівіцького	1.084,00
37	4	Дар пана Довженка, Париж	116,00
Разом у Франції			3.600,00
VIII. БРАЗИЛІЯ		Ам. Дол.	НМ.
38	1	Дар п. А. Угрина, пересланий через д-ра Л. Оргинського, 6. 12. 55	10,00
Разом у Бразилії			10,00
IX. АРГЕНТИНА		Пезо	НМ.
39	1	Їх Ексс. Високопреосвященніший Кир Іван Бучко, від п. О. Корсуна з Буенос-Айрес дар для інвалідів пересланий до О. О. Василян в Римі	200,00
Разом з Аргентини			200,00

ЗІСТАВЛЕННЯ:

1.	КАНАДА	Кан. Дол.	15.103,04	63.448,58	НМ
2.	США	Ам. Дол.	10.585,07	44.365,33	НМ
3.	АВСТРАЛІЯ	Авст. Фнт.	964:10:05	9.425,64	НМ
4.	НІМЕЧЧИНА			2.474,44	НМ
5.	ВЕНЕСУЕЛЯ	Ам. Дол.	385,32	1.604,95	НМ
6.	БЕЛЬГІЯ			212,40	НМ
7.	ФРАНЦІЯ	Фр. Фран.	3.600,00	45,00	НМ
8.	БРАЗИЛІЯ	Ам. Дол.	10,00	41,10	НМ
9.	АРГЕНТИНА	Арг. Пезо	200,00	27,12	НМ
Разом:				121.647,56	НМ
Від того вартість 220 кер пак.				917,40	НМ
Разом готівки:				120.730,16	НМ

ПОЖЕРТВИ НА ВИДАВНИЧИЙ ФОНД БРАТСТВА

На терені Крайової Управи Братства 1 УД УНА в США на видавничий фонд журналу «Вісті» зібрано:

Листа ч. 151, збірщик п. Е. Шипайло. По 3 дол.: д-р А. Дерет, прізвище нечітке; по 2 дол.: Ів. Капчак, Е. Шипайло. **Разом 7 дол.**

Листа ч. 185. По 5 дол. Микола Оглок. (В Рочестрі на інші листи збирав п. Рінаш). **Разом 5 дол.**

Листа ч. 187, збірщик С. Михайлів. Ірена Ганкевич — 1 дол., Євген Михайлів — 5 дол., Волод. Чубатий — 1 дол. **Разом 7 дол.**

Головна Управа Братства та видавництво журналу «Вісті» щиро дякують всім збірщикам, жертводавцям і Крайовій Управі в США за зрозуміння і виявлену ініціативу.

ПОДЯКА

Головна Управа Братства та Редаційна колегія журналу «Вісті» складають щиро подяку Крайовій Управі Братства в Канаді, яка пожертвувала на видавничі справи 300 канад. доларів і Крайовій Управі в США за її пожертву 100 амер. доларів. Ці пожертви Крайових Управ дуже багато спричинилися до видання чергових чисел журналу «Вісті».

Головна Управа Братства Редколегія журналу «Вісті»

Пишіть спогади

Цей заклик п. сотн. Ф. Крушинського поміщено в часописі «Українець» ч. 41 (561) з 20 жовтня 1957 року. Редакція журналу «Вістей» вважає порушеною справу настільки потрібною, що вирішила це звернення помістити на сторінках журналу. Редколегія має надію, що «Звернення» п. сотн. Ф. Крушинського знайде гарячий відгук серед кол. українських воїнів усіх військових формацій, в яких вони боролися за визволення України з московської неволі.

Редколегія

ВОЯКИ! ПОВРАТИМИ!

Щоб врятувати якнайбільше правди про нашу боротьбу за волю України та мірою можливостей зберегти для нащадків настрої і образ борців за кращу долю нашого народу; щоб не дати порохом забуття покрити заповіт української національної революції про незалежність і соборність України; щоб передати наступним поколінням не фальш і брехню воро-

жу, а істину про нас та про те, за що ми боролися — на нас же живих свідках і учасниках визвольного походу лежить велика відповідальність історична — подбати про збройний Заповіт нащадкам.

Віковичний наш ворог всіх сил докладає, величезні засоби рабської со-ветської імперії вживає, щоб стерти зі сторінок історії та з пам'яті нащадків наших не тільки вістку та славу про наш чин, а й згадку про військо наше заглушити, з метою обрвати повість про наш бій за щастя й добробут України, затерти наш слід у сучасності й прийдешності. Тюрмою, засланням і смертю ось уже сорок літ він карає спомин про нас на нашій рідній землі. Москаль неправдою, жид наклепом, а їхні, потом і кров'ю рабів советських плачені наймити в Європі та в світі, всі вони силкуються пофальшувати та спровокувати наше діло та наше ім'я. А в Україні москаль-загарбник навчає дітей українських не повинних ненавидіти власних дідів, батьків і братів, які

боролися та вмирили за їхню волю та кращу долю.

Для цієї ганебної мети москаль не гребує й не вередить найчорнішими засобами — підступом, тюрмою та мордом. Він катує й знущається, навчає й змушує ненавидіти нас, щоб вирвати зі серця наших внуків і правнуків пам'ять про нас і викласти, як у давнину героя нашої слави незабутнього гетьмана Мазепу.

З тим більшим завзяттям і тим більшою рішучістю ми повинні боронити чистоту нашої слави в минулому та майбутньому. Щоб згадка про нас дійшла до наших нащадків з нашого джерела, а вість про події з оповідання наших уст.

Наш обов'язок, щоб нащадки знали за що ми боролися та гинули. Вони повинні знати, що ми боролися за волю та добробут нашої Батьківщини; що в першу чергу ми боролися проти москаля-гнобителя в кожній його подобі — чорного, чи червоного глита; вони повинні знати, що москаль не брат нам, а гадюка, Каїн і злодій нашого добра; що «єдиний революційний фронт» це було сільце та підступ московських імперіялістів та українських зрадників; що большевизм-комунізм московський це вічна неволя та кріпацтво. Ось про що вони повинні від нас довідатися.

Нам же треба якнайбільше живих і правдивих оповідань про боротьбу. Нам треба такого писання, яке б ґрунтувалося на правді та промовляло до душі й серця, а не до партійних переконань. Бо нащадки наші виховуватимуться не на деклараціях і постановках партійних комітетів, не на списках кабінетів міністерських, а на щирому слові волярських дідів, батьків і братів про боротьбу за визволення України з ярма московського, на живій лінії про наші походи, на заповідях тих, які боролися, кривавились і вмирили в стражданнях. А пісня й повість мандрують століттями!

Надходять вікопомні дні щастя й радощів, славні річниці 40-ліття незалежності й соборності України! Надходять незабутні свята 40-ліття української збройної сили! Ветерани українського визвольного походу мають святкувати 40-літній ювілей! Як же краще та гідніше вшанувати цю Річницю, а в той же час лишити по собі слід і достойний нас та нашої справи пам'ятник, як не писаним заповітом? Інших пам'ятників ми ставити не можемо, бо тут чужина, а писаний переїде всі кордони та перетриває століття! Наш твір вийде на пошану Війська Українського та буде присвячений мертвим, живим і майбутнім воюючим України.

Ось чому, сам учасник визвольної боротьби та з самого її світланку, який пражився, так би мовити, в її казані та який знає її душу, чувши биття її серця — я звертаюся до всіх вас з оцим закликком:

ВОЯКИ! ПОВРАТИМИ!

Чи ви старшина, чи козак — це обов'язок кожного з нас. Найкраща повість про наш бій визвольний вийде з нашого збірного твору! Пам'ятайте про свою відповідальність перед нащадками та кожний беріться за перо, доки ще є час урятувати бодай кіль-

О. Тарнавський

Молитва за полеглих

О, Пане, справедливий будь для тих, що впали, охороняючи від ворога свій край, що віддали життя своє в боях кривавих,

посеред двох сторіч розстріляних розстай,
піднявши прапор самостійної держави:
Благословенний, вічний спокій Ти їм дай!

І дай блаженний мир для жертв в'язниць іржавих,
гнилих конц-таборів і самітних заслань:
для всіх, кого ворожих хід кобін розчавив,

ступаючи по владу у простір хлань,
...Стиснувши з болю зуби й п'ястуки від люті,
вони дали Тобі й країні рідній дань.

Під омофор своєї ласки, Всемогутній,
взьми Ти матерів з дітьми на раменах,
що залишили красвиди незабутні

своїх дідизн, коли війни червоний жах
орав їх куль дощем і зривом бомб і криком
нападених селян, рибалок, кожум'як.

І захисти дідів, що з-за мережі вікон
чекали внуків, щоб співати їм: хвала,
що довелося їм свою любов велику

прокльоном сплюнути, як ворог із сідила
сягав на них нагайкою. Даруй провину
і братовбивцям, що не розуміли зла,

задивлені ув образ, в чарівну картину
злеліяну в піснях з-під кучерявих стріх,
в свою воскресену, розквітлу батьківщину.

О, Пане, справедливий будь для них усіх!
Хай тихий плач беріз і розцвіти калини
колишуть їхній спокій в вічності доріг.

І блискавицею хай суд Твій мудрий зрине,
коли злочинець йде злочинця п'ятнувать;
зроби, щоб на просторах нашої країни

перемагала знов свята, відплатна рать.
Хай оживуть слова, що нам від них осталися,
з якими радісно було їм умирать.

Дозволь же вийти нам, ошуканим, несталим,
на їхню — кров'ю зрошену, святую путь
і докінчити діло, що вони почали...

О, Пане, справедливий будь!

ка добрих зерен на засів! А хто вже має щось написане, нехай не гаючись пришле, щоб воно не загинуло.

До вас — колишні гайдамаки славного Коша Слобідської України, де отаманував незабутній Симон Петлюра! До вас — хмельничани, полуботківці, вояки обох «Синіх Дивізій» та «Сірої», як і до всіх старшин і козаків українських за Центральної Ради! До вас — колишні сердюки, старшини та козаки усіх формацій Української Держави за Гетьмана! До вас — колишні старшини та козаки Армії Української Народної Республіки — Січові Стрільці, Залізничники, Запорожці, Залізної, Волинської, Київської, Херсонської, Шостої ген. Безручка, Окремої Кінної та Гарматчики! Славні Лицарі Залізного Хреста! Повстанці всіх Загонів, які боролися за незалежну й соборну Україну!

Хто з вас ще живий — відгукніться спомином про бій, про похід, про сутичку з клятим ворогом з півночі! Пишіть про все, що надається для передачі нащадкам і оповідання людям з усього того, що ви бачили та пережили під час нашої боротьби за волю й кращу долю України, віддайте борцям належну пошану, а ворога натавруйте тавром повічне, щоб остерегти нащадків! Пишіть про все, правди не бійтесь, вона завжди й скрізь перемагає. Пишіть як умієте, так, наче б ви те оповідали живим людям, які слухають вас, або дітям на науку.

А щоб наш Заповіт оживити, а водночас зберегти живий образ борців треба до нього додати альбом, тобто як найбільше світлин і фотографій.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
І ПОШИРЮЙТЕ
ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ВІСТІ».

Подяка

На поклик Всевишнього, відійшов від нас назавжди 3 червня 1957 р. довгий і тяжкий хворобі, наш найдорожчий муж і батько бл. пам'яті Ярослав Яримович.

Ми, прибиті тяжким горем і зворушені до глибини серця, складаємо якнайсердечнішу подяку всім тим, хто в наших найтяжчих хвиликах подав нам стільки серцевої розради, тепла і помочі.

Особливо дякуємо Всечеснішим отцям: канцлеру І. Леськовичу, д-р І. Гриньохові та каноніку Кайці за відправлення похоронів, а п. м-р. Білинському, пп. хористам і промовцям за звеличання своєю активною участю в похоронах.

Рівнож складаємо якнайсердечнішу подяку пп. м-р. Теслокові, інж. Д. Андрієвському та Ф. Кордубі за їх дієву і щирю поміч у полагодуванні всіх формальностей, зв'язаних зі смертю і похоронами нашого найдорожчого мужа і батька.

За моральну і матеріальну піддержку висловлюємо щире спасибі: Українській Греко-католицькій Візитатурі,

Кожний з вас пришле обов'язково не тільки свою власну фотографію, чи світлинку з події тодішніх — хто має, а й фотографії загиблих і померлих за Україну — в боях, чи на еміграції. Бажано фотографії військових часів, а як нема, то звичайні. Присилайте фото й світлинки навіть потерті, вилянялі, може вдасться їх поновити. Зокрема, хто знає кого з героїв з під Крут (героїв Базару ми список маємо), або фотографії кого з них — за це буде не тільки наша, а й нащадків подяка. При кожному фото, чи світлинці треба подати — хто, де та коли народився, в якій частині боровся та як загинув, чи помер, та де, та коли. Коли ж хто загинув у бою, опишіть як можна де, коли та при яких обставинах. А хто ніяких особливих бойових споминів не має, той хай опише видатну подію взагалі з нашої визвольної боротьби та подасть для науки нашим дітям і правнукам. Пишіть так і тим огнем, як ви тоді почували. Зберіть увагу на снагу в точці тодішнього часу та події.

Веручи на себе цей відповідальний обов'язок, я глибоко вірю, що кожний з вас відгукнеться на мій заклик і подасть свою повну та щедру підтримку моральну та матеріальну.

І в цій вірі та в цій надії кожного з вас витаю щиро, бажаю щоб ми спільно та гідно довели намірену справу до успішного кінця.

Париж, у жовтні 1957 р.

Сотник Ф. Крушинський

к. Старший Ад'ютант 1-ої «Синьої Дивізії» та Старшина для доручень і зв'язку з німецької армії 1-им Корпусом Кнерпера — к. Курінний Хвастівського Куріня, Біло-Церківського Полку, Київського Коша — к. Особистий Ад'ютант Головного Отamana Війська УНР.

Адреса:

Mr. Th. Kruszynsky,
24, rue des Carmes, Paris (5e).

УВАГА!

УВАГА!
Подається до відома всім Передплатникам «Вістей», що з днем 1. 7. 1957 р. адміністрування В-ва перебрав Володимир Стечишин. У всіх справах передплати «Вістей» і закупку книжок, виданих В-вом 1 УД УНА — звертатися на адресу: W. Stečyschyn, München 8, Ayingerstr. 25/II.

Проситься Вп. Передплатників заявити свої претензії відносно дальшої висилки «Вістей».

РОЗШУКИ

Хто з учнів технічної школи або з односельчан знає про долю Пастушка Михайла, з села Криволука, повіт Чортків, просимо написати його брату:

Pastuschak Petro, HAMM/Westf. Alter Uentropeweg 2, Deutschland.

Хто знав би про долю Івана Пиндзи-на зі Стрия, син священника. Двадцятирічним зголосився до 1 УД, мав бути на вишколі коло Праги. В квітні-травні 1944 р. мав перебувати в Мюнхені, «СС-Казерне», де зустрівся зі своїм вуйком, Теодором Кутковським.

Всякі інформації щодо долі двох вище згаданих проситься слати на адресу:

Mrs. Sofia Marchak, 7100 Kendal, Dearborn, Michigan, USA.

Вояків 1 УД, що перебували в Англії й мали емігрувати до Канади, 1. Володимира Томашівського, к. 30 років, родом з Чорткова, 2. Мілька Міруса родом з Чорткова, пошукує Степан Шарун. Писати на адресу:

V. Husar, 27 Gothic Ave, Toronto, Canada.

Хто знав би про долю п. Боліновського, сина кол. пароха і декана Збаража (якого на підставі зізнань очевидців мали б вбити большевики), проситься подати вістку на адресу: Roman G. Vitkowskyj, 46 Gilmore Str., Rochester 5, New York, USA.

Володимира Вовчанського з повіту Турка над Стриєм, який із «рмінцями» прибув до Англії, пошукує Павліна Ільницька, замужем Щепний. Відомості про його теперішнє місце перебування просимо писати на адресу: Mrs. P. Szchepnyj, 111 Hector St., Sefton, N. S. W., Australia.

Хто знав би про долю Теодора Кутковського, ур. в с. Стежниця, перед військовою службою перебував в Бориславі, Дрогобицької області; був на вишколі в Нойгамері, а в квітні-травні 1944 р. повнив службу в Мюнхені, «СС-Казерне» (мабуть видавав харчі). Правдоподібно служив в тяжкій артилерії, приблизно 53 роки.

Дмитро Свідрак пошукує Михайла Свідрака, Федора Онуфрака та Михайла Гайдама — вояків 1 УД УНА, уроджені в с. Майдан Горішний, пов. Надвірна. Відомості про них просимо писати на адресу: Mr. Dmytro Svidrak, 525 N. Laurel St., Bridgeton, USA.

Прибиті тяжким горем

Дружина Ірина
та сини Борис і Тарас Яримовичі.

З КНИЖОК І ПРЕСИ

Піхота в атомовій війні

Полк. Герман Теке

Кожна нова зброя впливає на врядування війни. Рівнож з її появою зникає стара зброя. Особливо піхота використовує різні технічні засоби в боротьбі з ворогом, допасовуючи їх до потреб боротьби. В кожних війнах піхота була вирішальною, бо вона зуміла пристосувати всі нові засоби боротьби, які кожноразом входили в її склад. І так, на початку ХХ сторіччя кавалерія (піхота на конях), або перед другою світовою війною танкові з'єднання, змоторизовані стрілецькі частини, пізніше панцирні гренадирські відділи і повітряні сили, зокрема десантно-парашутні відділи були для піхоти не більше, як тільки допоміжною зброєю. Також у воєнно-морській флотії застосовуються піхотні з'єднання. В США морська піхота зараховується до елітарних з'єднань, які виконують спеціальні завдання.

До часу Гірошіми (перший вибух атомової бомби), зайшли на відтинку піхотинського озброєння чотири великі зміни. Винахід стрільного пороху, був вирішальною зброєю піхоти для боротьби проти феодалного лицарства і завдяки йому, піхота стала з цього часу королевою боїв. Впровадження скорострільної зброї і її технічні удосконалення змусили піхоту до оборонно-укріпленої тактики, надаючи при цьому повновартість вояків-піхотинців, який міг самостійно орієнтуватися на полі бою; створив нові можливості і остаточно витиснув свого старшого конкурента (кавалерію), яка не потрапила достосовуватися до модерної війни. Третью прикметою піхоти було вміння використання моторизації і скоре маневрування. Перший раз було це впроваджено французьким ген. Галліні під час першої світової війни, коли при допомозі парижських таксівок (авт) уможливило скоре пересування піхоти. Під час другої світової війни моторизовані засоби досягли свого вершка.

Постання танкової зброї також в значній мірі вплинуло на тактику піхоти. На початку роблено старання, щоб танків зробити поворотними та щоб вони могли скоро порушатися і тим самим уникати обстрілу піхоти під час першої світової війни. Через технічне удосконалення засобів війни і модернізацію піхоти, вона стала спроможною самостійно виконувати різні оперативні завдання. Під час другої світової війни було доказано, що атмосферичні умови східноєвропейського континенту так вплинули на німецьку піхоту, що вона не була здібна до жадних самостійних операцій в полі. І тому всі великі оперативні дії, як прориви, оточення і переслідування ворога виконували з успіхом тільки танкові частини. Тут також піхота співпрацювала з танковими військами, допомагаючи їм відкривати дорогу через різні заміновані і забльоквані місця і закріплювати терен посуваючись вслід за тан-

ками. Під час оборони піхота творила хребет фронту.

До скинення першої атомової бомби, суперництво між обома родами зброї було вирівняне. Також стало відомим, що при допомозі самих танків війни виграти не можна і що останнє завдання при знищенні ворога припадає піхоті. Жадний рід самостійної зброї не може бути виключно актуальним, натомість разом з іншою зброєю, він й надалі не втрачає актуальності. В зв'язку з цим, вказаним є прослідити чи піхота в модерній війні (в якій ввійшли в дію такі нові роди зброї, як атомова зброя) є далі актуальною. Напр., колись з появою скорострільної зброї і летунства — кавалерія перестала відображати рішальну роллю у війні. Радимо приглянутися різним війнам в світі, що були по 1945 році, які без введення в дію нової зброї, були виграні або програли потугами західного світу. За останніх 12 років (аж до суецького конфлікту) всі війни мали характер громадянських війн і тому присвячимо нашу увагу до останніх трьох війн, що провадилися в Кореї, Індії-Китаї і Суезі. В цих трьох війнах танкові війська не вив'язалися успішно, бо з одної сторони були теренові і постачальні труднощі, а з другої — ворог озброєний в протитанкову зброю міг легко поборювати танкові відділи. Тут зноваж, стверджено, що піхота перевищила танкову зброю, а саме летунство у війні не могло бути рішальним.

Чому властиво піхота західних потуг, яка була краще озброєна і перевищила кількісно ворога, не змогла бути вирішальною у війні? Очевидно бракує даних на це, однак на підставі інформації виходить, що піхота західних потуг є слабшою.

1. В трьох останніх війнах піхота західних потуг, яка була ліпше озброєна і мала велику перевагу вогню, не могла дорівняти противникові. Ворогові удалося своєю тактикою, якостями командування і кожного піхотинця зокрема перевищати західно-го противника.

2. Війська були звиклі воювати тільки при співдії танкової зброї і летунства. Коли цих не було, вони дуже скоро заламлювалися.

3. Західні держави думали, що страх перед нуклеарною зброєю, буде так впливати на інші народи, що вони не відважуться на війну.

Веручи це все під увагу, а також і сьогоднішню політичну ситуацію, піхота повинна бути вишколена і вивінована в модерну зброю так, як німецькі війська що воювали 1943-45 рр. проти ССРСР. Тільки тоді можна буде успішно воювати і не очікувати допоміж від інших родів зброї та виконувати різні оперативні завдання.

Переїдемо тепер до основного, — чи в теперішній війні піхота є далі актуальною і потрібною? Останні 12 років доказали, що жадна країна в сві-

ті не бажає застосувати нуклеарну зброю в локальних конфліктах чи в громадських війнах. Цікаво знати, чи це страх перед атомовою бомбою, чи поява нової тактики в воєнній стратегії? Неправильним одначе є, брати за підставу одну з тих причин, щодо майбутнього воєнного плянування. Дуже правдоподібним в цих причинах може бути коріння, щодо майбутнього провадження війни.

З цих обох поглядів виходить, що з одної сторони, треба бути приготованим на те, що війна може бути ведена як дотепер (без застосування атомової бомби) або з другої сторони, що з вибухом третьої світової війни будуть застосовані атомові бомби і тут треба застановитися, яку роллю виконуватиме піхота.

Ми, одначе не сміємо готуватися до війни, думаючи при цьому, що в війні не буде застосовуватися атомову зброю. Вже тепер треба приготуватися до найгіршого так, як готовились держави перед другою світовою війною в переконанні, що може бути застосована хемічна зброя. Тепер під час миру, ми повинні підготувати піхоту до ведення нуклеарної війни. Іншими словами, мусить бути введений перевишкіл піхоти, не звертаючи уваги на те, чи готуємось до нуклеарної війни, чи ні. Піхота не може знати, чи в майбутній війні будуть застосовані всі роди нуклеарної зброї, чи тільки якась її частина. Також невідомо чи ворог, хочаби на якомусь відтинку фронту добитись успіху, застосує нуклеарну зброю. Отже тому піхота повинна бути вишколеною так, щоб кожної хвилини була готова на те, що ворог застосує нуклеарну зброю.

Багато шкоди на мораль війська, наносить також політична пропаганда, яка представляє атомову зброю в жахливих образах. Вже тепер, під час миру належить військом приготувати до атомової війни так щоб воно зміло використати всі можливості зв'язані з обороною перед атомовою зброєю. Останні досліді з атомовою зброєю, доказали, що по її першій експлозії піхота може півгодини в загроженому терені спокійно порушуватися, а від тиску і горячі, вона може спокійно вичекати в сховищах. Війна може розпочатися з застосуванням атомової бомби, а потім може перейти до старих метод ведення війни. Зі всіма тими можливостями повинна рахуватися піхота, якщо вона й в майбутній війні схоче відіграти поважну роллю.

Як повинна бути організована піхота, щоб вона могла перебороти всі труднощі зв'язані з атомовою війною? В перебудові піхоти повинні бути узглядені наступні чинники: спосіб ведення війни, розчленування, вишкіл, озброєння, виряд, маневр, а що найголовніше повинен бути добре вишколений кожний вояк зокрема.

Як колись так і тепер під час воєнних дій, піхота найскорше входить в бій; рівнож вона має на початку і наприкінці війни рішальний голос. Наприклад в рукопашному бою, в яком кожний вояк воює проти ворога при співдії всіх родів зброї, піхота провадить пролами або знищує ворога. В обороні піхота є хребтом

фронту і тоді, коли інші роди зброї цього завдання не можуть виконати. Тому піхотинець є бильмом в оці ворога. З вищенаведеного виходить, що піхотинець є більш вартісним спеціалістом, як напр. танковий стрілець, летун, чи радист, бо він є спеціалістом в безпосередній зустрічі за рішальну головну бойову лінію.

Спосіб боротьби: Піхотинець мусить знати її так, як напр. ловець вміти спловати великого звіря (піхотинець — танка), далі порушуватися в закритому і відкритому терені, вміти поборювати ворога, та охоплюватись перед нуклеарною зброєю.

Розчленування: Уже підчас миру повинно бути введено таке розчленування відділів, щоб їх пізніше можна пристосувати для атомової війни. Повинні бути створені малі але бойові відділи, які змогли б виконувати самостійно всі оперативні завдання. Піхотинець повинен бути озброєний в автоматичну зброю; рівночасно відділи не сміють бути цілями для ворожого летунства. Добре озброєння і маневрування дають можливість опанувати терен.

Вишкіл: Кожний піхотинець повинен бути вишколений так, щоб він самостійно і безпосередньо вмів орієнтуватись в терені, а також, щоб він інстинктивно вмів вив'язуватись з того завдання, з якими буде стрічатись. Це відноситься, як до звичайного вояка так і до старшини. Піхотинець шойно тоді буде добре вишколений і можна буде від нього чогось вимагати, якщо він між іншим буде озброєний в найліпшу зброю.

Модерне озброєння: Збільшення вогневої сили автоматичної зброї. Якщо в піхотинця буде ліпша і цільніша автоматична зброя від ворожої, то ясно, що буде менше жертв з нашої сторони. Піхота повинна бути озброєна в різну зброю, щоб вона могла успішно боронити перелову лінію. Зброя мусить бути певною (щодо цільности), легка, витривала на різні атмосферичні умовини (холод, дождь і бруд), придатна до різних форм боротьби (поборювання танків), рукопашного бою і замрячення.

Виряд: Піхотинець повинен бути так озброєний і одягнений, щоб бути відпорним проти атмосферичних умов. Одяг мусить бути легкий, пристосований до маскування і протихемічних та радіоактивних променів. При собі вояк повинен мати сеседник проти тетанусу, а також різні прилади до спостерегання і пересилання відомостей.

Маневрування: Маневрування повинно бути застосоване до найбільших розмірів. Автомашини мусять мати спроможність поручатись на різні сторони (найліпше до цього надавалися б півторатоннові вози), які могли б легко їздити по різному терені; також витривали, щоб могли бути вжиті на далекі віддалі; опанцірені, щоб можна було перекинути воєцтво до передньої лінії. Також можуть бути вжиті й гелікоптери, які могли б перекидати піхоту для особливих завдань на тили ворога або на флянкі.

Всі ці проблеми є легкі до переве-

дення, однак тяжчим є, вишколити вояка до таких завдань. Сьогоднішній вояк мусить бути вишколений і ознайомлений з різними родами зброї; він повинен виявляти велику інтелігенцію, а також сильний характер; він повинен бути приготува- повинен бути фізично сильно загарнений до того, щоб воювати в боротьбі на землі, в повітрі і на морі. Вояк тований і тому вже підчас миру його належить заправляти спортом. Духово, він повинен бути так вишколений, щоб мав інстинкт ловця, скору реакцію і вміння вив'язуватись з різних тяжких завдань. В приватному житті, він повинен бути товариським, готовий прийти з допомогою, рішучим і певним, щодо поставлених йому цілей. Тому до цих проблем належить підходити поважно; командири мусять вміти здобути серце кожного вояка. Вояк повинен вишколюватись в свідомості того, що на нього тяжить обов'язок супроти батьківщини; також впоювати в нього і виховувати на традиціях двох світових воєн.

Вказаним є, застановитись (чого ми не можемо легко вжити) чи доцільно вдержувати піхоту в (старому виді) піхотних дивізіях чи вистачить її долучити до танкових з'єднань (панцергренадирів) або створити деякі піхотні спеціальні відділи як парашутні, повітряно-десантні і гірські

М. Волинський

Один з десяти тисяч селєпків

Кілька листків з щоденника до 10-х роковин поселення кол. вояків 1 УД в Англії.

Автор

Сенєда, 28. 5. Зранку сильно похолодніло. На покладі — повно людей, але в шинелях і в накритвах. Минулися італійські часи... Як на злість, збірка затягнулася в безконечність. Вишукую тих, що не позголошувалися до лікарських оглядин. При всьому великий балаган, і зовсім не подобає на те, що вишукують дійсних винуватців. Справа в тому, що пішла поголоска, ніби вернерично хворих сепарують, а то й завернуть до Італії, віддаючи на власну долю. Кажуть також, що на попередніх оглядинах виявили 30 хворих. Це, так би мовити, була б мова чисел.

Узяв собі самочок англійської мови, але до нього не заглядає. Час прогає на балачці з Додем.

Миколи мене годують. Їм подвійний харч на картки, а крім того отримую «екстра». Від того випогаджуються перспективи майбутнього, принаймні в моїй уяві.

По обіді ще більше похолодніло і пустилася злива. Люди з гумором приймають це, як познаку наближення до Англії. Загалом, коли мова про країну нашого майбутнього поселення, про умови нашого життя і праці там, не знаємо рівно нічого. Все оповите мрякою таємниці. Хто врів Яськевичеві, той ще найшасливіший, бо уявляє собі хоч будь-як упорядковане життя, наближене до життя звичайних людей. Але є й такі, що не вірають, «первий з них єсьм

стрілець? Ця проблема є тяжка до здійснення і, якщо тепер підчас миру деякі справи будуть злегковажені, це описля може сильно відбитися в майбутній війні.

Ці справи вимагають довгих студій але на підставі досвіду з другої світової війни виправдали себе великі з'єднання з перевагою піхоти, як рівнож й інші допоміжні рочи зброї. Дуже тяжко, або просто неможливим є підчас війни творити нові з'єднання, зокрема у випадку атомової війни, коли прийдеться творити окремі самостійні відділи. Вказаним є вже сьогодні ті справи серйозно студіювати і готовитись. Концепція творення тільки танкових або мішаних дивізієй не є практичною: поперше тяжка проблема постачання, подруге насъгодні можна дуже легко поборювати танки.

На закінчення приходиться ствердити, що сьогодні багато ляків твердять, мовляв піхота є вже переставленою, забуваючи при тім, що якраз людина є тим важливим рвшінем, який керче всіма технічними здобутками. Вони думають, що місье людини можна заступити роботом або електричним мозком забуваючи знова ж, що всі ті технічні вдосконалення можуть лише допомогти людині, а не навпаки заступити її.

Пенєклав В. Стєчишин

аз». Тож тверджу, що такої глупої полорожі я не переживав ще н'коли. Навіть характеру країни — її історії, географії, господарства тошо — в найзагальнішому майже не знаємо. Поперше, ми не отримували для вивчення цього предмету ніякісеньких книжок. Подруге, якшоб і отримували, то і так не читали б, бо англійську мову мало знаємо. За одне можемо мати претенсію до свого таборового проводу, то за те, що, замість впомядів (бо були такі на початку!), міг був влаштувати доступні лекції англоснаства... Та тепер пізно, і нема кого обвинувачувати!

В усій тій невпевності одне мені певне: робота моя тепер буде фізична. Коли отримаю перші гроші, то найперше влягнуся та поїм догить. Потім — все інше. Лякає можливість колективного життя. Воно так насточортіло до безтями! Так би мати свою, хоч найскромнішу, кімнату, але власну: просто бачу її — отак стояв би стіл, отак шафа, шафка з книжками, радіоапарат... Тоді, може, прийшла б на чергу думка про запровадження своєї родини...

Ошипко купив мені за доляра дві пачки цигарок, Дорого!

Чєтєр, 29. 5. Їхали уздовж англійського побережжя каналом св. Юрія, потім в'їхали в затоку (чи лиман) Ліверпулю. Зупинилися і чекали чогось посєвед затоки. Нудьга олімпійська. Одинок розвага — ласування харчами.

П'ятниця, 30. 5. Цей день повинен бути записаний у щоденнику як-ись окремими літерами, як день приголомшення та розчарувань на-

КОМУНІКАТИ БРАТСТВА

Від Президії Братства

Президія Ради Братства повідомила, що кінцева сесія Президії відбулася дня 28 вересня ц. р., на якій був присутнім і голова ГУ Братства д-р Л. Ортинський. На сесії Президія уділила абсолюторію уступаючій Управі та висловила признання ГУ за виконану у минулому працю.

Затверджено також одноголосно і керівні органи Братства в тому складі, який опубліковано в журналі «Вісті» ч. 3-6 ц. р.

Перебіг сесії Президії та всі рішення її будуть поміщені в наступних числах журналу в окремому комунікаті.

Зміна адреси

Секретар Президії Братства подає свою нову адресу, на яку просимо спрямувати всю кореспонденцію.

Mr. W. Husar, 9 Skylark Rd.
Toronto 9, Ont. Canada

З'їзд БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1 УД В США

31 серпня і 1-2 вересня ц. р. відбувся 5-й загальний річний з'їзд делегатів Братства кол. вояків 1 УД УНА в США. У з'їзді взяли участь представники і уповажнені 9-х станиць та місць поселень кол. вояків дивізії. Предсідником на з'їзді був д-р Ортинський (голова Головної Управи Братства). Про діяльність уступаючої Крайової Управи в США звітував її голова І. Скіра.

Після дискусій з'їзд уділив абсолюторію уступаючій управі та обрав нову Крайову Управу. Головою обрано І. Скіру, а членами управи: полк. Р. Долинського, Ст. Горака, В. Лотоцького, О. Білика, Б. Артимишина, В. Гриньоха, Ю. Ференцевича та І. Коропецького. До Контрольної комісії обрано: М. Ліщинського, В. Забродського і О. Ліскевича. Новий Товариський суд складається з О. Луцького, В. Прокоповича та І. Чмолі.

З'їзд ухвалив слідуючі резолюції:

ОДИН З ДЕСЯТИ ТИСЯЧ...

що при тому всьому з жадного боку не паде ні одне єдине слово!

По обі* відбуваються товариські футбольні змагання. Не матч, а тренінг. Проте глядачів — маса, без уваги на вітер, що сипле пилікою. Як глядачі, живу участь у змаганнях беруть цивілі з-за дровів.

Підвечір іду з Гоцьким до Нікітіна, з проханням підтримати справу виділення всіх наших кол. робітників преси в одну робочу групу. Нікітін сам проти цього нічого не має, але не запевняє успіху. Він, як і всі старшини, дуже огірчений оборотом справи і до краю озлоблений на Яскевича, мовляв, «хай би... не давав запевнень на вітер». Йде про те, що стрільці призначені до сільсько-господарських робіт, а старшинам залишається дарове посидіннячко в таборі. Це перелякало б своєю неокресленістю в часі й просторі навіть найлінивішого...

1. П'ятий З'їзд делегатів Братства кол. вояків 1 УД УНА в США вітає ієрархію Українських церков, Центральні політичні, громадські і наукові установи та комбатантські організації.

2. З'їзд висилає найсердечніші привітання і вияви синівської любови для Іх Екссцеленції Кир Івана Бучка.

3. З'їзд вітає Головну Управу Братства 1 УД УНА, усіх колишніх вояків що караються по тюрмах і застланнях, усіх, що в рядах дивізії стали інвалідами та всіх кол. вояків дивізій в цілому світі, зорганізованих в рядах Братства.

4. З'їзд висловлює свою лояльність до уряду країни поселення США та вітає ентузіастично його труд на відтинку боротьби з комуністичною загрозой для світу.

5. З'їзд з увагою слідкує за національно-визвольними рухами, спрямованими проти російсько-більшовицького імперіялізму в цілому світі та солідаризується з ними.

6. З'їзд підтверджує повну апартійність Братства та з цього становища закликає усі наші політичні та громадські установи, а передусім комбатантські організації, до взаємної толеранції та праці для досягнення оста-

точної консолідації в усіх ділянках нашого зорганізованого життя.

7. З'їзд закликає ще раз усіх кол. вояків дивізії згуртуватися в рядах Братства та активно підтримувати його працю.

8. З'їзд стверджує, що «Вісті» і Видавництво являються головним та цементуючим середником для всіх кол. вояків 1 УД УНА, а також є виховним чинником молодого покоління і рівночасно запевнює, що і в майбутньому доложити усіх зусиль для їх вдержання та поширення.

9. З'їзд уважає, що наспів вже час, щоб започаткувати працю над виготовленням об'єктивної історії 1 УД УНА та прирікає стояти на сторожі чистоти ідеї дивізії. Тому, що наш Музей-Архів Братства являється частиною праці для збірки історичних документів дивізії, закликається усіх кол. вояків підтримувати його так матеріально, як і фінансовими засобами.

10. З'їзд з жалем констатує занедбання військового виховання української молоді на еміграції та занепад досвідів над українською військовою проблематикою та рівночасно гаряче закликає всі компетентні чинники до присвячення більшої уваги тим проблемам.

З'їзд кол. вояцтва у Великобританії

В 40-ліття 1-го військового З'їзду і в 10-ліття прибуття українців до Великобританії

Згідно з рішенням Загальних Річних Зборів ОБВУ з червня 1957 р., Головна Управа і на своїйму засіданні 15-го червня 1957 року ухвалила гідно підчеркнути важливі події в житті української нації організуванням Загального З'їзду Вояцтва і всього українського загалу на цьому терені.

Перший військовий З'їзд, що відбувся в травні, 1917 року можна назвати сміло актом проголошення самостійності України. Цей З'їзд в своїх резолюціях відкидає якунебудь співпрацю з Москвою; вояки хочуть жити вільним життям, боротися за свої і своїх предків ідеали.

Як доказ засвідчення своєї постави, вони провадять боротьбу з ворогами України, кидаять плуг і мечем здобувають волю в рік пізніше.

Ми сміло можемо назвати учасників 1-го військового З'їзду піонерами збройної сили, незламними борцями за волю. Вони відданням життя на полі бою, або в обіймах тифу, а вкінці гинучи від розстрілів в тюрмах запалили це невгасаюче полум'я до боротьби, своїми ділами вони вказують нам одинокий шлях до волі.

В час, коли політичні кола переняті наскрізь гаслами соціалізму, Перший Військовий З'їзд схвалоє націоналізацію української армії, перебрання військових частин з більшістю українського вояцтва — творити збройну силу.

Сьогодні минуло сорок років від цієї так важливої хвилини, ситуація однак майже не змінилася, а головню на еміграції. Українська еміграція більше є зайнята політичними гаслами, партійною боротьбою як творен-

ням військової сили, без якої не може бути мови про визволення України.

Цього року в місяці жовтні в час свята св. Покрови — свята збройних українських військ нашим завданням буде глянути в недавню минувшину, застановитись над нашими завданнями, повернути на правильний шлях.

Цей шлях вказує нам якраз 1-ший військовий З'їзд, який відбувся в дні 18. травня 1917 року.

На кілька днів після нашого З'їзду Москва буде відзначувати 40-ліття большевицької революції. В той час нашим завданням є заговорити про правдиве обличчя боротьби українського народу і висказати наше стає бажання сповнити волю Батьківщини, допомогти вибороти її волю.

В 1947 р. до В. Британії прибувають майже масово українські вояки з 2-го польського Корпусу, полонені з Української Дивізії і українці ДП з Німеччини. Всі ці люди прибувають на цей терен в пошарпаному воєнними злиднями одягу, з маленькою валізкою в руках, або наплечником, з постановою повернути найскоріше на рідні землі.

В тому часі, бувший воєк, полонений, примусовий робітник рішили не ждати бездільно, але працюю здобувати, що тільки вдається. Вони не визнають 8-годинного дня праці, а працюють по 12, або 14 годин, там де можливо, вони стараються одержати відрядну (акордову) працю. В цьому шаленому темпі праці, яке виснажує тіло і ум, цей одбертий українець не забуває про організування релігійного життя, своїх громадських установ,

як СУБ, Об'єднання молодечих організацій як СУМ, Пласт, комбатантських організацій політичних угруповань. Вони купують церкви, ставлять каплиці, набувають громадські і організаційні доми, забезпечують інвалідів.

10 років це дуже короткий час в історії нації, а головне в історії маленької групи скитальців, які приїжджають тут без досвіду в еміграційному житті, без знання мови країни, одним словом в пеленці як мала дитина.

Управа ОБВУ застановляючись від довгого часу над цим питанням, приглядаючись кожному кроку нашого скитальця, дійшла до висновку, що мимо непригожих обставин, у відносно короткому часі **осяги нашої спільноти є дуже великі**. Ці осяги дають нам доказ як скоро зможе зрости в силу і багатство наша вільна держава. Ці осяги це доказ живучості українського народу, нашої духовної сили.

Управа ОБВУ є горда осягами бувших воjakів і вона рішила повідомити про це цілий світ, головне через англійську пресу. В цьому напрямку рішено поробити слідувачу підготовку до **Загальної З'їзду**, який відбудеться 26-27 жовтня 1957 р. в Брадфордї.

а) Підготувати на високому рівні мистецьку частину З'їзду в програму якого буде входити: 1) Богослуження в обох Церквах, 2) Концерт — в програму концерту увійдуть слідувачі точки: Офіційне відкриття. Роздача нагород і відзначення за першество, Концерт з участю хору «Гомін» і балету «Орлик» з Манчестеру та хору «Діброва» з Брадфорду. Виступи мистців пп. д-ра А. Вірсти, О. Нижанківського і Я. Бабуняка. 3) Забава підчас якої відбудеться фінальний вибір королеви краси на В. Британію. 4) В другий день З'їзду будуть уряджені дебати на актуальні теми і дискусії.

б) Зібрати матеріали до інформативного бюлетеня в англійській мові про осяги української еміграції в Англії. Для зібрання цих матеріалів потрібно буде статистичних даних про здобутки українських установ і організацій, а в першу чергу персональних здобутків в науці, підприємстві, набутті реальностей, заслуг поодиноких людей в суспільно-громадській і політичній праці і т. п.

в) Шляхом конкурсів, в яких визначені будуть нагороди до 50 фунтів за першество в одній ділянці показати англійцям зразки наших здобутків і української культури на еміграції.

В зв'язку з поведомом Головна Управа ОБВУ оголошує конкурс за найкраще:

а) Урядження хати в українському стилі; б) Урядження модерної хати; в) Урядження городу; г) Урядження варстатів праці включно з урядженням для незаробіткових цілей; ґ) Моделі українських церков, хат і історичних місцевостей (твердинь), моделей літаків і т. п. Управа ОБВУ приматиме також моделі хатнього урядження, як різьблені столики, крісла, яремці до образів і т. п., моделі господарських знарядь щоденного вжитку в краю і з різних галузей життя як човни, рибальські сіті і т. п.

Особи які увійдуть до півфіналу і фіналу присилають знімки урядження хат, городу, варстатів та більших моделей, які з огляду на транспорт були б наражені на ушкодження.

До конкурсу будуть прийняті всі українці на терені В. Британії. Управа ОБВУ признає біля 20 нагород від 5 до 50 фунтів. Осіб, які заслуговують на відзначення за осяги в науці на культурно-освітньому полі, підприємств і т. п., Центральна нагороджує впрост на пропозицію журі, або окремої комісії.

г) Мистецька виставка: Крім виставки моделей, які увійдуть до півфіналу і фіналу, знімок хат, варстатів і т. п. для повного образу представлення чужинцям української культури Управа ОБВУ в час З'їзду уряджує мистецьку виставку включно зі зразками української ноші, вишивок і різьблених речей. Для повного образу наших здобутків в цьому самому приміщенні буде куток всіх українських видань цього терену. Віримо, що знайдуться і філіятели, які схотять урядити на виставці, куток філіятелиста. Є дуже побажані знімки, які віддзеркалювали б українську ношу, установку, зразки культури і т. п. Фотографії не можуть бути менші як 10 на 8 цалів. В певних випадках фотографі аматори можуть прислати негативи зі згаданою тематикою до Централі, де за малу оплату ми зробимо побільшення. Знімки мусять бути підклеєні на білому, або кремовому картоні.

ґ) До програми З'їзду буде входити також вибір королеви краси на терені В. Британії. До конкурсу можуть входити також чужинки, замужні за українцями.

В першу чергу конкурси такі будуть переводитися у відділах ОБВУ і більших гуртках. Відтак півфінальні конкурси відбудуться підчас оточених свят і забав, а фінальні підчас З'їзду.

Оголошуючи ці конкурси Головна Управа ОБВУ хоче вдержати старі традиції свята св. Покрови, пов'язуючи свято українського воjка з святом господаря. Власне в свято св. Покрови український господар перечеислював свої надбання, здобутки праці, Ми постановили зробити це в десяту річницю нашого перебування на терені В. Британії.

Ми віримо, що громадянство зрозуміє вагу цієї хвилини і візьме спонтанну участь в З'їзді, щоби заманіфестувати перед світом наші конструктивні, будуючі осягнення. Зібрання матеріалів про здобутки нашої

еміграції у В. Британії примусить чужинця схилити голову перед нашими досягненнями і заговорити про нас як про державницький народ. Цей засіб інформації для чужинців є найкращий і при допомозі всього українського громадянства ми зможемо виконати таке поважне, велике діло.

Ми будемо дуже вдячні, коли увесь загаль і організація, яких попросимо до участі допоможуть нам у виконанні повищих плянів як також за нові, доповнюючі пропозиції в справі конкурсів і цілої програми З'їзду.

Управа ОБВУ рішила випустити інформаційний Бюлетень в англійській мові для чужинцьких організацій і преси. В ньому має бути зображене ціле життя нашої еміграції на цьому терені, всі наші здобутки матеріальні і духові в коротких статтях і статистичних даних.

Висвітлення осягів цілої української громади це не тільки справа бувших воjakів, але цілої української громади. Нашим завданням буде бодай у кількох словах передати вістку через радіо українському народові в Краю, що ми не гаяли часу на еміграції, що ми не з порожніми руками маємо намір повернути до колись «медом і молоком текучої країни».

Інформації про спосіб переведення конкурсів будемо подавати в обіжниках ОБВУ, також про точну програму З'їзду і підготовку на місцях — в українській пресі. Повідомити про цю велику подію своїх приятелів, допоможіть організаторам в підготовчій праці і організуванні цього З'їзду. Візьміть участь в ньому, а він залишиться у вашій пам'яті як найкращий спомин, день сповнення свого обов'язку, як свято гордості української громади у В. Британії.

В ідеї свята св. Покрови є втілені найкращі традиції, ідеали цілого українського народу на протязі його історії десятка століть. В ідеї З'їзду є включене гасло «За Бога і Україну», а його шлях «Меч і Плуг».

Сороклітний період від Першого Військового З'їзду до сьогодні, це роки боротьби без передишки. На цьому шляху ми зближаємося до перемоги. Цю готовість ми мусимо виказати ділом перед цілим світом.

З'їзд відбудеться в Брадфордї дня 26-27 жовтня 1957 р. Дату цю пересунуно на один тиждень пізніше, щоби дати змогу відсвяткувати місцеві і оточужні свята св. Покрови в клітинах.

Головна Управа Об'єднання
буvших Воjків Українців
у Великобританії
сотн. М. Білий Карпинець, голова,
пор. Е. Гарасимчук, секретар

ЗАКЛИК

До всіх колишніх юнаків Юнацьких Частин при 1. Українській Дивізії УНА

Юнаки!

Ініціативний Комітет по збірці матеріалів для видання Альманаху звертається до колишніх Юнаків з проханням надсилати пам'яткові світліни, спогади й матеріали, що відносяться до творення, та дій Юнацьких Частин.

Прохаємо подавати Ваші адреси і надсилати світліни й матеріали на адресу:

I. Welyhorsky, 629 Gladstone ave.,
Toronto, Ont., Canada.

Ініціативний Комітет зобов'язується повернути, після використання, всі світліни і документальні матеріали власникам.

Ініціативний Комітет:

I. Велигорський, Яр. Розумний,
В. Стельмах.

До усіх передплатників і кольпортерів журналу «Вісті»

На підставі рішення 1-ї сесії Президії Ради Братства з 1. червня 1957 року, всіх передплатників і кольпортерів журналу «Вісті» в тих країнах, де існують Крайові Управи Братства, або окремі самостійні Станції, в справах передплати і фінансових розрахунків за журнал проси-

мо звертатися до Крайових Управ, або окремих самостійних Станцій. Про порядок одержання журналу, приєднання нових передплатників і фінансових розрахунків вказівки дадуть Крайові Управи або Станції. Адміністрація журналу, яка перебуває в Німеччині, до тих справ стосунку не матиме. Передплатників і кольпортерів тих країн, де Крайові Управи або самостійні Станції Братства не існують, у справах журналу просимо звертатися безпосередньо до адміністрації в Німеччині.

Адреса подається в кожному числі журналу.

Адміністрація журналу «Вісті»

УВАГА!

УВАГА!

Повідомлення Редколегії журналу «Вісті»

Повідомляємо всіх передплатників та кольпортерів журналу «Вісті», що всі грошові поштові перекази і розчислення за передплату журналу просимо з 1. 11. 1957 року пересилати безпосередньо на адресу адміністратора журналу: Mr. Steczyschyn Wolodymyr, München 8, Ayingerstr. 25/II 1, Deutschland.

В редакційних справах листуватися з редактором П. Микулином на стару адресу: Mr. A. Mykulin, München 8, Zeppelinstr. 67/1, Deutschland.

РОЗШУКИ

Іванна Крижановська, яка тепер перебуває в Канаді, пошукує рідного сина **Остапа**, який, правдоподібно, був під Берліном захоплений советською армією до полону. Є неперевірені вістки, що він з полону звільнений, перебуває в одній з сателітних країн і також розшукує свою рідню. Син Крижановської Остап народився 11. 2. 1921 р. в Опака, коло Борислава. Був студентом львівської політехніки. Хто має якісь вістки, просимо написати на адресу: Iwanna Kryzanovska, 11135-63 St., Edmonton, Alta, Canada.

М. Угорчак пошукує свого односельця **Михайла Михальського** із Станіславщини. Був у 1. українській дивізії. З табору в Рімні вийшов до Англії. Хто має якісь вістки, просимо писати на адресу: Mr. M. Uhorchak, 51, Wemyss Gardens, Wallyford, Mid Lothian.

Марія Патинок пошукує братанка **Василя Сівінського**, сина Петра та Марії. Василь Сівінський походить з с. Глядки, Тернопільщина. Був у советській армії і пропав без вістки. Тепер має приблизно 33 роки. Відомості слати на адресу: Mrs. Maria Patynok, 50 Clinton Str., Glastonbury, Conn., USA.

Пошукується **Лева Богдана Новицького**, який перебував у полоні в Рімні, а звідти перевезений до Англії. Відомості просимо слати на адресу: Mr. H. Pasischyk, 258, Division St. Amsterdam, N. Y. U.S.A.

Степан Волошин розшукує свого брата **Грицька Волошина** з села Довге, Дрогобицького повіту. Г. Волошин був вояком української дивізії «Галичина» (1 УД УНА). Відомості просимо слати на адресу: Mr. Stefan Woloschyn, 420 Virginia St., St. Joseph, Mo. U.S.A.

ЗВЕРНЕННЯ о. І. Лебедовича

У зв'язку з планами виданням Історії Української Галицької Армії звертаюся оцим до всіх кол. полевих духовників УГА, або до їхніх родин в справі матеріалів, які насвітлювали б якнайвірніше ролю українського католицького духовенства в творенні і духовній опіці в рядах Української Галицької Армії.

Відомо, що полеві духовники УГА понесли найбільші жертви життя під час виконування своїх душпастирських обов'язків на фронті і в заплілі у зв'язку з епідемічними недугами, зокрема з масовою епідемією тифу. Тому прошу всіх, хто має змогу подати в якнайкоротшому часі дані про: 1) ролі священиків у творенні Української Галицької Армії; 2) дані про участь поодиноких священиків як полевих духовників і 3) знімки, які відносяться до згаданих двох точок.

По змозі якнай докладніші дані і листування в цій справі прошу слати на адресу: **о. Іван Лебедович** (б. полевий духовник УГА), 871 N. 24 St., Philadelphia 32, Pa., USA.

МУЗЕЙ-АРХІВ БРАТСТВА

Останньо надійшли до нашого архіву-музею матеріяли з часу перебування нашої Дивізії в полоні в Італії, які були зложені в Рімні під опікою архієпископа І. Бучка. Вони значно збільшили наш архів і є поважним кроком до зібрання документів і пам'яток по Дивізії в одному місці. Таке збирання документів є особливо важливе, бо повної історії Дивізії ще не можемо сьогодні написати да зібрані матеріяли служитимуть майбутньому історикові необхідним джерелом.

Референт архіву-музею, мгр. О. Городиский, робить старання примістити архів Братства в будинку Українського Музею в Чикаго. Поважною перешкодою в праці є брак грошей на закуп шаф, течок, наліпок і т. д. Тому звертаємося з закликом до колишніх вояків Дивізії:

Надсилайте матеріяли для архіву-музею Братства! Складайте датки на цю ціль, а в першу чергу вирівнюйте членські вклади, бо з цих фондів зможемо солідно влаштувати архів-музей Братства.

ВІСТІ

Братства кол. Вояків 1 УД УНА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

Редагує:

Редакційна Колегія

Статті, підписані прізвищем чи ініціалами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і правити мову

Зміну адрес просимо подавати до адміністрації, передплату і кольпортерські розрахунки висилати до представників:

Австралія:

Mr. R. B. Gishowskyj, 47 Spencer St., Essendon, Melbourne, Vic.

Австрія:

S. Dolbyj, Graz 1, Postfach 175.

Англія:

K. Rosneckyj, 89 Bannerman Rd., Bulwell-Nottingham.

Аргентина: Братство к. в. 1 УД,

Fraternidad de los ex-comb. de la 1 UD, Curapalique 760, Buenos Aires.

Бельгія:

Osyр Zmija, 9, rue des Brasseurs, Louvain.

Бразилія:

Exmo, Snt. Andre Uhryn, Caixa Postal 8103, Sao Paulo S. P. Brasil

Франція:

Mr. V. Malynovych, 2, Rue Cl Bizolon Lyon (2e), France.

Канада: Братство к. в. 1 УД,

27, Douth Ave, Toronto 9, Ont., Canada.

США:

W. Hryniob, 579, East 178 St., Bronx 57, N. Y., USA.

Ця число «ВІСТЕЙ» коштує:

Англія	—	2 ш. 10 п.
Австрія	—	6 ш.
Австралія	—	4 ш.
Аргентина	—	8 песо
Бельгія	—	20 б.фр.
Франція	—	130 фр.
Німеччина	—	1,60 нм.
Канада і США	—	0,80 дол.

Адреса Редакції:

A. Mykulin („WISTY")

Ukrainische Verlag

München 8, Zeppelinstrasse 67,

Bundesrepublik Deutschland

Herausgeber:

Bruderschaft der ehemaligen

Angehörigen der 1. Ukr. Division.

Друковано в друкарні:

Druckgenossenschaft „CICERO" e.G.m.b.H.

München 8, Zeppelinstrasse 67.